

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sanne-Mari Laaksonen

SUKUPUOLITTUNUT IKÄ

Yli 65-vuotiaat Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien kirjoituksissa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

LAAKSONEN, SANNE-MARI: Sukupuolittunut ikä. Yli 65-vuotiaat Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien kirjoituksissa

Pro gradu -tutkielma, 127 s., 11 liites.

Tiedotusoppi

Huhtikuu 2014

Suomi ikääntyy kovaa vauhtia. Yli 65-vuotiaiden määrän on sanottu miltei kaksinkertaistuvan työikäisten määrään nähden seuraavan parinkymmenen vuoden aikana. Medialla on suuri merkitys sosiaalisen todellisuutemme rakentajana. Se, millä tavoin mediassa kerrotaan ikäihmisistä, vaikuttaa käsityksiimme ikääntyneistä ja heidän sukupuolestaan.

Tutkin pro gradu -työssäni sitä, miten Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat kirjoittavat yli 65-vuotiaista. Puhutaanko ikäihmisistä sukupuolen kautta, ja eroavatko sanomalehtitekstit toisistaan silloin, kun puhutaan ikääntyneistä naisista ja miehistä?

Tutkimusaineistona on Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa 11.–17.2.2013 julkaistut 213 kirjoitusta, jotka käsittelevät yli 65-vuotiaita. Tutkielma on aineistolähtöinen sisällönerittely, jossa aineistoa on analysoitu sekä määrällisesti että laadullisesti. Tutkielman kannalta tärkeitä käsitteitä ovat ikä, sukupuoli ja sukupuolten tasa-arvo, ja teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi.

Yli 65-vuotiaita käsittelevät kirjoitukset jakautuivat selkeästi sukupuolen mukaan, ja sukupuolten välinen epätasa-arvo näkyi lehtikirjoituksissa. Ikämiehet pääsivät tutkimusviikon aikana sanomalehdissä esille yli kolme kertaa niin usein kuin naiset, ja sukupuolista kirjoitettiin stereotyyppisesti. Siinä missä yli 65-vuotiaat naiset tuotiin esille perheensä tai puolisonsa kautta, kerrottiin ikämiehistä politiikassa paistattelevina julkisuuden henkilöinä tai työelämässä menestyneinä uranuurtajina.

Miesten ja naisten välinen epätasa-arvo ei ollut niin suuri silloin, kun sama kirjoitus käsitteli sekä yli 65-vuotiaasta miestä että naista. Silloin kun ikääntyneistä puhuttiin yhteiskunnallisena ongelmana, vanhuksia esitettiin sukupuolettomana massana. Mikäli tällaisen kirjoituksen esimerkkihenkilöksi haluttiin nostaa yksilö, käytettiin esimerkkinä useammin naista kuin miestä.

Tiettyä ikäryhmää tai sukupuolta ei pitäisi lokeroida mediassa tietynlaiseen muottiin. Sanomalehdissä pitäisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan ja varmistaa, että yli 65-vuotiaat naiset ja miehet vedetään tasa-arvoisesti mukaan julkiseen keskusteluun.

Asiasanat: ikä, sukupuoli, sukupuolten tasa-arvo, vanhuksat, eläkeläiset, ikäihmiset

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	4
2.1 Ikääntyvä yhteiskuntamme.....	4
2.2 Mikä ikä?.....	6
2.3 Sukupuoli ja sukupuolten tasa-arvo.....	11
2.4 Naiset ja miehet mediassa.....	19
2.5 Aiempaa tutkimusta ikääntyneistä mediassa.....	22
3. TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA PÄÄKYSYMYKSET.....	29
3.1 Sosiaalisesta konstruktionismista.....	29
3.2 Sosiaalisesti rakentuneet sukupuoli ja ikä.....	30
3.3 Tutkimuskysymykset.....	32
4. AINEISTO JA MENETELMÄT.....	34
4.1 Aineiston kuvaus, rajaus ja hankinta.....	34
4.2 Sisällönerittely analyysin välineenä.....	39
5. AINEISTON ANALYYSI.....	46
5.1 Ikääntyvä nainen aineistossa.....	46
5.1.1 Töitä on – ja perhe.....	53
5.1.2 Kyllä isoäiti osaa.....	58
5.1.3 Hauras ja avuton ikänainen.....	60
5.2 Ikääntyvä mies aineistossa.....	63
5.2.1 Ikämies vallan kahvassa.....	71
5.2.2 Urastaan mies muistetaan.....	75
5.2.3 Tavalliset miehet kirjoitusten kuvittajina.....	81
5.3 Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa.....	85
5.3.1 Arjen uutisia ja esimerkkihenkilöitä.....	91
5.3.2 Veteraanijulkikset kulttuurin kiemuroissa.....	94
5.3.3 Vanhuus ei tule yksin.....	98
5.4 Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana.....	100
5.4.1 Huonokuntoinen vanhus yhteiskunnan ongelmana.....	104
5.4.2 Arvoa ja oikeutta ikääntyville.....	108
5.4.3 Uutisen etäinen ikäihminen.....	111
6. LOPUKSI.....	113
LÄHTEET.....	123
LIITTEET.....	128

1. JOHDANTO

Itäisenkadun poikasakin perustaman luontokerho Falcon toiminta oli vilkkaimmillaan 1950-luvulla, jolloin lintuhavainnoilla avustettiin myös Turun Sanomien toimitusta. Kerho on kestänyt vuosikymmenten aikana niin perheiden perustamiset kuin paikkakunnalta muutotkin. Viimeisinä vuosikymmeninä reissussa on nähty naaraspuolisiakin jäseniä. – Kun vaimot ovat olleet retkillä ja kokoontumisissa mukana, ei ole tullut mitään mutinoita kotoa poissaolosta, naureskelevat miehet. (TS 11.2.2013.)

Avioituttuaan jääkärieverstin pojan, diplomi-insinööri Heikki Kailan kanssa 1947 Toto Kaila sai seitsemän lasta, jotka olivat hänen suurin onnensa. Lapset myös auttoivat sarjakuvan teossa: äiti sai ideoita heidän toivelustaan – aivan kuten isä oli saanut apua häneltä. (HS 14.2.2013.)

Tänä vuonna sata suomalaista työntekijää elättää palkallaan itsensä lisäksi noin viisikymmentä vanhusta tai lasta. Vuosi vuodelta työntekijöiden taakka kasvaa, kunnes vuonna 2030 sata työntekijää elättää jo yli 70 muuta – lähinnä vanhusta. Se on iso syy siihen, miksi terveydenhuollon tietotekniikkapuolella nyt kuohuu. ”Niin se vain on”, sanoo sosiaali- ja terveydenhuollon professori Kaija Saranto, ”ettei mistään löydy sellaista määrää vuodepaikkoja tai henkilökuntaa, että Suomen vanheneva väestö saataisiin niillä hoidettua.” (HS 17.2.2013.)

Yllä olevat lainaukset on otettu kirjoituksista, jotka on julkaistu Turun Sanomien (TS) ja Helsingin Sanomien (HS) printtilehdissä. Kirjoitukset ovat pro gradu -tutkielmani aineistoa, jonka olen kerännyt TS:stä ja HS:stä 11.–17.2.2013. Kirjoituksia yhdistää yksi seikka: ne kaikki käsittelevät tavalla tai toisella yli 65-vuotiaita henkilöitä. Kirjoituksissa on kuitenkin eroja.

Ylimmässä kirjoituksessa kerrotaan yli 80-vuotiaista ikämiehistä, luontoharrastajista, joiden Falcon-kerho on pysynyt pystyssä aina siitä saakka, kun nyt jo ikämieheksi varttuneet ovat olleet vasta poikasia. Keskimmäinen kirjoitus on muistokirjoitus sarjakuvataiteilija Toto Kailasta, joka menehtyi 89-vuotiaana, ja jonka elämää ovat värittäneet sarjakuvien lisäksi omat lapset, isä ja aviomies. Kolmannessa lainauksessa yli 65-vuotiaista puhutaan sukupuolettomana massana – taakkana, jonka

yhteinen määritelmä on sana *vanhus*.

Suomi ikääntyy kovaa vauhtia, ja väestön ikääntymisestä on tullut puheissa jo jonkinlainen trendi. Vaikka ikääntyneistä puhutaankin yhteiskunnassamme paljon, koin ennen tutkielman tekoon ryhtymistä, että ikäihmisistä puhutaan mediassa suhteellisen ongelmalähtöisesti. Tuntui siltä, että ikäihmiset nostettiin esiin sivuosassa puhuttaessa esimerkiksi vanhusten hoidon huonosta tilasta, hoitajapulasta, kotihoidosta, muistisairauksista ja yksinäisyydestä. Vanhat ihmiset olivat lehtikirjoituksissa potilaita sairaalan käytävillä, asiakkaita palvelutalojen persoonattomissa huoneissa, kärtyisiä vanhuksia kaupan palvelutiskillä ja eläkeläisiä pankkijonoissa. He olivat sukupuoletonta massaa ja koko ajan yhä suurempi taakka nuorempien harteilla. Ennen kaikkea he tuntuivat olevan lehtikirjoitusten marginaalissa, vaikka heidän osuutensa on kasvanut yhteiskunnassamme koko ajan suuremmaksi ja suuremmaksi.

Innostuin tutkimaan ikäihmisten mediaesityksiä luettuani Turun Sanomista artikkelin yli 80-vuotiaiden miesten Falcon-luontokerhosta. Falcon oli erilainen juttu ikäihmisistä. Se personoi ikäihmiset, antoi heille nimet ja avasi lukijalle heidän maailmaansa. Maailmaa, joka ei ollutkaan niin ongelma-keskeinen kuin kuvittelin. Ei ollut vanhainkoteja, vaippoja ja suupielistä valuvaa kuolaa vaan luontoa, lintuja, hyvää vointia ja ystäviä. Samaan aikaan teksti oli kuitenkin kovin sukupuolittunut: siinä tuotiin esille ikääntyneiden miesten biologinen sukupuoli käyttämällä heistä nimityksiä kuten *poikasakki*, *pojat* ja *ikämiehet*. Lisäksi kirjoitus tuntui alleviivaavan miesten ja naisten erilaisuutta ja tuovan paikoin esille kovin stereotyyppistä kuvaa miehistä ja naisista. Kiinnostuin tutkimaan lehden muitakin yli 65-vuotiaista kertovia artikkeleja nähdäkseni, miten niissä käsitellään ikämiehiä ja -naisia. Ja niin tutkielma sai alkunsa.

Tutkin pro gradussani sitä, miten yli 65-vuotiaita esitetään sanomalehdissä. Sukupuolittuuko ikä, eli luodaanko lehdissä stereotyyppistä kuvaa siitä, minkälaisia yli 65-vuotiaat naiset ja miehet ovat? Onko ikä siis miehille ja naisille eri asia, ja eroavatko sukupuolten mediaesitykset toisistaan? Tahdon tutkielmani avulla selvittää, miten yli 65-vuotiaat henkilöt tuodaan esiin Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa yhden tutkimusviikon aikana. Miten paljon ja minkälaisissa yhteyksissä ikäryhmän edustajat nostetaan esiin sanomalehtiteksteissä? Millä tavalla vanhaa miestä ja vanhaa naista esitetään lehtiartikkeleissa, ja minkälaisen aiheiden kautta yli 65-vuotiaista puhutaan yhtenä vanhusmassana?

Oletan jo lähtökohtaisesti, että sukupuolella on vaikutusta siihen, miten yli 65-vuotiaista naisista ja miehistä kirjoitetaan mediassa ja miten heidät tuodaan esiin lehtiteksteissä. Kuten aiemmista tutkimuksista käy ilmi (mm. Suikkanen & Syrjälä 2010; Suikkanen et al. 2012), miehet ovat mediassa paremmin edustettuina kuin naiset. Miehet ovat mediateksteissä kolme kertaa naisia useammin erilaisissa toimijatehtävissä¹, ja vuonna 2012 uutisten miesvaltaisuus on jopa lisääntynyt esimerkiksi vuosiin 2008 ja 2010 verrattuna (Suikkanen et al. 2012, 34). Haluan tutkimukseni avulla selvittää, päteekö sukupuolten epätasa-arvoinen kohtelu sanomalehdissä myös ikääntyneistä kirjoitettaessa, vai häipyvätkö kirjoituksista sukupuoli ja sukupuoleen viittaavat tekijät, kun kirjoituksen kohteena on vanha ihminen.

Tutkielmani on aineistolähtöinen sisällönerittely. Erittelen aineiston sisältöjä määrällisesti ja laadullisesti – luokittelemalla ja tyypittelemällä. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Se miten aineistoni kirjoitukset käsittelevät yli 65-vuotiaita, rakentaa siis sosiaalista todellisuuttamme ja käsitystämme ikääntyvistä ihmisistä, yli 65-vuotiaista miehistä ja naisista.

Luvussa 2 avaan tutkielman taustaa ja tutkielmani kannalta tärkeitä käsitteitä: ikää, sukupuolta ja sukupuolten tasa-arvoa. Edellisten lisäksi käyn läpi aiempaa tutkimusta siitä, miten naiset ja miehet esiintyvät mediateksteissä ja esittelen aiempaa tutkimusta ikäihmisistä mediassa. Luvussa 3 esittelen tutkimuksen metodologiaa, sosiaalista konstruktionismia, ja käyn läpi tutkimuskysymykseni. Tutkielmani aineistoa käsittelevässä luvussa 4 kerron tarkemmin aineistostani, sen keräämisestä ja rajaamisesta sekä käyn läpi tutkielmani tärkeimmät työkalut sisällönerittelyn, luokittelun ja tyypittelyn. Luvussa 5 pääsen varsinaiseen aineiston analyysiin. Olen pilkkonut analyysiosassa aineistoni neljään luokkaan: kirjoituksiin, jotka käsittelevät ikääntyvää naista, ikääntyvää miestä, yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia samassa jutussa sekä yli 65-vuotiaita sukupuolettomana massana. Jako on kummunnut suoraan tutkimusaineistosta. Luku 6 sisältää loppupäätelmät, pohdintaa, tutkimuksen itsereflektiota sekä ehdotuksia jatkotutkimukselle.

¹ Esimerkkinä mainittakoon, että kun mies oli päätähona 50 prosentissa vuonna 2012 tutkittujen artikkelien toimijoista, naisten prosenttiosuus päätähona oli vain 16 prosenttia (Suikkanen et al. 2012, 34).

2. TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Tutkimusaiheenani on, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan sanomalehdissä. Olen kiinnostunut aiheesta, koska väestön ikääntyessä oletettavasti yhä suurempi määrä ikäihmisiä lukee sanomalehtiä ja hakee niistä tartuntapintaa omaan elämäänsä. Lehtiä lukevat nuoremmat ikäpolvet taas oppivat median kautta, minkälaisia ikääntyneet yli 65-vuotiaat ovat, ja miten heihin tulisi suhtautua.

Kerron tässä luvussa tutkimukseni taustasta ja kontekstoin tutkimusta omaan aikaamme. Luvussa 2.1 kerron Suomen ikääntyvästä väestöstä ja valaisen tulevaisuuden ennustetta siitä, miten väestön ikääntyminen kehittyy, ja miten ikääntymisen uskotaan vaikuttavan yhteiskuntaamme. Luvussa 2.2 avaatan oman tutkielmani kannalta oleellisia käsitteitä: ikää, sukupuolta ja sukupuolen tasa-arvoa. Luvussa 2.3 kerron median tarjoamasta nais- ja mieskuvasta sekä siitä, miten eriarvoisia mediatoimijoita naiset ja miehet tutkimusten mukaan yhä edelleen ovat. Luvussa 2.4 esittelen aiempaa tutkimusta ikääntyneistä mediassa.

2.1 Ikääntyvä yhteiskuntamme

Väestö ikääntyy Suomessa nopeammin kuin missään muussa Euroopan maassa. Suomen väestöllinen ikääntyminen on ollut aiemmin Euroopan Unionin maiden keskitasoa. Nyt Suomi kuuluu kuitenkin kolmen nopeimmin vanhenevan EU-maan joukkoon. (Koskinen 2007, 19.) Vuonna 2000 yli 65-vuotiaiden osuus koko Suomen väkiluvusta oli 15 prosenttia. Vuonna 2011 osuus oli noussut 18,1 prosenttiin. 15–64-vuotiaiden työikäisten osuus koko väestöstä oli 66,9 prosenttia vuonna 2000, mistä se laski 65,4 prosenttiin vuonna 2011. (Tilastokeskus 2012, 4.)

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä nousee vuoteen 2030 mennessä 26 prosenttiin työikäisten määrän laskiessa 58 prosenttiin. Vuonna 2060 luvut olisivat jo 29 prosenttia ikäihmisiä ja 56 prosenttia työikäisiä. (Tilastokeskus 2012, 4.) Eli seuraavien parinkymmenen vuoden aikana vanhushuoltosuhte, eli yli 65-vuotiaiden määrän suhde työikäisiin miltei kaksinkertaistuu. Vanhushuoltosuhteen ennustetaan nousevan nykyisestä 26 prosentista 45

prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Työikäisten määrä taas kääntyy laskuun. (Valtiovarainministeriö 2006.) Eläkeläisten määrä kasvaa 2010 ja 2080-lukujen välillä 1 320 000 eläkeläisestä 2 080 000 eläkeläiseen (Petterson 2013, 9).

Vuonna 2011 miesten keski-ikä oli 40,2 ja naisten 43 vuotta. 100 vuotta täyttäneitä oli 664, joista 87 oli miehiä ja 577 naisia. (Tilastokeskus 2012, 3.) Taulukossa 1 esitetään yli 65-vuotiaiden määrä iän mukaan vuoden 2011 lopussa.

Taulukko 1: Yli 65-vuotiaiden määrä iän mukaan vuoden 2011 lopussa

Ikä	65–69 v.	70–74 v.	75–79 v.	80–84 v.	85–89 v.	90– v.
Miehiä	142 014	108 607	75 920	52 881	24 345	7 907
Naisia	154 642	130 644	104 590	91 239	58 153	28 698

Lähde: Tilastokeskus, *Suomi lukuina 2012*

Yli 65-vuotiaiden määrän lisääntymisen lisäksi hyvin vanhojen eli yli 80-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa, ja ikääntyvien suomalaisten aritmeettinen keski-ikä nousee (Koskinen 2007, 19). Tilastokeskuksen (2012, 6) eliniänodote kertoo, että ennakkotietojen mukaan vuonna 2011 eliniänodote on ollut miehillä 77,2 vuotta ja naisilla 83,5 vuotta. Pietilän ja Ojalan (2010) mukaan väestön vanhenemisen myötä miesten osuus yli 75-vuotiaista kasvaa. Tähän asti ikääntyneistä ja erityisesti yli 75-vuotiaista suurin osa on ollut naisia. Tilastojen mukaan naisten ja miesten osuuksien ero ikääntyvästä väestöstä on tulevaisuudessa kaventumassa. (emt. 73–74.) Miesten osuuden kasvu ikääntyvien keskuudessa vaikuttaa muun muassa siihen, että leskimiehiä on tulevaisuudessa nykyistä enemmän, ja että parisuhteessa on mahdollisuus elää aiempaa pidempään (Koskinen 2007, 21).

Väestön ikääntymisestä puhuttaessa nostetaan esiin suuret ikäluokat. Heitä kutsutaan eläkepommiksi, josta kehittyy tulevaisuudessa valtava taakka seuraaville sukupolville. He tarvitsevat hoito- ja hoivapalveluja ja horjuttavat työmarkkinoita. (Karisto 2005, 49–50.) On luonnollista, että väestön ikääntyessä ja vanhempien ihmisten osuuden kasvaessa yli 65-vuotiaat näkyvät tulevaisuudessa entistä enemmän niin kaduilla kuin mediassakin. Keskustelu väestön ikääntymisestä on itse asiassa ollut viime vuosina mediassa jonkinlainen megatrendi. Ikääntymisestä puhutaan jatkuvasti, ja puhetapa on ollut suhteellisen negatiivinen. Väestön ikääntymisen nähdään horjuttavan julkista taloutta ja lisäävän

työikäisten palkansaajien räsitystä (mm. Karisto 2005, 49; Kilponen & Kinnunen 2005, 90).

Esimerkkinä eläkeikäisiin kohdistuvasta negatiivisesta mediahuomiosta voi olla Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä perjantaina 17. toukokuuta 2013 ilmestynyt artikkeli *Puran pommin* (Pettersson 2013, 8–11). Nyt-liitteen kanteen nostettu artikkeli totesi eläkepommin tikittävän niin, että kohta räjähtää. Kirjoituksen mukaan Suomi maksaa ennätysellisen paljon eläkkeitä. Vanhat ovat järjestäneet itselleen loikoisat oltavat, mutta nuorten tulevaisuus sen sijaan on vaakalaudalla. Kahden aukeaman mittaisen artikkelin mukaan suuret ikäluokat ja heitä lellivät päättäjät ovat virittäneet eläkepommin, joka on purettava, jotta nykyisten 20-vuotiaiden ei tarvitse kärsiä pommista koko elämänsä. Juttu syyllistää suuria ikäluokkia, jotka jäävät eläkkeelle aiemmin kuin koskaan ennen. Se syyllistää myös päättäjiä, jotka ovat tehneet nuorten kannalta huonoja päätöksiä. Jutussa nuoret ja vanhat asetetaan napit vastakkain. Ikääntyvät tahdotaan mukaan eläketalkoisiin eikä heitä haluta päästää vähällä.

Kuten esimerkkitapaus osoittaa, ikääntyvistä puhutaan ongelmana, johon on keksittävä ratkaisu. Ikäihmiset ovat massaa, joka tuottaa taloudellista tappiota ja vaatii itselleen erilaisia sosiaali- ja terveyspalveluita (Vakimo, 2001, 171). Muuttuuko median puhetapa ikäihmisistä sitä mukaa, mitä enemmän ikäihmisten määrä kasvaa ja mitä enemmän he valtaavat tilaa yhteiskunnassa? Sitä ei pysty selvittämään kuin tutkimalla median ikääntyvistä antamaa kuvaa.

2.2 Mikä ikä?

Koska iän käsite on yksi tutkielmani avainkäsitteistä, pyhitän tämän luvun käsitteen lähemmälle tarkastelulle. Tarkastelen tutkielmassani Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien printtilehtien kirjoituksia, ja aineiston valinnan tärkein kriteeri on ikä. Mutta mitä on ikä, ja mitä iällä ja yli 65-vuotiailla tarkoitetaan tässä tutkielmassa?

Ikä on tutkielmani lähtökohta ja tärkein määre aineiston rajauksessa. Halusin tutkia gradussani sitä, miten ikääntyvistä kirjoitetaan sanomalehdissä. Millä tavalla eläkeikään ehtineet ihmiset ovat edustettuina sanomalehtiaineistossa, ja miten heidät kirjoituksissa esitetään? Jotta pääsisin tutkimaan ikäihmisten osuutta sanomalehdissä, minun oli mietittävä tarkoin sitä, kuka on tämän tutkielman

ikäihminen eli mitä ikäihmisellä tarkoitan. Päädyin lopulta siihen, että rajaan aineistoni tarkastelemalla sitä, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan mediassa. Ikäihmiseksi määrittelen siis tässä tutkimuksessa henkilön, joka on 65-vuotias ja sitä vanhempi. Perustelut 65 vuoden valinnalle annan tässä luvussa.

Väestön keskusrekisterin antaman määritelmän mukaan ikä tarkoittaa henkilön ikää kokonaisina vuosina vuoden viimeisenä päivänä (Tilastokeskus 2013). Ikä määritellään syntymäajan perusteella, jolloin puhutaan kalenteri-ikästä. Tämän lisäksi ikä voidaan jakaa seuraaviin kategorioihin: biologinen ikä, psykologinen ikä, sosiaalinen ikä ja työmarkkinaikä. Ihminen voi olla samaan aikaan useamman ikäinen. (Valtiokonttori 2013.) Iän käsite, samoin kuin käsitykset iästä ja iälle annetut merkitykset, vaihtelevat historiallisesti, kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti, sosiaalisesti ja yksilöittäin (Rantamaa 2001, 52).

Kronologinen eli kalenteri-ikä on sukupuolen lisäksi asia, jolla ihminen määrittelee itseään ja muita. Länsimaissa kalenteri-ikä on totuttu jakamaan erilaisiin osiin, jotka määrittävät elämänkulkua. Näitä osia elämässä ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Elämänkulku nähdään jatkumona, jossa toisiaan seuraavat peruskoulu, opiskelu, työelämä ja eläkkeellä olo. Kalenteri-ikässä ei oteta huomioon yksilön vanhenemisen yksilöllisiä ominaisuuksia, ja tiettyihin elämänvaiheisiin liitetään helposti tietynlaisia mielikuvia, vaikka tätä nykyä ikäsopivuudet ovat murtumassa: ensisynnyttäjä ei välttämättä ole 20-vuotias vaan nelikymppinen, ja 70-vuotiaalta vanhukselta saattaa taittua hip-hop-tanssi yhtä helposti kuin murrosikäiseltä nuorelta. (Nikander 1999, 27–29.) Vanhuuseläkkeellä olevien ihmisten nimittäminen vanhuksiksi on liian homogenisoiva nimitys ryhmälle, jonka jäsenet ovat 65–100-vuotiaita. Vanhuuteen kun liitetään usein miellelyhtymiä sairaista ja hoitoa tarvitsevista henkilöistä. (Helin 2002, 39.)

Biologisella iällä kuvataan ihmisen elimistössä tapahtuvia biologisia muutoksia. Biologinen ikä liittyy kehon fyysisiin muutoksiin: ikä on ruumiistamme ja ruumistamme. Ruumiin ikä ei kuitenkaan välttämättä vastaa ihmisen omaa ikäkokemusta. Vaikka ruumis vanhenee, mieli ei välttämättä seuraa perässä. Kun tarkastellaan biologista ikää, huomataan, että ikääntyminen on monikerroksista. Kalenteri-ikästään samanikäiset voivat olla biologiselta iältään hyvin erilaisia. Biologinen ikä vaikuttaa naisten sosiaaliseen asemaan enemmän kuin miesten. Naisten biologiseen ikääntymiseen suhtaudutaan patriarkaalisesta sukupuolijärjestelmästä mukaisesti torjumalla: nainen menettää fyysisistä viehättävyyttään

ja hedelmällisyyttään iän karttuessa. Naisten tehtävänä on ollut ruumiillisen iän merkkien häivyttäminen, kun taas miehillä on ollut niin sanottu laajempi sosiaalinen lupa vanhenemiseen. Nykyään biologiseen ikään liittyvät ulkonäkömuutokset vaivaavat myös miehiä. (Rantamaa 2001, 55–56.)

Psykologinen ikä liittyy psyykkiseen kehitykseen ja sen eri vaiheisiin. Esimerkiksi tunteiden hallinta liitetään usein aikuisikään. Lasten ajatellaan hallitsevan tunteitaan huonosti esimerkiksi suuttumalla helposti. Jos vanhempi ihminen menettää hermonsä julkisesti, sitä pidetään sopimattomana. Psykologisten kehitysteorioiden mukaan ihmisen ikä jakautuu erityisesti lapsuudessa erilaisiin kehitysvaiheisiin, jotka kestävät esimerkiksi vuoden tai pari. Kehitys ja kehityskaudet vaihtelevat kuitenkin aikakausittain ja eroavat toisistaan kulttuurisesti. (Rantamaa 2001, 56–57.) Psykologisen iän kaksi ulottuvuutta ovat persoonallinen ja subjektiivinen ikä. Persoonallinen eli kokemuksellinen ikä viittaa siihen, minkä elämänsä vaiheen ihminen kokee saavuttaneensa. Subjektiivinen ikä taas tarkoittaa ajasta riippumatonta ydinminää, joka on muuttumaton. (Valtiokonttori 2013.)

Sosiaalisella iällä tarkoitetaan ikää, joka kuvaa yksilön tai ryhmän roolia tai asemaa elämänsä aikana. Sosiaalinen ikä vaihtelee riippuen siitä, kuka sen määrittelee. Sosiaaliseen ikään kuuluu ikänormeja ja odotuksia, jotka kertovat siitä, minkälaisesta roolia tietyn ikäiseltä edellytetään. Sosiaalinen ikä luo periaatteessa tietynlaisen aikataulun ihmisen elämään. Lapsena käydään koulua, nuorena opiskellaan ja viimeistään 30-vuotiaana hoidetaan omia lapsia. Eläkkeellä ollaan 65-vuotiaana. Ikäihmistä ei katsota hyvällä, jos hän pukeutuu minihameeseen tai kulkee kaupungilla ilman paitaa. Hyvä esimerkki ovat Linnan juhlat: nuorten kiinteälihaisten naisten avaria kaula-aukkoja ihastellaan, vanhojen kauhistellaan. Jos ikäihmisellä ei ole hartiahuivia, liha tursuaa ikävästi kainaloista ja allit heiluvat joka askeleella. Ikäroolien ja -normien olemassaolo on näkyvintä silloin, kun näitä normeja rikotaan. (Rantamaa 2001, 58–60; Valtiokonttori 2013) Kun ikäihminen pukeutuukin minihameeseen, hän rikkoo tiettyä ikänormia. Ikänormit toimivat samalla tavalla kuin sukupuolinnormit: mekkoon pukeutunut mies kiinnittää huomion samalla tavalla kuin ikärooleja ja -normeja rikkova ikäihminen.

Työmarkkinaikä on osa sosiaalista ikää. Tämä ikä liittyy siihen, kun työnantaja arvioi henkilön sopivuutta tiettyyn työtehtävään. Kalenteri-älältään saman ikäiset henkilöt voivat olla työmarkkina-älältään eri ikäisiä. Ihminen vaikuttaa työmarkkinaikänsä kouluttautumalla ja ylläpitämällä

osaamistaan sekä fyysistä ja henkistä hyvinvointiaan. (Valtiokonttori 2013.) Ikä ei siis ole pelkkä numero, eikä iän käsitettä voida käsittää vain kronologisen kalenteri-iän kautta. Arto Tiihosen (2007) mukaan se, miten ihminen kokee oman ikänsä, on tiukasti sidottu yhteiskunnan rakenteisiin. Esimerkiksi se, miten kulttuuri suhtautuu ikääntyneisiin, ja miten kulttuurissa ihannoidaan nuorekkuutta, vaikuttaa yksilön ikäkokemukseen. Ikäkokemus on sidoksissa myös yksilön omaan ikään. (emt. 25.)

Muistan itse ajatelleeni noin 15 vuoden iässä, että 28-vuotiaana olen jo aika vanha, asun aviomieheni, parin lapsen ja koiran kanssa omassa kodissa. Tätä tutkielmaa kirjoittaessani olen 31-vuotias. Odotan ensimmäistä lastani ja asun vuokra-asunnossa avopuolisoni ja kahden kissani kanssa. Enkä missään nimessä koe itseäni vanhaksi. Koen olevani aikuinen, jolla on vieläkin toinen jalka kiinni nuoruudessa. Opiskelen, eikä minulla ole vakituista työpaikkaa. 56-vuotias äitini on nuorekas. Hän on keski-ikäinen, mutta ei missään nimessä ikääntyvä, seniori tai etenkin vanha. Vanhuksen miellän iältään jonnekin 75 ikävuoden tietämille. Vanhuutta määrittelee mielestäni tietynlainen fyysisen ja henkisen kunnon heikkeneminen.

Kun olen itse 65-vuotias, koen itseni todennäköisesti keski-ikäiseksi, jonka vanhuusikä hämöttää vasta parinkymmenen vuoden päässä. Ikä määräytyy siis yhteiskunnan ja oman kokemuksen mukaan. Kaikki yli 65-vuotiaat eivät välttämättä tunne itseään ikääntyviksi, ikäihmisiksi, senioreiksi eivätkä vielä eläkeläisikään. Haluan edellä esittämälläni kuvata sitä, miten monimutkainen käsite ikä on, ja miten vaikea ikää on määritellä. Miksi siis päädyin siihen, että juuri 65-vuotiaat ovat ikäihmisiä omassa tutkielmassani?

Esimerkiksi virallisessa tilastoinnissa vanhusväestönä pidetään henkilöitä, jotka ovat 65-vuotiaita tai vanhempia (Jyrkämä 2001, 280). Tilastokeskuksen (2003) internetsivuilla julkaistussa artikkelissa kerrotaan, että on yleistä jakaa väestö kolmeen ryhmään sen mukaan, minkä ikäistä se on. Lapsiksi luetaan henkilöt syntymästä 14 ikävuoteen. Työikäisiksi lasketaan henkilöt, jotka ovat 15–64-vuotiaita. Vanhuksista puhutaan, kun henkilö on täyttänyt 65 vuotta. Karkeasti ottaen väestö jaetaan siis työikäisiin ja niihin, jotka eivät ole työelämässä.

Tilastokeskuksen (2003) artikkelissa todetaan myös, että ihmisten jaottelemisessa työikäisiin ja

”muihin” on omat ongelmansa: esimerkiksi kaikki 15-vuotiaat tuskin ovat työelämässä, eivätkä kaikki yli 65-vuotiaat ole vielä jääneet eläkkeelle. Ihmisen elämänsäkaarta kuitenkin pyritään jakamaan tietynlaisiin ajanjaksoihin ja selkeyden vuoksi eläkkeellekin on pitänyt asettaa ikäraja. Kansaneläkelaitoksen mukaan työeläkkeelle voi jäädä oman harkintansa mukaan 63–68-vuotiaana, mutta kansaneläkkeen eläkeikäraja on kuitenkin 65 vuotta (Kela.fi 2013).

Valtiovarainministeriön (2006) sivuilla kirjoitetaan vanhushuoltosuhteesta, jolla tarkoitetaan yli 65-vuotiaiden määrän suhdetta työikäisten määrään. Näin todetaan myös sosiaali- ja terveysministeriön (2001) internetjulkaisussa *Ikääntymisen vaikutuksista työmarkkinoilla*. Julkaisussa kerrotaan, että vanhushuoltosuhte lasketaan normaalisti siten, että suhteutetaan 65 vuotta täyttäneiden määrä 15–64-vuotiaiden määrään. Myös Eläketurvakeskus (2013) määrittelee vanhushuoltosuhteen samalla tavalla.

Edellä esittämieni lähteiden perusteella koen selkeimmäksi niputtaa tutkielmassani ikäihmisiksi 65 vuotta täyttäneet ja sitä vanhemmat henkilöt. Kuten muun muassa Kansaneläkelaitoksen, Tilastokeskuksen ja ministeriöiden lähteistä käy ilmi, yli 65-vuotiaisiin liitetään yhteiskunnassa nimityksiä kuten eläkeläiset ja vanhukset. Tämän vuoksi olen valinnut tutkielman aineistoon yli 65 vuoden iän esille tuovien kirjoitusten lisäksi myös sellaisia sanomalehtijuttuja, joissa puhutaan eläkeläisistä, vanhuksista tai kyseisten ilmaisujen synonyymeistä, jotka liitetään yli 65 vuoden ikään. Käytän gradussani yli 65-vuotiaista nimitystä ikääntyvä, ikäihminen tai näiden sanojen synonyymeja sekä määritelmää yli 65-vuotias.

Sen lisäksi, että pidän eläkeläisiä tutkittavaan kohderyhmään kuuluvina, lasken kohderyhmään myös isovanhemmat. Tutkielman aineistoon on siis laskettu mukaan myös ne kirjoitukset, joissa henkilöistä puhutaan isovanhempina: mummeina ja ukkeina tai näiden sanojen synonyymeilla. Olen tietoinen siitä, että isovanhemmuus ei ole tiettyyn ikään sidottu asia, vaan ihmisestä voi hyvin tulla isoäiti tai isoisa vaikkapa jo 40-vuotiaana. Se, että isovanhempien katsotaan tässä tutkielmassa kuuluvan yli 65-vuotiaiden joukkoon on tutkielman tekijän henkilökohtainen valinta, mikä helpotti aineiston keruuta. Ja vaikka aineisto määrittelee jo 65-vuotiaan eläkeläiseksi, ikäihmiseksi, isovanhemmaksi ja vanhukseksi, täytyy muistaa, että totuus ja ennen kaikkea kokemus iästä on aina yksilöllinen.

2.3 Sukupuoli ja sukupuolten tasa-arvo

Sukupuoli ja sukupuolten tasa-arvo ovat iän ohella tutkielmani avainkäsitteitä. Tutkielmani aineiston analyysissä esiin nousi myös sukupuoleettomuuden käsite, jonka määrittelen tarkemmin tässä luvussa.

Sukupuolen käsite tulee esille tutkielmassa, kun aineisto jakautui sisällönerittelyn tuloksena selkeisiin luokkiin sen mukaan, kumpaa sukupuolta aineiston kirjoituksissa käsitellään. Tässä kohtaa on syytä muistuttaa, että aineisto oli perusteltua jakaa mies- ja naiskirjoitusten lisäksi vielä kahteen muuhun osaan: sekä miehiä että naisia samassa tekstissä käsitteleviin kirjoituksiin ja yli 65-vuotiaita sukupuoleettomana massana käsitteleviin kirjoituksiin. Perustelen jakoa molemmista sukupuolista kertoviin kirjoituksiin tuonnempana luvussa 4.

Sukupuolten tasa-arvon käsite nousee esiin, kun tarkastellaan mies- ja naiskirjoitusten osuutta aineistossa. Aiemmat tutkimukset (mm. Suikkanen et al. 2012, 34) ovat osoittaneet, että miesvaltaisuus on lisääntynyt mediassa 2010 luvulle astuttaessa. Tutkielmani luvussa 5 analysoin tutkimusaineistoani tarkasti, mutta jo nyt voidaan todeta, että miehet ovat omassa tutkimusaineistossani huomattavasti useammin edustettuina kuin naiset. Siksi onkin syytä pohtia, minkälainen merkitys oman tutkielmani tuloksilla on sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Tässä luvussa avaan sukupuolen ja sukupuolten tasa-arvon käsitteitä. Kerron lisäksi, miten tasa-arvotutkimuksen katsotaan olevan kytköksissä määrälliseen tutkimukseen.

Sukupuoli

Sukupuoli on ollut feministisen ajattelun suuri tuntematon. Sukupuoli on käsitetty biologiseksi, anatomiseksi, ruumiilliseksi, evolutionaariseksi, eroksi, jaoksi, rooliksi, sosialisaatioksi, identiteetiksi, instituutioksi, sopimukseksi, neuvotteluksi, representaatioksi, tyyliksi, vallaksi, hierarkiaksi, toiseudeksi, tavaksi, habitukseksi, rutiiniksi, valinnaksi, suoritukseksi, toistoksi, tekemiseksi, tuotetuksi, konstruoiduksi ja diskurssiksi. (Julkunen 2010, 10.)

Mitä sukupuoli siis on? Maailma on sukupuolittunut ja tarjoaa meille kahta erilaista roolia naisena ja miehenä. Sanat mies ja nainen tuovat mieleen erilaisia assosiaatioita. Mies on voimakas, komea ja juro. Nainen on hento, kaunis ja keimaileva. Tytöt pukeutuvat vaaleanpunaiseen, leikkivät koti- ja nukkeleikkejä ja puhuvat tunteistaan. Pojat eivät puhu eivätkä pussaa, pukevat päällensä vain vihreää ja sinistä, kiipeilevät puihin ja leikkivät rohkeita sankari- ja sotaleikkejä. Edellä mainitsemani assosiaatiot johtuvat sukupuolijärjestelmästä ja sosiaalisesta sukupuolesta, josta kulttuurin ja yhteiskunnan tuottamana nousee erilaisia sukupuolistereotypioita.

Sukupuolijärjestelmän teorian kehittänyt yhdysvaltalainen antropologi Gayle Rubin osittain 1970-luvun jälkipuolella ja erityisesti 1980-luvulla vallinneen patriarkaatti-käsitteen (sukupuolten eriarvoisuus: miesten ylivalta, naisten alistaminen) kritiikiksi. Rubinin järjestelmän keskeiseksi käsitteeksi nousi *sex ja gender* -järjestelmä, joka erotti toisistaan biologisen (*sex*) ja sosiaalisen (*gender*) sukupuolen. Tämä käsitepari löi itsensä nopeasti läpi, ja siitä tuli yksi feministisen teorianmuodostuksen peruspilareista. (Liljeström 2004, 111–113, 115; Puustinen et al. 2006, 16.)

Teorian mukaan jokaisella kulttuurilla on oma sukupuolijärjestelmänsä, jossa biologinen ja sosiaalinen sukupuoli erotetaan toisistaan. Biologinen sukupuoli on synnynnäinen ja ruumiillinen ominaisuus, ja sosiaalinen sukupuoli on rakentunut kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme. Biologinen sukupuoli tarkoittaa sukupuolten anatomis-fysiologisia eroja, ja sosiaalinen sukupuoli on kaikkea sitä, mitä liitetään biologiseen sukupuoleen kuuluvaksi. *Sex ja gender* liittyvät yhteen sukupuolijärjestelmän avulla – biologinen sukupuoli kun määrittää sitä, minkälainen tietyn sukupuolen edustajan tulisi olla. (Liljeström 2004, 113; Puustinen et al. 2006, 17–18.)

Sosiaalinen sukupuoli on Puustisen ja kumppaneiden (2006) mukaan seurausta biologisten sukupuolten pakotetusta jaosta esimerkiksi tosiaan haluaviin kahteen eri sukupuoleen, heteroseksuaaliseen mieheen ja naiseen. Sukupuolen syrjiminen tai sukupuolten tasa-arvo eivät siis ole mitään luonnollista vaan seurausta niistä suhteista, jotka jäsentävät sukupuolijärjestelmää. Tällaisia ovat esimerkiksi työelämän työnjako tai vaikkapa pienten tyttöjen ja poikien lelujen jako tyttöjen ja poikien leluihin. *Sex ja gender* -ajattelun mukaan sukupuoli on sosiaalisesti rakentunutta. Kun kiinnitetään huomio sukupuolen sosiaaliseen rakentumiseen ja ymmärretään naiseus ja mieheys sukupuolijärjestelmän luomaksi pakoksi, voidaan sukupuolen kahtiajako kyseenalaistaa. Miehenä ja naisena oleminen ei olekaan

itsestään selvää, vaan jako voitaisiin periaatteessa tehdä myös toisin perustein. (Puustinen et al. 2006, 18.)

Rubinin sukupuolijärjestelmän teoriaa on kritisoitu, sillä sen katsotaan esittävän, että sukupuolten eron taustalla ovat aina mieheys ja naiseus ja niiden väliset fysiologiset erot. Rubin siis ajatteli, että sukupuoli (*gender*) sisältää seksuaalisen halun suuntautumisen vastakkaiseen sukupuoleen (*sex*). Tämä loi yksilöistä miehiä ja naisia, mutta myös heteroseksuaaleja. Teoriaa onkin kritisoitu heteroseksuaalisuuden oletuksesta, ja sen on ajateltu vain vahvistavan jakoa miehiin ja naisiin. (Liljeström 2004, 114; Puustinen et al. 2006, 18–19.)

1990-luvun alussa syntyi sukupuolijärjestelmää kritisoiva aalto, joka ammensi ajatuksia sosiaalisesta konstruktionismista. Konstruktionistisen sukupuolikäsityksen mukaan myös biologista sukupuolta rakennetaan, tuotetaan ja uusinnetaan siinä missä sosiaalistakin. Sukupuoli ei ole syntymässä saatu ominaisuus vaan tuote, joka syntyy luokittelun ja nimeämisen kautta. Esimerkiksi se, mikä merkitys fysiologisilla ominaisuuksilla on, määritetään aina kulttuurisesti. (Puustinen et al. 2006, 19.)

Konstruktionisti, filosofi ja feministi Judith Butler kritisoi teoriaa sukupuolijärjestelmästä. Butlerin mukaan ei ole mitään mieltä erottaa biologista (*sex*) ja sosiaalista (*gender*) sukupuolta toisistaan, jos biologinen sukupuoli on jo alusta alkaen sukupuolitettu. (Liljeström 2004, 119.) Butlerille sosiaalinen ja biologinen sukupuoli eivät ole annettuja tai itsestään selviä, vaan diskursiivisesti ja ruumiillisin teoin rakentuneita ja rakennettuja. Butler esitti aiemmalle feministiselle tutkimukselle kritiikkiä siitä, että sukupuolijärjestelmää teorianaan käyttävä tutkimus toistaa ja tuottaa itsessään sukupuolijakoa ja heteronormatiivista asennetta. (Ojajärvi 2004, 156.)

Butlerin keskeinen ajatus on, ettei ole olemassa luonnollista ydinsukupuolta, kuten sukupuolijärjestelmän teoria antaa olettaa. Sukupuoli on yhteiskunnan ja heteroseksuaalisen normin luoma instituutio, joka määrää sen, mikä on esimerkiksi oikeanlaista seksuaalisuutta ja mikä on ”erilaista”. Tällä tavoin epänormaalia on homoseksuaalisuus ja normaalia heteroseksuaalisuus, jonka ”oletetun luonnollisuuden” Butler kiistää. Butlerin mukaan homoseksuaalisuus on osoitus kaksinapaisen sukupuolijärjestelmän toimimattomuudesta ja riittämättömyydestä. (Ojajärvi 2004, 257–258, 261.)

Butlerin teorian mukaan sukupuoli tehdään. Me siis esitämme sukupuolta eleinemme ja tekoinemme ja teemme samalla näkyväksi sen, mitä pidetään sukupuolena. Sukupuolen performatiiviseen olemukseen liittyy myös muutoksen mahdollisuus, jonka voisi yksinkertaistettuna muotoilla seuraavasti: jos toistamme sukupuolta tarpeeksi kauan toisin kuin on totuttu näkemään, voi sukupuolen käsitys muuttua. Butlerin ajatusten mukaan sukupuolta tehdään yhä uudelleen ja uudelleen imitoimalla sukupuolen kulttuurisesti muovautuneita käytäntöjä: kirjoittamalla miehistä ja naisista, tutkimalla heidän tasa-arvoaan, ostamalla lapsille poikien ja tyttöjen vaatteita ja niin edelleen. (Ojajärvi 2004, 258–261.)

Butlerin ajatukset sukupuolen tekemisestä ja toistamisesta kiinnittyvät hyvin mediaan ja julkisuuteen sekä tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen, sosiaaliseen konstruktionismiin. Ojajärven (2004) mukaan Butler ei teksteissään erityisesti pohdi median merkitystä yhteiskunnassa, mutta hän kuitenkin viittaa mediaan. Media on Butlerille yksi toiston paikoista. Se on myös julkisen keskustelun areena, jossa tietyt äänet pääsevät kuuluviin. Ojajärvi toteaa, että tutkiessaan mediaa feministinen mediatutkimus on purkanut hierarkkisia käytäntöjä ja osoittanut, että naiset pääsevät median toimijoiksi määrällisesti miehiä harvemmin, mediatekstit ovat sukupuolittuneita, eikä tasa-arvo toteudu. Ojajärvi muistuttaa, että Butlerin mukaan feministisen mediatutkimuksen keskeisenä ongelmana on se, että kun tutkimuksessa otetaan keskeiseksi käsitteeksi sukupuoli, rakennetaan samalla sukupuolen kahtiajakoa. Kun esimerkiksi nainen tai mies nostetaan tutkimuksen lähtökohdaksi, toistetaan tätä sukupuolta ja sen eroa vastakkaisesta sukupuolesta. (emt. 258, 262–263.)

Vaikka kallistun Butlerin ajatuksiin sukupuolesta ja sen tekemisestä, ammennan tutkimuksessani sukupuolijärjestelmän käsitteestä. Ymmärrän tutkielmassa sukupuolen kulttuurisesti tuotettuna, mutta en luovu biologisesta (*sex*) ja sosiaalisesta (*gender*) sukupuolesta, sillä tutkielmani aineisto jakautuu pääasiassa sen perusteella, onko aineiston kirjoituksessa käsitelty miestä vai naista.

Tutkielmani sukupuolikäsitys nojaa Ojalan ja Pietilän (2010) ajatuksiin sukupuolesta. Heidän tavoin minäkin ymmärrän sukupuolen keskeisenä osana ihmisten ymmärrystä, minuutta ja identiteettiä. Kolme edellistä kuitenkin muotoutuvat vuorovaikutuksessa erilaisten instituutioiden ja kulttuuristen mallien kanssa, jolloin sukupuoli on kaksisuuntainen prosessi. Sukupuoli liitetään miehiin ja naisiin, jotka on

tuotettu yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti. Mies ja nainen eivät siis ole sisäsyntyisesti luonnollisia, vaan tulosta sukupuolijärjestykseen asettumisesta. (emt. 336.) Tämä tutkielma ei ota kantaa siihen, miten sukupuoli tulisi feministisessä mediatutkimuksessa määritellä, tai miten mediaa tulisi feminismiin näkökulmasta tutkia. Tutkielma ei myöskään ota kantaa siihen, onko jako kahteen sukupuoleen ylipäättään mielekäs.

Sukupuolen käsitteen läpi katsoen tutkielmassa haetaan vastausta siihen, miten Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat kirjoittavat yli 65-vuotiaista miehistä ja naisista. Koska tutkielmani jako miehiin ja naisiin on syntynyt aineistoni pohjalta, voi tämän jaon mieltää kulttuurisesti tuotetuksi ja toistetuksi. Tutkielmassa nousi esiin kuitenkin myös sukupuoleettomuuden käsite, jonka johdan suoraan sukupuolen käsitteestä. Sukupuolettomuus on sukupuolen vastakohta: sukupuoleettomuudella tarkoitan tässä tutkimuksessa yksinkertaisesti sitä, että aineistossa esiintyvää henkilöä tai henkilöryhmää ei määritellä kahtia jaetun sukupuolikäsityksen mukaan mieheksi, naiseksi tai edes yksilöksi, vaan hän on kasvoton vanhus, ikäihminen tai eläkeläinen, jota määrittelee sukupuolen sijasta vain hänen ikänsä ja siihen liitettävät määreet.

Luvuissa 2.4 ja 2.5 kerron, miten naisia ja miehiä esitetään mediassa erilaisten tutkimusten mukaan ja miten ikäihmisten mediarepresentaatioita on aiemmin tutkittu. Olen tietoinen siitä, että tuotan omalla tutkielmallani tietynlaista puhetapaa sukupuolista ja sukupuolten välille. Sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta on kuitenkin tärkeää selvittää, miten yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia esitetään omassa tutkimusaineistossani ja onko esitystapa tasapuolinen.

Sukupuolten tasa-arvo

Suomen Perustuslain 6 §:n toisen ja neljännen momentin mukaan:

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti

palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. (Finlex.fi 2013.)

Sukupuolten tasa-arvo perustuu ajatukseen siitä, että naiset ja miehet ovat ihmisinä samanlaisia ja samanarvoisia ja siksi heillä pitää olla yhtäläiset ihmisoikeudet (Ylöstalo 2006, 19). Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta tuli voimaan vuonna 1986 ja sitä muutettiin viimeksi vuonna 2011. Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen kohdistuva syrjintä, edistää nimensä mukaisesti naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja naisten tasa-arvoa työelämässä. Laki ohjaa yksityishenkilöiden lisäksi esimerkiksi viranomaisia, oppilaitoksia, työnantajia sekä julkista hallintoa. (Finlex.fi 2013.)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta Tane edistää Suomessa sukupuolten välistä tasa-arvoa. Tane on parlamentaarinen neuvottelukunta, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikausiksi, ja joka toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2013.) Jokaisella yksilöllä tulee olla Tanen mukaan oikeus elää ja toteuttaa itseään ilman sukupuolen perusteella asetettuja esteitä. Tanen tavoitteena on luoda Suomeen yhteiskunta, joka tunnustaa sukupuolen moninaisuuden eikä syrji ketään hänen sukupuolensa, sukupuoli-identiteettinsä tai sukupuoli-ilmaisunsa vuoksi. Sukupuolten tasa-arvo on Tanen mukaan oikeudenmukaisen yhteiskunnan tunnusmerkki. (Tane 2013.)

Käsitys sukupuolten tasa-arvosta vaihtelee. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa *Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt* kartoitetaan tasa-arvohankkeiden hyviä käytäntöjä seitsemästä eri teemasta. Selvityksessä todetaan, että kaikkien tasa-arvohankkeiden lähtökohtana on käsitys sukupuolesta ja tasa-arvosta, mutta nämä käsitteet ymmärretään eri hankkeissa eri tavoin. Julkaisussa todetaan, että sukupuolieroista puhuminen on haasteellinen, mutta välttämätön osa tasa-arvotyötä. Sukupuolieroista tulisi kuitenkin puhua korostamatta sukupuolistereotypioita. Sukupuolet ovat nimittäin osa hierarkkista sukupuolijärjestelmää, joka tuottaa sukupuolten välistä eriarvoisuutta, ja siksi monissa tasa-arvohankkeissa tällaista erottelua on yritetty purkaa. (Tanhua 2012, 12, 14, 105.)

Raija Julkusen (2010, 66) mukaan sukupuolten suhteet ja jaot on viime vuosikymmenten aikana tavattu asettaa tasa-arvokehykseen. Suomessa sukupuolten tasa-arvon ajatellaan toteutuvan hyvin. Tasa-arvo on kuitenkin hankala käsite, jota käsittelevät monet eri tieteet oikeustieteistä politiikan ja

sosiaalipolitiikan teorioihin. Julkunen viittaa teoksessaan Blakemoren (2003) ajatuksiin, joiden mukaan *tasa-arvon käsitteestä voi erottaa kohtelun, oikeuksien, mahdollisuuksien ja lopputuloksen tasa-arvon*. Tästä osittain päällekkäisestä jaottelusta voidaan erottaa muodollinen ja tosiasiallinen tasa-arvo. Modernissa maailmassa jako tasan on kuitenkin mahdoton ajatus. Tasa-arvoajattelun mukaan kaikilla tulisi olla mahdollisuus tavoitella samoja asioita. Tämäkin on lähes mahdotonta, sillä ihmiset ovat jo lähtökohdiltaan erilaisia – eriarvoisia vaikkapa luokkajaoltaan. (Julkunen 2010, 67.)

Tasa-arvoa on siis vaikea määritellä. Tässä tutkielmassa tasa-arvolla tarkoitetaan ennen kaikkea sukupuolten tasa-arvoa naisten ja miesten välillä. Tasa-arvo koskee kuitenkin kaikkia sukupuoleen tai mihinkään muuhunkaan piirteeseen, kuten ikään, katsomatta. Mikäli miestä ei syrjitä siksi, että hän on mies, häntä saatetaan syrjiä siksi, että hän ei ole heteronormatiivisen sukupuolijaon mukainen stereotyyppinen mies vaan esimerkiksi homoseksuaali. Tässä tutkielmassa verrataan toisiinsa biologiselta sukupuoleltaan tietyn ikäisiä miehiä ja naisia ja koetetaan vastata siihen, miten tasa-arvo toteutuu tutkimusaineistossa heistä uutisoitaessa.

Tasa-arvotutkimuksessa on ollut suosittua analysoida aineistoa kvantitatiivisesti. Määrällinen tutkimus voidaan liittää tasa-arvofeminismin tutkimusnäkökulmaan, joka yleistyi 1970-luvulla. Tämä tutkimussuuntaus sai pontta ajatuksesta, että naisten ja miesten tulisi päästä median toimijoiksi yhtä tasapuolisesti. Näistä lähtökohdista tehty tutkimus pyrkii osoittamaan, että naisten ja miesten epätasa-arvo on totta, sillä he eivät näy tasapuolisesti julkisuudessa. Tällaisessa tutkimuksessa on ollut yleistä, että sukupuolen lisäksi nostetaan esiin muitakin tekijöitä, vaikkapa ikää tai etnistä taustaa. (Aslama 2006, 47–49.)

Tällaisen määrällisen tutkimuksen juuret löytyvät esimerkiksi sisällönerittelystä, jonka avulla luokitellaan mediatekstien tyyppejä ja toimijoita tai tuotetaan tietoa mediasisällöistä. Haluan tutkielmani avulla tuottaa sukupuolten tasa-arvon kannalta kiinnostavia, joskin rajallisen aineiston vuoksi vain suuntaa antavia tuloksia siitä, miten tietyn ikäryhmän ja sukupuolen edustajia esitetään lehtiaineistossa. Käytän tutkielmassani sisällönerittelyä, jonka avulla luokittelen ja tyypittelen aineistoani määrällisesti ja laadullisesti löytääkseni vastauksia siihen, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan mediassa. Aslaman (2006, 47–49) mukaan tasa-arvofeministinen tutkimusnäkökulma on kiinnostunut siitä, kuinka paljon ja missä rooleissa naisia ja miehiä uutisissa esiintyy. Juuri näihin

kysymyksiin haen vastauksia omasta tutkimusaineistostani.

Määrällisen tutkimuksen avulla pyritään todentamaan sitä, miten mediasisällöt näyttäytyvät yhteiskunnan peilinä ja muokkaavat siten mediakuluttajien maailmankuvaa. Mediasisältö saattaa yhteiskunnan peilinä vääristää yhteiskunnan todellisuutta ja uusintaa tiettyjä vallalla olevia arvoja ja normeja, kuten sukupuolten epätasa-arvoista kohtelua. (Aslama 2006, 49.) Aslama (2006) kuvaa tasa-arvoliiikettä prosenttiliikkeeksi, joka puhuu niin sanotusta 40–60 sukupuolijakaumasta: naiset ja miehet eivät ole tasa-arvoisesti edustettuna esimerkiksi mediasisällöissä. Tällaiset määrälliset tutkimukset ja niiden paljastamat epätasa-arvoiset prosentit ovat lähentäneet feminististä mediatutkimusta ja joukkoviestinnän tutkimusta. (emt. 50.)

Tasa-arvon käsitteeseen ja tasa-arvoa ajavaan mediatutkimukseen liittyy samanlaista kritiikkiä kuin sukupuolen käsitteeseen, koska tällaisen tutkimuksen nähdään jakavan sukupuolen biologiseen (*sex*) ja sosiaaliseen (*gender*) sukupuoleen. Näkemystä tasa-arvosta, joka tähtää miesten ja naisten yhtäläisiin oikeuksiin on kritisoitu siitä, ettei se olekaan sukupuolineutraali. Sen on väitetty olevan heteronormatiivinen ja sokea sukupuolille, luokille ja väreille sekä pyrkivän sellaiseen tasa-arvoiseen hyvään, joka on miesnormin mukaista hyvää. (Julkunen 2010, 69; Ylöstalo 2006, 20.) Sukupuoli ymmärretään siinä biologisena faktana ja luokiteltavana kategoriana toisin kuin hallitsevassa feministisessä tutkimuksessa, jossa sukupuoli on lähtökohtaisesti sosiaalinen ja diskursiivinen (Aslama 2006, 47). Voiko määrälliselle tutkimukselle ja hallitsevalle feministiselle tutkimukselle kuitenkin piirtää niin jyrkkää eroa? Eikö myös määrällisistä lähtökohdista käsin tasa-arvon toteutumista tutkiva tutkija voi ajatella, että niin sosiaalinen kuin biologinenkin sukupuoli ovat sosiaalisesti ja diskursiivisesti rakennettuja?

Kuten tässäkin tutkielmassa, tutkimusta tehdään käsitteillä mies ja nainen, sillä ne hallitsevat tässä hetkessä, yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Ajan kuluessa asiat saattavat olla toisin. Kuten aiemmin tässä luvussa kerroin, Judith Butler ajatteli sukupuolen ja kaiken siihen liitetyn elävän teoissa, esityksissä ja toistossa. Sukupuolen nykyisestä performatiivisuudesta, kaksijakoisuudesta ja heteronormatiivisuudesta on kuitenkin ulospääsy – toisenlainen toisto. (ks. s. 14.) Esimerkiksi seuraavalla vuosisadalla, miksei jo tälläkin, meillä saattaa olla ”muuttujina” useita muitakin määreitä kuin mies ja nainen. Esimerkiksi tilastokeskus ilmoittaa nykyään avio- ja avoliittojen lisäksi rekisteröidyt parisuhteet. Suomessa samaa

sukupuolta olevat henkilöt ovat voineet rekisteröidä parisuhteensa 1.3.2002 lähtien (Tilastokeskus 2013).

Tilastollisin menetelmin naisten ja miesten asemaa yhteiskunnassa kuvaavia tutkimuksia pidetään erittäin tärkeinä niiden osoittaessa epätasa-arvoa tai epäoikeudenmukaisuutta sukupuolten välillä (Ronkainen 2004, 44). Sisällönerittely toimii hyvin journalismikritiikkinä, sillä se osoittaa journalismin selkeän sukupuolittuneisuuden jakamalla journalismin julkiseen ja yksityiseen sekä koviin ja pehmeisiin uutisiin, jotka ovat sukupuolittuneita ja jotka toistavat vanhanaikaista ihmiskuvaa (Aslama 2006, 53). Vanhanaikaisiksi voidaan mieltää tietynlaisia sukupuolistereotypioita kuten oletukset siitä, että vain miehet seuraavat urheilua ja vain naiset ovat kiinnostuneita ihmissuhteista.

2.4 Naiset ja miehet mediassa

Sukupuoliroolit jatkavat elämäänsä mediassa, jossa onnenlahjat eivät käy tasan. Miehet ovat journalismin pääosassa, mikä ei tasa-arvon määritelmän kannalta ole oikein.

Journalismin ihanteena ovat julkiset asiat ja julkisuus, mitkä mielletään maskuliinisiksi. Julkista horjuttaa yksityinen, joka on liitetty perinteisesti naisten maailmaan. (Ruoho 2006, 172.) Ruoho viittaa artikkelissaan van Zooneen, jonka mukaan journalismin sisältö voidaan jakaa maskuliinisiksi miellettyihin ”koviin uutisiin” ja feminiinisinä pidettyihin ”pehmeisiin uutisiin”. Koviin uutisiin luetaan yleensä politiikkaan ja talouteen liittyvät uutiset, ja pehmeiksi uutisiksi mielletään henkilöjutut ja kulutusta käsittelevät kirjoitukset. (Ruoho 2006, 182.)

Uutisissa naisen on vaikeaa toimia esimerkiksi politiikkaa käsittelevien asioiden asiantuntijana. Ruoho (2006) esittelee kirjoituksessaan uutisten kehysanalyysistaan tunnetun Gaye Tuchmanin ajatuksia siitä, että naiset ovat joko aliedustettuja uutisissa, tai sitten heihin viitataan perheen kautta, mikä asettaa heidät tietynlaiseen rooliin yhteiskunnassa. Naisia yritetään siis häivyttää ja tehdä merkityksettömiksi. He eivät näy uutisissa kovien talousjuttujen ja politiikan uutisten toimijoina, ja esimerkiksi ministeri-nainen esitetään ministerinä, mutta aina myös naisena. (emt. 186.)

Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Cometin tutkimushankkeessa *Uutismedian vuosiseuranta 2007–2012* naisten ja miesten epätasa-arvo uutisten toimijoina nousee esiin selkeästi. Tutkimushankkeessa on kerätty tietoja suomalaisten sanomalehtien etusivujen, radio- ja tv-kanavien pääuutislähetysten sekä kaikkien näiden internetsivujen pääuutisten sisällöstä. Hankkeessa on analysoitu muun muassa uutisten aiheita sekä keskeisten esiintyjien ikää ja sukupuolta. Kolmessa vaiheessa toteutetusta tutkimuksesta on julkaistu kolme tutkimusraporttia vuosina 2008, 2010 ja 2012. Aiheesta on tehty myös pilottitutkimus pienemmällä aineistolla vuosina 2006 ja 2007. (Tampereen yliopisto 2012.)

Vuonna 2008 julkaistun raportin mukaan tutkittuna aineistona olevat etusivut ja pääuutiset ovat murskaavan miesvoittoisia. Yli puolet uutisten keskeisistä puhujista tai päätahoista ovat miehiä². Eläkeläisiä on aineiston päätahoina tai keskeisinä puhujina vain pari prosenttia. (Suikkanen et al. 2008, 3.) Esittelen vuosiseurannan tuloksia iän näkökulmasta tarkemmin tutkielmani seuraavassa luvussa, jossa käyn läpi ikääntyneiden mediakuvasta tehtyä aiempaa tutkimusta.

Vuosiseurannassa naisten ja miesten paikkaa uutisissa eritellään neljällä tavalla. Tutkimuksessa selvitetään ensinnäkin sitä, mikä on miesten ja naisten osuus juttujen päätahoina, toiseksi keskeisinä tai muina puhujina ja kolmanneksi valokuvien keskeisinä henkilönä. Neljäntenä selvitetään vielä sitä, mikä on viestintien omien toimittajien valokuvien sukupuolijakauma. Tutkimusraportissa todetaan, että tutkimustulokset toistavat aiempien tutkimusten havaintoja, joiden mukaan miehet ovat ylivoimainen enemmistö lehden toimijoina. Mies esiintyi yksin lähes kolme kertaa niin usein kuin yksin esiintyvä nainen. Kun miehet ja naiset ovat molemmat osana uutista, molemmat sukupuolet esitetään yhdessä vain harvoin jutun keskeisenä puhujana tai päätahona. (Suikkanen et al. 2008, 39–40.)

Tutkimuksessa uutisaiheet on jaettu viiteluokkiin, joissa selvitettiin miesten ja naisten osuutta uutisen päätahoina. Raportin mukaan naiset pääsevät tasa-arvoisimmin esiin sellaisissa jutuissa, jotka käsittelevät yksityishenkilöä, kansalaistoimintaa tai valtion- ja julkishallinnon edustajia. Raportissa pohditaan, että viimeksi mainittu aihepiiri saattaa selittyä sillä, että Suomen presidentti oli tutkimuksen

² Uutismedian vuosiseuranta -tutkimuksissa uutisista on haettu erilaisia toimijaryhmiä, joita ovat päätaho, keskeinen puhuja, muu puhuja tai kuvien henkilöt. Käytän tutkielmassani samankaltaisia toimijaryhmiä, joista käytän nimitystä toimijarooli. Olen jakanut aineistossa esiintyville yli 65-vuotiaille viisi erilaista toimijaroolia: A) päätaho tai -puhujia, B) keskeinen tahoa tai -puhujia, C) muu tahoa tai -puhujia, D) maininta ja E.) kuvien henkilö/henkilöt. Toimijaroolien tarkemmat kuvaukset löytyvät tutkielman sivulta 43.

ajankohtana nainen, ja ministerisalkut jakautuivat suhteellisen tasapuolisesti. Miehet taas ovat eniten esillä sellaisissa jutuissa, joiden aihepiirinä oli urheilu, viihde tai kulttuuri. Erityisen miesvaltaisia alueita ovat muun muassa ulkovallat, puolustushallinto ja poliisi sekä elinkeinoelämä ja uskonto. Ay-liikkeen keskeisinä puhujina naiset ovat selvästi miehiä useammin esillä. Raportin mukaan asiaa selittää se, että naisjohtoisen ja -valtaisen ammattiliitto Tehyn lakonuhasta uutisoitiin runsaasti tutkimusajankohtana. (Suikkanen et al. 2008, 40–42.)

Vuonna 2008 laaditun raportin mukaan miesten ja naisten epätasa-arvoinen esillepääsy mediassa noudattaa samaa linjaa kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa viestintävälineissä. Keskimääräistä paremmin naiset ovat esillä iltapäivälehdissä, huonoiten Metrossa sekä Ylen ja MTV3:n nettiutisissa. (Suikkanen et al. 2008, 42–43.) Vuonna 2010 julkaistu vuosiseurannan toinen raportti ja vuonna 2012 julkaistu loppuraportti noudattavat samaa linjaa vuoden 2008 raportin kanssa. Halosen (1999) mukaan talous, elinkeinoelämä ja politiikka on nähty uutisissa maskuliinisina alueina, joissa naisten on vaikea saada merkittävää uutistoimijan asemaa. Naiset taas ovat suurimmillaan edustettuina sellaisissa uutisissa, jotka käsittelevät kulutusta, asumista, sosiaalisia kysymyksiä ja koulutusta, vaikka naiset ovatkin selvä vähemmistö kaikissa uutisten aihealueissa. (emt. 55, 57.)

Uutismedian vuosiseuranta 2010 raportissa todetaan, että Irma Kaarina Halosen vuonna 1999 julkaistussa väitöskirjatutkimuksessa *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille* kuvattu journalismin miesvoittoisuus vahvistuu vuosiseurantatutkimuksessa. Halosen tutkimus osoittaa, että uutisten toimijoista kaksi kolmasosaa on miehiä (Halonen 1999, 289). Edelleen vuonna 2010 naisten aihepiirejä uutisissa ovat perhe, parisuhde ja hyvinvointi – miesten alueita kaikki muu (Suikkanen & Syrjälä 2010, 53, 94). Vuonna 2012 julkaistussa vuosiseurannan loppuraportissa todetaan, että vuosien 2008 ja 2010 raporttien välillä miesten ja naisten erot uutisten pää- ja keskeisinä toimijoina tasoittuvat hieman, mutta vuonna 2012 aineistossa miesvaltaisuus jälleen vahvistuu. Kahdessa kolmasosassa seuratuista välineistä miesten osuus on suurempi kuin aiempien tutkimusten aikaan. (Suikkanen et al. 2012, 36.)

Vuosiseurannan loppuraportissa tarkastellaan päätahojen toimijaryhmiä, joita ovat muun muassa ulkovallat, vietteet ja yksityishenkilöt. Terveiden toimijaryhmässä miesten ja naisten osuus oli suhteellisen tasan, mutta siitä huolimatta yhdessäkään toimijaryhmässä päätahoina olevien naisten

määrä ei raportin mukaan yltänyt lähellekään miestoimijoiden määrää. (Suikkanen et al. 2012, 37–38.) Loppuraportissa tarkastellaan myös sitä, miten naisia ja miehiä tutkimuksen aineistossa esitetään, eli minkälaisia piirteitä ja määreitä heihin liitetään, kun heitä esitetään uutisjutuissa päätoimijoina. Tuloksena on, että kun päätoimijana on nainen, häntä määritellään miestä useammin iän, sukupuolen, siviilisäädyn, uran ja perheen, ulkoisen olemuksen, puheen sekä erotiikan kautta. Tasoissa naiset ja miehet ovat silloin, kun heitä määritellään luonteensa kautta. Miesten sukupuolta ei juurikaan tuoda esiin, eikä heihin liitetä eroottisia piirteitä. Erot päätoimijoiden esittämisessä näkyvät parhaiten tarkasteltaessa iltapäivälehtiä ja medioiden internetsivuja. (Suikkanen et al. 2012, 39–41.)

Siinä, miten miehiä ja naisia esitetään mediassa on siis sekä määrällisiä että laadullisia eroja. Nainen ei näy mediassa määrällisesti yhtä paljon kuin mies. Nainen myös esiintyy mediassa erilaisissa rooleissa kuin mies. Nainen ei ole uutistoimija päivänpolitiikassa tai asiantuntija talousjutussa. Mies on pääosassa, nainen sivuosassa.

2.5 Aiempaa tutkimusta ikääntyneistä mediassa

Tässä luvussa luon lyhyen katsauksen siihen, minkälaisia tutkimuksia on aiemmin tehty ikäihmisistä mediassa. Keskityn tutkimukseen, jonka aineistona on käytetty sanomalehtiä.

Uutismedian vuosiseuranta 2008 -raportissa on tarkasteltu sukupuolten esittämisen lisäksi sitä, minkä ikäiset ihmiset pääsevät esille medioiden pääuutisissa. Tulokset ovat selkeitä: uutisissa ääneen pääsevät työikäiset. Eläkeläiset ja lapset ovat uutisten päätoimijoina vain parissa prosentissa tutkimusaineiston kirjoituksia. Työikäiset hallitsevat päätoimijoina ja puhujina lähes kaikissa aihepiireissä. Eläkeläisiä esiintyy eniten koulutuksen- ja historian aiheita käsittelevissä kirjoituksissa sekä turvallisuutta käsittelevissä aiheissa. Eläkeläisiä nostetaan esiin myös silloin, kun haastatellaan niin sanottuja tavallisia kansalaisia. Kuvissa eläkeläiset pääsevät useammin esille muina kuin jutun päätoimijoina. Eläkeläiset esiintyvät jutuissa yleensä yksityishenkilöinä tai ryhmässä muut, joka sisältää monenlaisia juttuaiheita. Vuonna 2008 julkaistussa raportissa kuitenkin todetaan, ettei työikäisten osuus toimijoista välttämättä olisi niin suuri, mikäli aineistona olisi ollut muitakin kuin medioiden pääuutisia. (Suikkanen et al. 2008, 50–51.)

Vaikka ikääntyvää väestöä on koko ajan enenevissä määrin, ihannoidaan mediassa nuoruutta. Vanhuuden sijasta tavoiteltavaa on esimerkiksi tyttöys, jonka avulla yritetään peitellä vanhenevaa naisruumista (Halonen 2002, 8). Vakimon (2001, 47) mukaan vanhuudesta puhutaan osana elämää, mutta positiiviset esitykset vanhuudesta on jätetty huomioimatta ja esiin on nostettu lähinnä sellaisia kuvauksia, joissa vanhuutta pidetään elämän viimeisenä etappina. Halosen (2002) mielestä esimerkiksi uutisissa vanhuksista puhutaan jollakin tapaa *toisina*. Ikäihmiset eivät puhu itse, vaan heidän puolestaan puhuvat erilaiset viranomaiset, jotka käsittelevät vanhuutta esimerkiksi tilastoina tai vanhuspalveluiden asiakkaina. (emt. 7.)

Irma Kaarina Halonen (1999) tutkii väitöskirjassaan median sukupuolittuneisuutta. Halonen on tutkinut Yleisradion ja MTV3:n televisiouutislähetysä seitsemän päivän aikana vuonna 1995. Lisäksi tutkimusaineistoon kuuluu yksi Yleisradion uutislähetys keväältä 1996 sekä yksi Helsingin Sanomien numero vuodelta 1998. Väitöksessä viitataan sukupuolen lisäksi ikään, kun Halonen tutkii televisiouutisten toimijoiden ikää. Halosen mukaan uutisten maailma on selkeästi keski-ikäisten miesten maailma. Vaikka Halonen ei tutkimuksessaan pystykään tarkalleen määrittämään uutistoimijoiden ikää, hän jakaa toimijat karkeasti nuoriin, keski-ikäisiin ja vanhoihin. Aineiston 243 toimijasta vain 4 henkilöä lukeutuu vanhoihin. Nuoria aineistossa on 11 kappaletta. Loput toimijoista ovat keski-ikäisiä. (emt. 59.)

Ojala ja Pietilä (2010) viittaavat kirjoituksessaan Featherstonen ja Hepworthin (2007) ajatuksiin siitä, että nykyisessä maailmassa median merkitys vanhenemisen ja vanhuuden jäsentäjinä on kasvanut (Ojala & Pietilä 2010, 339–340). Media tuottaa vanhoista ihmisistä ja ennen kaikkea vanhoista naisista tietynlaista kuvaa. Vanhojen naisten mediaesityksiä ovat tutkineet jo aiemmin lainaamani Sinikka Vakimo (2001) ja Irma Kaarina Halonen (2002). Aiheesta on tehty myös pro gradu -tutkielmia, joista esittelen tässä luvussa kolmea oman tutkielmani kannalta vertailukelpoisinta ja kiinnostavinta.

Vakimo (2001) tarkastelee vanhan naisen mediarepresentaatiota sosiaaligerontologisessa viitekehyksessä perinteentutkimuksen väitöskirjassaan *Paljon kokeva, vähän näkyvä – Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä*. Tutkimusaineistona on hyödynnetty niin Kalevalaa kuin vanhoja kaskujakin. Tutkimuksessa on myös

kuunneltu vanhoja naisia ja tutkittu sitä, miten he kokevat vanhuuden ja erilaiset kulttuuriset vanhuuskäsitykset. Yhden osan tutkimusaineistosta muodostavat sanomalehdet, joista Vakimo on etsinyt erilaisia vanhuusdiskursseja.

Sanomalehdessä vanhuudesta kirjoitetaan Vakimon (2001) mukaan suurimmaksi osaksi ongelmakeskeisesti. Vanhuus on yhteiskunnallinen ongelma, ja vanhan ihmisen ruumista kuvataan heikkona ja hauraana. Ikääntyvä nainen edustaa kuvissa kaikessa hauraudessaan kaikkia ikääntyneitä. Sanomalehtiteksteissä ikääntyvää naista esitetään *ongelmadiskurssin* lisäksi *normaalin vanhuuden*, *supervanhuuden* ja *koomisen diskursseissa*. Vanhuutta esitetään myös ei-vanhuutena, josta Vakimo antaa esimerkeiksi Lenita Airiston ja Aira Samulinin. He tekevät vanhuudesta ennakko-oletusten vastaista. Vakimon mukaan tällaisia hahmoja ei juurikaan löydy miesten joukosta, sillä miehille vanheneminen on jollain lailla hyväksyttävää kuin naisille. Vanheneminen tuo miehille arvokkuutta ja arvostusta, eikä vanhuutta tarvitse piilotella, vaan julkisuudessa voi toimia aivan kuten ennenkin. (emt. 171, 306.)

Irma Kaarina Halonen (2002) pohtii vanhuuden journalistisia representaatioita naisten näkökulmasta artikkelissaan *Sukupuolen paikkoja median ikämatriisissa*. Artikkelin kuvaa sitä, miten mediassa käsitellään ikää ja etenkin naisten sukupuolta. Halosen mukaan journalistinen kulttuuri määrittää ne tavat ja kontekstit, joissa vanhoja sukupuolensa edustajia journalismissa esitetään. Esimerkiksi toimittajan ikä vaikuttaa siihen, miten hän vanhuksesta kirjoittaa. Usein toimittaja asettuu kirjoittaessaan niin sanottuun aikuisen asemaan, jolloin vanhuksia ja esimerkiksi lapsia ajatellaan omaan itseensä nähden toisina. Vanhuus siis sijoittuu journalismin marginaaliin, ja vanhuksista ja vanhuudesta puhutaan tilastoina tai objekteina. (emt. 2–5.)

Halosen (2002) mukaan vanhuutta torjutaan ja nuoruutta ihannoidaan. Ennen kaikkea ikääntyvä nainen yritetään häivyttää mediassa jonnekin tyttöyden tuolle puolen. Vanhenevaa naisruumista peitellään, ja vanhuudesta tehdään eräänlaista campia, jossa vanhuus esitetään koomisena ja eriskummallisena. Iän tuoma arvokkuus ja kokemus sekä legendarisoiminen, jossa viisaus ja valta korvaavat ruumiillisen vanhuuden, ovat ennen kaikkea ikämiehiin liitettäviä määreitä. Kun puhutaan miehisestä toimijasta, ikää pidetään siis usein voimavarana. Ikämies nähdään helpommin työkykyisenä, ja tiettyjä tunnettuja miehiä, esimerkiksi päämiehiä ja kulttuurihenkilöjä, hehkutetaan vielä heidän ollessaan yli 80-

vuotiaita. Halosta lainaten voidaankin todeta, että: *uhkaava ikääntyminen, "muukalainen itsessämme" näkyy journalistisissa teksteissä monenlaisina torjumiskäytäntöinä ja -taisteluina, joiden pääasiallinen näyttämö on naisruumis.* (emt. 5, 7–10, 12.)

Hilkka Hytti (2010) on tehnyt gerontologian ja kansanterveyden pro gradu -tutkielmansa ikääntyneistä naisista mediassa. Hytti tutki työssään Helsingin Sanomien kirjoituksia kuukauden ajalta. Oman aineistonsa perusteella Hytti pääättelee, että ikääntyneistä naisista annetaan mediassa suhteellisen heterogeeninen kuva. Sosiaalinen konstruktionismi viitekehyksenään Hytti on tehnyt aineistolleen diskurssianalyysin. Hän löytää kirjoituksista viisi ikääntyvää naista koskevaa diskurssia: *Kuin kuka tahansa -*, *kiltti tai ilkeä mummo -*, *oman elämänsä rouva -*, *naiset vallassa -* ja *rikotaan perinteisiä rooleja -*diskurssin. Vakimon (2001) havaitsemaa ongelmadiskurssia Hytti ei löydä omasta aineistostaan. Ongelmadiskurssin puuttumista Hytti perustelelee sillä, että usein ensi silmäyksellä ikääntyneiden kannalta ongelmalliselta näyttävä artikkeli osoittautuu lähemmin tarkasteltuna muiden kuin vanhusten kannalta ongelmalliseksi: hoitajia ei ole riittävästi ja lääkärit eivät tunne geriatriaa tarpeeksi. (Hytti 2010, 3, 42–43.)

Hytti (2010) *Kuin kuka tahansa* -diskurssissa vanhasta naisesta puhutaan kuin kenestä tahansa henkilöstä: hän on onnettomuudessa kuollut ihminen, kadulla vastaan tullut gallup-haastateltava tai syntymäpäivähaastattelua antava henkilö. *Kiltti tai ilkeä mummo* -diskurssissa vanha nainen esitetään esimerkiksi neuvokkaana mummona tai kaupan kassajonossa kiilaavana kärttyisenä vanhuksena. *Oman elämänsä rouva* -diskurssissa ikääntyvät naiset jatkavat harrastuksiaan ikääntymisestä huolimatta ja osoittavat, että vanhana oleminen on hauskaa. *Naiset vallassa* -diskurssi nostaa esiin poliitikkoja ja talouselämän vaikuttajia, vanhoja naisjohtajia, jotka ovat kurvanneet miesten tontille julkisiksi toimijoiksi. *Rikotaan perinteisiä rooleja* -diskurssi esittää vanhaa naista erilaisesta näkökulmasta, esimerkiksi protestoijana tai fanina. (emt. 27–42.)

Marja Pakarinen (2004) tutkii kansanterveystieteen pro gradussaan *Kohdattu, ulkopuolinen ja olematon vanhuus – Diskurssianalyttinen tutkimus vanhuudesta sanomalehdessä* sitä, minkälaista kuvaa vanhuudesta ja vanhenemisesta rakennetaan Helsingin Sanomissa. Niin ikään Pakarisen gradun teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi. Pakarinen löytää aineistostaan kahdeksan vanhuuden diskurssia, jotka jakautuivat kolmeen suurempaan diskurssiryhmään (emt. 2).

Pakarisen (2004) ensimmäinen suuri diskurssiryhmä on nimeltään *kohdatun vanhuuden diskurssit*, johon kuuluvat *ajattomuuden, kokemuksen, ylpeyden ja muutoksen* diskurssit. Ensimmäistä diskurssiryhmää yhdistää se, että ne myönsivät vanhuuden, kohtasivat sen ja liittivät siihen joitakin ominaisuuksia. Toisena suurempana diskurssiryhmänä on *ulkopuolisen vanhuuden diskurssit*, joita ovat *ongelmadiskurssi* sekä *heikkouden* diskurssi. Vanhuutta rakennetaan tässä diskurssiryhmässä ongelmakeskeiseksi, ja vanhuksista puhutaan yhteiskunnan ulkopuolisina toimijoina. Kolmas suuri diskurssiryhmä on *olemattoman vanhuuden diskurssit*. Tähän ryhmään Pakarinen lukee *aktiivisuuden ja poistumisen* diskurssit, jotka esittävät vanhuutta niin kuin sitä ei olisi tai niin kuin sitä voisi jollain tavalla torjua. (emt. 2, 36–53.)

Mia Flygar (2006) tutkii journalistiikan pro gradu -tutkielmassaan *Seniorit sivuilla – Suomalainen vanhuus Helsingin Sanomien uutisteksteissä* sitä, miten suomalaista vanhuutta rakennetaan Helsingin Sanomissa. Tutkielma nojaa diskurssintutkimukseen, mutta aineiston analyysissä metodina on käytetty lähilukua, ja diskurssien sijaan aineistosta on haettu teemoja. Tutkimustuloksena aineistosta nousee kaksi vastakkaista teemaa: toisessa vanhuus kuvataan riippuvaisena elämänvaiheena, toisessa itsenäisenä ajanjaksona. Hallitsevampi teemoista on riippuvuus, joka rakentaa kuvaa vanhuudesta ongelmallisena kansantaloutta uhkaavana asiana. (emt. tiivistelmä.)

Flygarin (2006) mukaan vanhuus näyttäytyy Helsingin Sanomissa synkkänä elämänvaiheena, jota hallitsee riippuvuus muista ihmisistä. Vanhukset ovat lehden uutisteksteissä sivuosassa – etäällä *meistä muista*. Vanhuus asetetaan yhteiskunnan laidalle maailmassa, jossa nuoruutta ihannoidaan ja arvostetaan. Heikentyneet voimat tekevät vanhuksesta epäarvostetun toisen luokan kansalaisen. Tällainen kuva vanhuudesta kasvattaa Flygarin mukaan yhteiskunnan sukupolvien välistä kuilua. Helsingin Sanomissa rakennetaan myös toisenlaista vanhuuskuvaa, joka on itsenäinen, aktiivinen ja elämään positiivisesti suhtautuva. Flygar kuitenkin toteaa, että tällainen uutisointi on valtakunnan ykköslehdessä marginaalissa, ja positiivisia uutisia vanhuudesta olisi saanut olla enemmän. (emt. 72–74.)

Sukupuolen esiin nostaminen ei ole itsestään selvyys ikäihmisiä käsittelevissä mediasisällöissä. Esimerkiksi Irma Kaarina Halonen (2002) olettaa, että kun ikää esitetään journalistisessa tekstissä,

tekstien tuottajat mieltävät lasten lisäksi vanhukset niin sanotuiksi toisiksi (joita voisivat olla oman tutkielmani sukupuoliottomat). Halosen mukaan nuoruutta ja vanhuutta artikuloidaan journalismissa vähän ja niitä pidetään jonkinlaisena iän ja sukupuolen murtumakohtina, missä ikää ja sukupuolta ei ole. Lisäksi Halonen väittää, että media peittelee vanhuutta ja pitää esimerkiksi ikääntynyttä naista jonkinlaisena tabuna. Vanha ihminen on uutistekstissä usein hoivan kohde, jota käsitellään viranomaisnäkökulmasta. (emt. 3–5.) Vanhuutta ja vanhusta ei siis käsitellä välttämättä mediateksteissä sukupuolensa kautta, vaan esimerkiksi vanheneva nainen on riisuttu naiseudesta ja seksuaalisuudesta. Vanheneva nainen ei siis ole kulttuurisen naiseuden ideaalin mukainen. (Kangas & Nikander 1999, 203.)

Pietilän ja Ojalan (2010) mielestä vanhenevista ihmistä ei puhuta heterogeenisenä joukkona tai sukupuoltensa edustajina vaan massana, josta koituu ongelmia. Kun yhteiskunta vanhenee, ihmisiä ei kuitenkaan voida heidän mukaansa enää pitää vain sukupuoliottomana joukkona vaan ennen kaikkea sukupuoltensa edustajina. (emt. 74.) Kun ikäihmistä sitten käsitelläänkin sukupuolensa edustajana, viittaavat Ojala ja Pietilä Halosen (2002) artikkeliin ja Vakimon (2001) väitöskirjaan ja tyytyvät toteamaan, että julkiset puhetavat vanhoista ihmisistä ovat korostetun naisellisia. Kirjoittajien mukaan vanhat naiset pääsevät vanhuuden esimerkeiksi useammin kuin miehet, jolloin nainen on se, joka antaa vanhuudelle kasvot. Myös vanhuuden sanasto on sukupuolittunutta niin, että se johtaa aina vaan naiseen: puhutaan sitten mummonmökeistä tai mummonmarkasta. (Ojala & Pietilä 2010, 339–340.)

Ojala ja Pietilä (2010) myöntävät, että naisten nauttima vanhusjulkisuus ei välttämättä ole naisten etu, sillä vanhuksia käsitellään julkisissa diskursseissa suhteellisen negatiivisesti. Siitä huolimatta he ovat sitä mieltä, että vanhat miehet eivät saa julkisuudessa tarpeeksi tilaa. Vaikka vanhuuden diskurssit ja representaatiot saattavatkin tehdä vanhuudesta negatiivisen ilmiön, ei ole kirjoittajien mukaan oikein, että vanhat miehet suljetaan kokonaan ulos julkisesta keskustelusta. Vaikka ikämiehet ehkä voittavat asiassa jotain – kun heidän ruumiillista vanhenemistaan ei esitetä negatiivisesti – tulisi vanheneva mies ottaa mukaan julkiseen diskurssiin. (emt. 340.)

Kuten edellä esittelemäni tutkimukset ja pro gradu -työt osoittavat, vanhuutta ja sukupuolta mediateksteissä on tutkittu oikeastaan vain naisten näkökulmasta, ja ikämiehiä on tutkimuksissa vain sivuttu. Ehkä miehet on jätetty paitsioon siksi, että heidän ajatellaan olevan jonkinlainen

luomiskertomuksen Aatamin kaltainen esisukupuoli, jonka kautta naiseutta määritellään. Onhan esimerkiksi todettu, että miesten aihepiirejä mediassa ovat kaikki muu paitsi naisten alueet perhe, parisuhde ja hyvinvointi (Suikkanen & Syrjälä 2010, 94). Se, minkälaisissa diskursseissa ikämiehistä puhutaan, on jäänyt suurilta osin tutkimatta. Miesten vanhenemisesta on tutkimuksessa vain harvoja esimerkkejä, joista Ojala ja Pietilä (2010, 74) mainitsevat Hännisen (2006) ja Tiihosen (2007). Sitä on kuitenkin tutkittu, että median toimijana miestä harvemmin jos koskaan määritellään sukupuolensa edustajana (Suikkanen et al. 2012, 41). Mies ei ole esimerkiksi miespoliisi vaan poliisi eikä miesprofessori vaan professori.

3. TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA PÄÄKYSYMYKSET

Tässä luvussa esittelen tutkielman teoreettisen lähtökohdan, sosiaalisen konstruktionismin. Sosiaalinen konstruktionismi nivoutuu tiiviisti yhteen tutkielmani avainkäsitteiden iän ja sukupuolen kanssa. Viimeisenä esittelen tutkielmani tutkimuskysymykset.

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Tutkielmani teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Ihminen tuottaa itsensä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, eikä millään yhteiskunnallisella järjestyksellä ole yhteyttä biologiaan. Yhteiskuntaa ei voida niin sanotusti palauttaa luontoon eikä sitä voida johtaa luonnonlaeista. Sosiaalinen todellisuus ei siis ole jotain irrallaan olevaa tai itsenäistä vaan se liittyy ihmisen toimintaan ja kieleen. Sosiaalinen todellisuus ja ihminen ovat siis vuorovaikutuksessa keskenään. (Berger & Luckmann 1994, 63–64, 74.) Sosiaalinen konstruktionismi liittyy 1960- ja 1970-luvuilla tapahtuneeseen kielelliseen käänteeseen, joka siirsi tutkimusten painopistettä kokeellisesta tutkimuksesta kieleen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Berger ja Luckmann (1994) puhuvat sosiaalisen konstruktionismin avulla ennen kaikkea ihmisten jokapäiväisen elämän todellisuudesta sekä arkitiedosta ja -ymmärryksestä. Teoreetikkojen mukaan ihmiset pitävät jokapäiväistä elämismaailmaansa itsestään selvänä todellisuutena ja toisintavat tätä todellisuutta sanoillaan ja teoillaan päivästä toiseen. Niinpä tämä todellisuus pysyy samanlaisena päivästä toiseen. (emt. 29–30.)

Yksilö tuottaa sosiaalista maailmaa ja sosiaalinen maailma tuottaa yksilöitä. Se, minkälainen yhteiskunta on, on sosiaalisen konstruktionismin mukaan riippuvainen siitä, minkälaiseksi toimivat ja merkityksiä tuottavat yksilöt ovat sen rakentaneet sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessaan. Kulloinkin yhteiskunnan rakenne on siis riippuvainen yksilöistä, ja yhteiskunta voi muuttua

yksilöiden toiminnan kautta. (Aittola & Raiskila 1994, 216.)

3.2 Sosiaalisesti rakentuneet sukupuoli ja ikä

Sosiaalisen konstruktionismin käsite kytkeytyy hyvin sukupuolen käsitteeseen, joka on yksi tutkielmani avainkäsitteistä. Sukupuoli on hyvä esimerkki sosiaalisesti ja kielellisesti rakentuneesta käsitteestä, joka muuttaa muotoaan kulttuurissamme ajan kuluessa. Esittelin luvussa 2.3 teoriaa sukupuolijärjestelmästä, joka jakaa sukupuolen biologiseen (*sex*) ja sosiaaliseen (*gender*) sukupuoleen. Vaikka miehet ja naiset eroavat fysiologisesti toisistaan, muodostuvat biologinen ja sosiaalinen sukupuoli sosiaalisen konstruktionismin ajatusten mukaisesti kielessä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Hyvä esimerkki on vastasyntynyt lapsi: melkein ensimmäisenä tiedustellaan lapsen sukupuolta. Useimmiten tätä biologista sukupuolta yritetään tuoda näkyväksi hankkimalla lapselle vaikkapa vaaleanpunaista tai -sinistä vaatetta riippuen siitä, onko hän tyttö tai poika, sillä tämänhetkisen sosiaalisen normiston mukaan värit jakautuvat tyttöjen ja poikien väreihin. Näillä valinnoilla rakennetaan ja tuotetaan sosiaalista sukupuolta yhä uudelleen.

Konstruktionistisen sukupuolikäsityksen mukaan myös biologista sukupuolta rakennetaan sosiaalisissa käytännöissä. Sukupuoli on tämän näkemyksen mukaan kaikkea muuta kuin syntymästä saatu ominaisuus, sillä näkemykset fysiologisten ominaisuuksien eroista ovat nekin kulttuurisesti määriteltäviä. Tällaisten erojen toistaminen vaikkapa mediassa ylläpitää näitä sukupuolen määritelmiä. (Mäkelä et al. 2006, 19–20.)

Seksuaalisuus kuuluu olennaisena osana sukupuoleen ja sen käsitteeseen. Berger ja Luckmann (1994) toteavat esimerkiksi, että *jokaisella kulttuurilla on omat seksuaaliset normistonsa*. Seksuaaliset tavat ovat sidoksissa juuri siihen kulttuuriin, mistä ne ovat peräisin. Nämä normistot ovat ihmisten kulttuurisesti rakentamia ja tuottamia, eivät biologisesti itsestään rakentuneita totuuksia. (emt. 62.) Sukupuolen ja seksuaalisuuden kulttuuristen normistojen ja tapojen erilaisuudesta eri kulttuureissa voi antaa esimerkkinä vaikkapa Thaimaan ja Suomen. Länsimaalaisille ladyboy-nimellä tutuksi tulleita thaimaalaisia naisia, jotka ovat biologiselta sukupuoleltaan miehiä, on alettu kutsua yleisesti niin sanotuksi kolmanneksi sukupuoleksi. Thaimaassa transsukupuoliset henkilöt ovat arkipäivää ja tuttu

näky esimerkiksi pääkaupungin Bangkokin ihmisvilinässä. Transsukupuolisia pidetään hyväksyttävänä osana yhteiskuntaa. Esimerkiksi vuonna 2011 thaimaalainen lentoyhtiö PC Air palkkasi neljä transsukupuolista henkilöä stuerteiksi yhtiöönsä (Hs.fi 2011).

Vaikka valtakunnallinen ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö SETA ajaa jokaiselle yhdenvertaista yhteiskuntaa seksuaalisesta suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta riippumatta, on Thaimaan kolmanteen sukupuoleen vielä suomalaisessa yhteiskunnassa matkaa. Sosiaalisen konstruktionismin oppien mukaan yhteiskunta voi kuitenkin muuttua yhteiskunnassa toimivien yksilöiden kautta (Aittola & Raiskila 1994, 216). Uudenlaisen tiedon karttuminen ja omaksuminen muovaavat pikkuhiljaa arkitietoamme. Esimerkiksi vuoden 2012 presidentinvaaleissa oli ehdolla Pekka Haavisto, jonka seksuaalinen suuntautuminen on julkisesti tiedossa. 50 vuotta sitten tätä tietoa ei olisi pidetty yleisesti hyväksyttävänä.

Aika muuttaa yhteiskunnan rakennetta ja arkitietoamme, joka on riippuvainen yksilöstä. Bergerin ja Luckmannin (1994) mukaan ihmisen sosiaalinen tietovaranto jakaa sosiaalisen todellisuuden erilaisiin tuttuuden asteisiin. Jokapäiväisen elämän tieto jakautuu eri yksilöiden ja eri tyyppisten yksilöiden kesken. Arkitieto määrittyy siis sen mukaan, mikä on kullekin yksilölle tutuinta sosiaalista todellisuutta. (emt. 54, 57.) Näin ollen esimerkiksi valmiin juristin lakituntemus poikkeaa selvästi oikeustiedettä ensimmäistä vuotta opiskelevan vastaavasta. Vanhusten palvelukeskuksen johtajalla taas on tietoa vanhustenhoidosta ja ikäihmisten arjesta. Sanomalehteen juttua vanhustenhoidosta tekevä toimittaja joutuu tukeutumaan palvelukeskuksen johtajan haastatteluun ja muiden asiantuntijoiden lausuntoihin artikkelia kirjoittaessaan.

Jos pohtii sosiaalista konstruktionismia ja sosiaalisen todellisuuden tuttuuden asteita esimerkiksi iän kannalta, voi 31-vuotias tutkielman tekijä todeta tietävänsä esimerkiksi sen, mikä on peruskoulu, ja minkälaista peruskoulussa on opiskella. Tarhaikäisellä lapsella ei ole peruskoulusta kokemusta: hän joutuu tukeutumaan tiedoissaan siihen, mitä aikuiset ja isommat koululaiset hänelle kertovat. Jokapäiväisen elämän tieto siis jakautuu yhteiskunnassamme eri tavalla eri ihmisten kesken, mutta lisääntyy sitä mukaa, kun ihmiset saavuttavat uuden elämänvaiheen.

Erilaiset mediat televisiodokumenteista sanomalehtikirjoituksiin jakavat sosiaalista todellisuutta ja sen

erilaisia tuttuuden asteita. Sanomalehtikirjoituksetkin saattavat rakentua useista eri sosiaalisen todellisuuden tuttuuksista alkaen kirjoittajan omasta sosiaalisesta todellisuudesta ja jutun näkökulmasta sekä kirjoitukseen haastateltujen henkilöiden arkitiedosta. Aiemmat tutkimukset ikääntyneistä mediassa (mm. Vakimo 2001; Halonen 1999; Kangas & Nikander 1999) väittävät, että esimerkiksi vanha nainen ei ole seksuaalinen, ja hänen ruumistaan representoidaan mediateksteissä suhteellisen negatiivisesti. Sillä, miten vanhuutta ja erityisesti naisia esitetään julkisissa diskursseissa on tutkimusten mukaan merkitystä kulttuuriselle sukupuolittuneelle vanhuuskuvalle sekä vanhusten itsensä omakuvalle ja sille, miten he omaa elämäänsä jäsensivät (Ojala & Pietilä, 340).

Se, miten tutkimusaineistonani olevat artikkelit käsittelevät yli 65-vuotiaita ja heidän ikäänsä ja sukupuoltaan, rakentaa siis sosiaalista todellisuuttamme ja käsitystämme ikääntyneiden ihmisten sukupuolesta ja ikääntyvistä ihmisistä yleensä. Käyttämällä sosiaalista konstruktionismia tutkielmani viitekehyksenä haluan kohdentaa katseen tapaan, jolla media tuottaa kuvaa ikäihmisistä ja heidän sukupuolestaan.

3.3 Tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmani tutkimuskysymys on yksinkertaistettuna seuraavanlainen:

1. Miten Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat esittävät yli 65-vuotiaita toimituksellisessa aineistossaan?

Haen tutkielmassani vastauksia siihen, ***2. onko sukupuolella vaikutusta siihen, miten yli 65-vuotiaista kerrotaan lehtien sivuilla***, ja ***3. minkälaisia eroja lehtikirjoituksissa on, kun niissä esiintyvä henkilö on mies tai nainen?*** Edellä esittämiini tutkimuskysymyksiin vastaamista helpottaa se, että selvitän analyysissani myös sitä, ***4. minkälaisen aiheiden kautta ikääntyneitä (naisia ja miehiä) tyypillisimmin esitetään***, ja ***5. minkälaisissa toimijarooleissa ikääntyneet naiset ja miehet ovat artikkeleissa?***

Vaikka tutkimusaineistona on kaksi sanomalehteä, en varsinaisesti vertaile niissä julkaistuja

kirjoituksia toisiinsa. Koen, että lehdet ovat toisiaan täydentäviä: aineisto on moniulotteisempi, kun mukana on kaksi levikkialueeltaan erilaista lehteä – Varsinais-Suomessa ilmestyvä maakuntalehti Turun Sanomat ja valtakunnallinen Helsingin Sanomat. Määrällisessä analyysissä tarkastelen sitä, onko lehtien välillä eroja, mutta keskityn tarkastelussa ennen kaikkea TS:n ja HS:n kirjoitusten lukumäärään sekä siihen, millä osastoilla kirjoitukset on julkaistu. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole myöskään selvittää sitä, minkälainen käsitys TS:n ja HS:n lukijoille piirtyy 65-vuotiaista ihmisistä. Kerron kuitenkin oman näkemykseni asiaan tutkielman loppuluvussa.

Tutkielmani avainkäsitteinä ovat ikä, sukupuoli ja sukupuolten tasa-arvo. Aiempi tutkimus naisista ja miehistä mediassa osoittaa, että miehiä ja naisia käsitellään sanomalehdissä, ja yleensäkin mediassa, epätasa-arvoisesti, ja tämä onkin tutkielmani alkuolettamus. Aiempi tutkimus ikäihmisistä mediassa taas osoittaa sen, että korkea ikä ja sukupuoli sekä sukupuoleen olennaisesti liittyvä ajatus seksuaalisuudesta kulkevat harvoin käsi kädessä ikäihmisiä esittävissä sanomalehtiteksteissä. Olen halunnut tutkia, pätevätkö aiemmat tutkimustulokset miesten ja naisten epätasa-arvoisesta esittämisestä mediassa myös ikäihmisiä käsitteleviin kirjoituksiin, ja vahvistaako oman aineistoni analyysi aiempaa tutkimusta ikäihmisistä mediassa. Teen analyysiluvussa kytkentöjä oman aineistoni ja aiempien tutkimusten välillä. Peilaan omia havaintojani myös iän, sukupuolen ja sukupuolten tasa-arvon käsitteisiin pitkin tutkielman analyysiosuutta.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen aineistoni eli 213 kirjoitusta, joista 95 juttua on julkaistu Turun Sanomissa ja 118 juttua Helsingin Sanomissa. Luvussa 4.1 kerron, millä perusteella olen rajannut aineistoni, eli minkälaisia kriteerejä olen käyttänyt sen valikointiin. Kerron myös, miten aineisto on käytännössä kerätty. Luvussa 4.2 esittelen analysoinnissa käyttämiäni tutkimusmenetelmiä. Avaan aineistolähtöisen analyysin käsitettä ja kerron, mitä tarkoitan sisällönerittelyllä, luokittelulla ja tyypittelyllä.

4.1 Aineiston kuvaus, rajausta ja hankinta

Pro gradu -tutkielmani on pääosin laadullinen aineistolähtöinen sisällönerittely, jonka tutkimusaineistona on 213 Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa 11.2.–17.2.2013 julkaistua toimituksellista lehtikirjoitusta. Kirjoituksella tarkoitan pitkää tai lyhyttä sanomalehtikirjoitusta, joka koostuu yleisimmin otsikosta, tekstistä/tekstipätkästä sekä mahdollisesta kuvituksesta. Esimerkiksi Turun Sanomien mielipidepalstalla julkaistuissa tekstiviestimielipiteissä ei ole otsikkoa, mutta olen laskenut tällaisetkin kirjoitukset mukaan aineistoon. Olen laskenut erillisiksi itsenäisiksi jutuiksi myös molempien sanomalehtien premisivulla, eli niin sanotulla tiivistelmä- tai aloitussivulla, julkaistut kuvalliset tai kuvattomat juttuvinkit, jotka ohjaavat lukijaa lukemaan varsinaisen jutun lehden tietyltä sisäsivulta. Premisivut ovat Helsingin Sanomissa printtilehden ensimmäisellä aukeamalla. Turun Sanomista premi löytyy lehden sivulta kolme.

Premivinkit nostavat esiin lehden tärkeimmät uutiset ja tiivistävät niiden sisällön tai kertovat jotakin uutta. Olen laskenut premisivuilla julkaistut vinkit omiksi ”jutuikseen”, vaikka ne sisältäisivät otsikon lisäksi vain muutaman virkkeen. Tämän ratkaisun tein, sillä oman media-alan työkokemukseni mukaan sanomalehtien premivinkit saattavat usein sisältää paljon sellaistaakin tietoa (henkilöjä, haastattelupätkiä jne.), jota sisäsivulla julkaistussa varsinaisessa jutussa ei enää kerrota.

Tutkittavista lehdistä Turun Sanomat on Varsinais-Suomen alueella ilmestynyt maamme kolmanneksi suurin seitsenpäiväinen sanomalehti. Vuonna 1904 perustettua maakuntalehteä julkaisee TS-Yhtymä

Oy. Poliittisesti sitoutumattoman lehden levikki oli vuoden 2012 lopussa 99 220. Lehdellä on lukijoita kaikkiaan 224 000. Turun Sanomien vastaava päätoimittaja on Kari Vainio. Valtakunnallinen Helsingin Sanomat taas on levikiltään Suomen suurin tilattava seitsemänpäiväinen sanomalehti. Lehdellä on keskimäärin 859 000 lukijaa, ja sen levikki oli vuoden 2012 lopussa 337 962. Helsingin Sanomat ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1889, jolloin se tunnettiin nimellä Päivälehti. Helsingin Sanomia kustantaa Sanoma Magazines Oy. Lehden vastaavana päätoimittajana on toiminut 15. syyskuuta 2013 alkaen Kaius Niemi. (Kansallinen mediatutkimus 2013; Salokorpi 2013; Alelehti.fi; Tarjouslehdet.fi 2013.)

Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat valikoituivat aineistoksi lähinnä siitä syystä, että tilaan molempia lehtiä kotiini. Varsinaissuomalaisena seuran alueeni aiheita Turun Sanomista ja valtakunnallisia uutisia Helsingin Sanomista. Tuttuja lehtiä oli helppo lähteä tutkimaan. Helsingin Sanomia on käytetty aineistona hyvin monessa tutkimuksessa. Esimerkiksi ikääntyvän naisen mediakuvaa pro gradussaan tutkinut Hilkka Hytti (2010, 19) keräsi oman aineistonsa Helsingin Sanomista kahden kuukauden ajalta. Helsingin Sanomia aineistona käyttäessäni voin helposti vertailla tutkielmani tuloksia aiempaan tutkimukseen.

Kun aineistona on kaksi lehteä, voin sisällönerittelyn avulla selvittää myös sitä, eroaako yli 65-vuotiaista kirjoittelu jollain tavalla näissä kahdessa eri lehdessä – lähinnä määrällisesti. Tämä ei ole tutkielmani perimmäinen tarkoitus, vaan kuten jo luvussa 3.3 kerroin, lehdet täydentävät toisiaan valtakunnallisena ja maakunnallisena sanomalehtenä. Aineisto on monipuolisempi, kun tarkasteltavana on kaksi levikkialueeltaan erilaista lehteä.

Alun perin ajattelin, että kerään molemmista lehdistä aineistoa kahden viikon ajalta. Koska aineistoa kertyi jo yhden viikon ajalta 213 kirjoitusta, päätin rajata aineiston vain viikkoon. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin aineistosta vaan kuvaamaan jotakin tapahtumaa tai toimintaa, tai antamaan teoreettinen tulkinta jostakin ilmiöstä. Aineiston koolle ei siis ole olemassa mekaanisia sääntöjä, eikä koolla ole välitöntä vaikutusta tai merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Jotta tutkielmassa onnistutaan aineiston koosta huolimatta, ei tutkielman tekijä saa pelkästään kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia. (Eskola & Suoranta 1998, 61–62.)

Aineiston valinnan tärkeimmät kriteerit ovat ikä ja siihen liittyvät määrittäjät, jotka esittelen seuraavaksi. Lienee vielä syytä tarkentaa aineiston valintakriteerien yksinkertaisuutta: aineistoksi on valittu sellaisia lehtikirjoituksia, joissa esiintyy henkilö, jonka voi tiettyä iän määrittäjiä silmällä pitäen liittää yli 65-vuotiaisiin. Henkilö on voinut olla esimerkiksi artikkelin päähenkilö, hän on voinut vain vilahtaa jutun kuvituksessa tai hänet on voitu vain yhdellä lauseella mainita kirjoituksessa. Jutun ei siis ole tarvinnut aihepiiriltään käsitellä ikäihmisten asioita tai kertoa jutussa esitetyistä yli 65-vuotiaista ihmisistä. Yli 65-vuotiaan ei siis tarvitse olla jutussa keskeinen toimija vaan riittää, että hänet on jollain tavalla tuotu esille.

Aineistoon valittiin lehtikirjoitukset, joissa mainitaan yli 65 vuoden ikä tai joissa ihmisten yli 65 vuoden ikä on luettavissa jollakin muulla tapaa: esimerkiksi syntymä- ja/tai kuolinvuoden ilmoittaminen tai nimitykset, kuten suuret ikäluokat, vanhukset, ikäihminen, eläkeläinen, eläkkeellä oleva, vanhainkodin (tai siihen rinnastettavan) asukas, isoäiti, isoisä, mamma, pappa sekä edellisten sanojen synonyymit. Kuten jo luvussa 2.2 kerroin, ymmärrän, että esimerkiksi isovanhemmuus ei ole sidottu tiettyyn ikään, vaan isovanhemmaksi voi tulla vaikkapa jo 40-vuotiaana. Olen kuitenkin tutkielman tekijänä tehnyt päätöksen siitä, että käytän näitä ilmauksia yli 65 vuoden iän määrittäjinä.

Aineistoon valittiin myös sellaisia lehtiartikkeleja, joiden kuvassa/kuvissa esiintyy selkeästi yli 65-vuotiaita ihmisiä, vaikka heitä ei kuvaan liittyvässä lehtitekstissä sen enempää käsiteltäisikään. Kuva toimii siis edellisessä kappaleessa esiteltyjen nimitysten tavoin iän määrittäjänä. Tällaisesta kuvan perusteella aineistoon valitusta kirjoituksesta esimerkkinä voidaan antaa Turun Sanomien taloussivuilla julkaistu kirjoitus (55), joka kertoo S-ryhmän markkinaosuuden kasvusta Keskkoon verrattuna. Jutun tekstissä ei viitata yli 65-vuotiaisiin millään tavalla. Jutun yhteydessä olevasta kuvasta sen sijaan löytyy useampi selkeästi yli 65-vuotias ikäihminen.

Mukaan valittiin myös sellaiset artikkelit, joiden tekstissä ja/tai kuvituksessa esiintyy julkisuuden henkilö, jonka tiedetään varmasti olevan yli 65-vuotias, vaikka hänen ikänsä ei artikkelissa ilmoiteta. Aineistoksi päätymiseen riitti siis se, että tunnetun henkilön nimi esiintyy artikkelissa, ja tiedän hänen olevan yli 65-vuotias tai huomaan kuvasta, että hän on selkeästi yli 65-vuotias. Esimerkiksi presidentti Sauli Niinistöä kertovia artikkeleja ei otettu mukaan aineistoon, sillä

aineistonkeruuhetkellä helmikuussa 2013 vuonna 1948 syntynyt presidentti oli 64-vuotias. Ikinuoren Katri Helenan ikä taas on yleisesti tiedossa, vaikka sitä ei artikkelissa kerrottaisikaan.

Valitsin julkisuuden henkilöt mukaan tutkimukseen, sillä huomasin aineistoa selatessani, että esimerkiksi politiikasta puhuttaessa ihmisten ikä ilmoitetaan harvemmin. Tästä huolimatta esimerkiksi Mauri Pekkarisen nimi esiintyi sekä TS:n että HS:n sivuilla tuon tuosta. Pekkarinen täytti vuonna 2013 66 vuotta, joten hän kuuluu tutkimuksen kohderyhmään. Ulkomaalaisista julkisuudessa esiintyneistä henkilöistä esimerkiksi Silvio Berlusconin (77 vuotta) nimi esiintyi useasti lehtien toimituksellisessa aineistossa, vaikka yhdessäkään jutussa ei mainittu hänen ikäänsä tai syntymävuottaan.

Se, että yli 65-vuotiaiden julkisuuden henkilöiden – useimmiten miesten – ikää ei mainita artikkeleissa, on jo merkittävä tutkimustulos. Koska iän mainitsematta jättäminen ei kuitenkaan tee kirjoituksissa esiintyvistä henkilöistä yhtään sen nuorempia kuin he ovat, olisi ollut tutkimustulosten kannalta huono asia jättää tällaisia ihmisiä esittävät kirjoitukset pois aineistosta. Ongelmaksi muodostuu tutkimuksen toistettavuuden kannalta se, että erilaiset tutkielman tekijät tunnistavat erilaisia julkisuuden henkilöitä. Itse en tutkielman tekijänä välttämättä tunne nimeltä kaikkia maailmanpolitiikan kärkinimiä tai kulttuurielämän vaikuttajia, joten tutkimusaineistosta on saattanut jäädä pois useampia sellaisia artikkeleja, joissa esitetty julkisuuden henkilö olisi ollut yli 65-vuotias ja siten kuulunut myös tutkimusaineistooni.

Aineistoon on otettu mukaan myös sellaiset kirjoitukset, joissa esiintyvät henkilöt ovat jo edesmenneitä, mutta joiden ikä on ilmoitettu tekstissä syntymä- ja kuolinvuodella ja joiden kuolin- ja syntymävuosien erotus oli 65 vuotta tai enemmän. Tällaisista tapauksista esimerkkinä vaikkapa Yhdysvaltain edesmenneet presidentit tai nekrologien kuolleet. En valinnut tutkimusaineistoon sellaisia kirjoituksia, joissa edesmenneen merkkihenkilön, esimerkiksi kuuluisan säveltäjän, nimi vilahtaa tekstissä, mutta jonka ikään ei ole viitattu kirjoituksessa millään tavalla. Edellä mainitunlaisissa tapauksessa en halunnut alkaa tarkistaa edesmenneiden henkilöiden ikää internetin hakupalvelua apuna käyttäen, eikä se olisi ollut tutkimuksen kannalta edes relevanttia. Aineistossa esitetty kuollut henkilö on siis ikäihminen silloin, kun häntä määritetään tekstissä nimen lisäksi jollakin yli 65 vuoden iän määreellä (esim. syntymä- ja kuolinvuosi) tai, jos hän esiintyy kirjoituksen kuvassa vanhana itsenään.

Esimerkki kuolleesta ihmisestä kertovasta kirjoituksesta on vaikkapa Turun Sanomien kulttuurisivuilla julkaistu artikkeli (23), jossa kerrotaan, että suomalainen pianisti Folke Gräsberg ensiesittää Jean Sibeliuksen tuntemattoman sävellyksen. Jutussa ei mainita Sibeliuksen synnyin- ja kuolinvuotta vaan siinä todetaan, että Sibelius olisi tehnyt aiemmin tuntemattoman sävellyksen ollessaan 23-vuotias. Miksi juttu on siis valittu aineistoon? Kirjoituksen kuvituksena on Folke Gräsbergiä esittävän kuvan lisäksi Sibeliukselta itseään esittävä kuva. Hän ei kuitenkaan esiinny kuvassa 23-vuotiaana. Sibelius on kuvassa huomattavasti yli 65-vuotias, ja tämä kuva riittää yli 65 vuoden iän määrittäjäksi. Mikäli artikkelin yhteydessä ei olisi ollut kuvaa, juttua ei olisi valittu mukaan aineistoon. Aineistosta jätettiin pois sellaiset artikkelit, joiden käsittelemät aiheet viittaavat yli 65 vuoden ikään, mutta jossa ei puhuta henkilöistä (esim. vanhus) tai ikäryhmästä (esim. vanhukset), vaan pelkästään asiasta: esimerkkinä muun muassa eläkeiän nostaminen, uuden senioritalon rakennuttaminen tai muu vastaava aihe.

Aineisto on kerätty käsin Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien printtilehtien toimituksellisesta aineistosta lukemalla tarkasti läpi tutkimusviikon lehtien jokainen artikkeli yli 65 vuoden iän määrittäjiä silmällä pitäen. En siis ole käyttänyt aineiston keruussa hyväkseni tietokonetta, sanomalehtien digiversioita ja hakusanoja vaan paperilehtiä. Tutkimusaineistosta on jätetty pois kaikki lehden ilmoitussisältö sekä Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien printtilehtien loppupuolella joka päivä ilmestyvät Televisio- ja radio-osiot. Tutkimusaineistosta jätettiin pois tämän lisäksi Helsingin Sanomissa perjantaina 15.2.2013 ilmestynyt Televisio-niminen D-osio, jossa oli tv- ja elokuva-arvosteluja. Sen sijaan Turun Sanomissa lauantaina 16.2.2013 ilmestynyt Extra-liite ja Helsingin Sanomissa perjantaina 15.2.2013 ilmestynyt Nyt-liite ovat mukana tutkimuksessa.

Kun aineistoa kerää käsin, ongelmana on se, että jotakin saattaa jäädä huomaamatta. Toisaalta myös digitaalisessa muodossa hakusanoilla tehtävässä aineistonkeruussa tällaisia ongelmia voi syntyä, mikäli ei tee hakua tarpeeksi monipuolisilla hakusanoilla. Aloitin aineiston keruun Turun Sanomista ja jatkoin sitä Helsingin Sanomiin. Numeroin artikkelit siinä järjestyksessä, kun ne esiintyivät sanomalehdissä. Jutut 1–95 ovat siis Turun Sanomista ja jutut 96–213 Helsingin Sanomista. Käytän tämän tutkielman analyysi-osuudessa numeroja 1:n ja 213:n väliltä sulkujen kanssa tai ilman, kun viittaen tiettyyn aineiston kirjoitukseen. Luettelo tutkituista artikkeleista on tutkielman liitteenä 1.

Juttujen 97 ja 147 kohdalla numerointi on mennyt aineistonkeruuvaiheessa sekaisin. Siksi aineistossa

on kaksi kirjoitusta, jotka ovat järjestysluvuiltaan 97 sekä kaksi kirjoitusta, jotka ovat järjestysluvuiltaan 147. Nämä kirjoitukset on erotettu toisistaan seuraavasti: 97a ja 97b sekä 147a ja 147b. Vaikka lukuja 97 ja 147 on kaksi, aineistona on siitä huolimatta 213 kirjoitusta, sillä järjestysluvuiltaan kirjoitukset numero 92 ja 175 jätettiin analyysin ulkopuolelle niiden sopimattomuuden vuoksi kirjoitusten lähemmän tarkastelun jälkeen.

Aineiston keruun jälkeen järjestelin 213 kirjoitusta omille koodauskortteilleen, jotta aineistomassaa olisi helpompi käsitellä. Koodauskortti muodostaa artikkelista lyhyen tiivistelmän ja kertoo jutusta määrällisen ja laadullisen analyysin kannalta oleelliset tiedot. Kortissa ilmoitetaan: jutun järjestysnumero ja otsikko, julkaisualusta (Turun Sanomat tai Helsingin Sanomat) ja osasto, yli 65 vuoden iän määreet ja esittämistapa kirjoituksessa, muut kuin ikään viittaavat nimitykset, kirjoituksen aihepiiri, yli 65-vuotiaan toimijarooli kirjoituksessa, kirjoitukselle tyypilliset piirteet sekä mihin tutkielmani neljästä luokasta kirjoitus sijoittuu. Koodauskorttien tekemisen jälkeen oli helpompaa aloittaa varsinainen aineistolähtöinen sisällönerittely luokittelusta aineiston tyypittelyyn. Koodauskortti on tutkielman liitteenä 2.

4.2 Sisällönerittely analyysin välineenä

Pro gradu -tutkielmani on aineistolähtöinen sisällönerittely, jossa olen eritellyt sisältöä sekä määrällisesti että laadullisesti. Pelkistetyimmillään laadullinen aineisto on ilmaisuasultaan tekstiä. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullista aineistoa analysoimalla aineistoon yritetään luoda selkeyttä ja siten tuottaa aineistosta uutta tietoa. Laadullisen aineiston analyysillä pyritään tiivistämään tutkimusaineisto kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Vaikeinta laadullisen tutkimuksen tekemisessä on juuri analyysin tekeminen – eikä vähiten siksi, että analyysin avuksi ei ole annettu selkeitä työskentelytekniikoita. Ei ole olemassa tiettyä kaavaa, jonka avulla analyysia voisi helposti tehdä. (emt. 15, 138.)

Mietin itse pitkään, minkälaisilla analyysimenetelmillä saisin omasta tutkimusaineistostani irti kaikkein eniten. Tutkin pääasiassa kieltä, ja tutkielmani teoreettisena viitekehysenä on sosiaalinen konstruktioismi. Sen sijaan että olisin tutkinut esimerkiksi artikkeleista nousevia diskursseja ja

piilossa olevia viestejä, halusin ennen kaikkea tutkia aineiston ilmisisältöjä. Siksi päädyin tekemään aineistolle sisällönerittelyn. Tutkielmassa aineistoa on analysoitu aineistonkeruun jälkeen ensin luokittelemalla, sen jälkeen erittelemällä luokkiin jaettua aineistoa määrällisesti ja viimeiseksi tyypittelemällä eli etsimällä aineiston kirjoituksista samankaltaisuuksia: tyypillisiä tapoja esittää yli 65-vuotiaita tietynlaisten samankaltaisten aiheiden- ja henkilökuvausten kautta.

Aineistolähtöinen analyysi

Olen käyttänyt pro gradu -tutkielmassani aineistolähtöistä analyysiä, josta induktiivisenakin logiikkana puhutaan (Grönfors 1982, 30). Pelkistetyimmillään aineistolähtöisellä analyysillä tarkoitetaan teorian rakentamista aineistosta käsin. Aineistolähtöisyys on tarkoituksenmukainen keino silloin, kun tarvitaan tietoa jonkin ilmiön perusolemuksesta. (Eskola & Suoranta 1998, 19.) Grönforsin (1982, 31) mukaan aineistolähtöinen tutkimus yrittää järjestää kerätyn materiaalin sellaiseen muotoon, että siitä on mahdollisuus muodostaa merkityksellisiä luokitteluja ja ominaisuuksia.

Yritän itse tutkia sitä, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan kahdessa sanomalehdessä ja onko kirjoituksissa jotain perustavanlaatuisia eroja, kun ne kertovat miehistä ja naisista. Tarvitsen siis tietoa tämän ilmiön perusolemuksesta. Aineistolähtöisyys luonnehtii oikeastaan kaikkea tutkimusta, mutta puhtaalta pöydältä yksityisestä yleiseen teoriattomasti lähteminen ei liene missään tilanteessa mahdollista (Eskola & Suoranta 1998, 187). Vaikka oma tutkielmani on aineistolähtöinen, on minulla silti ollut tiettyjä perusolettamuksia lähtiessäni tekemään tätä tutkimusta. Olettamukset liittyvät sukupuolten väliseen epätasa-arvoon sanomalehtiteksteissä sekä aiempiin tutkimuksiin ikäihmisistä mediassa.

Luokittelu

Luokittelu on menetelmä, jossa isosta joukosta tutkimuskohteita muodostetaan erilaisia ryhmittelyjä sen perusteella, mikä kuvaa tai selkeyttää parhaiten tämän luokan koostumusta tai olemusta. Luokkiin sijoitetuilla aineistoilla, esimerkiksi lehtikirjoituksilla, on samoja ominaisuuksia tai ne muistuttavat toisiaan. Luokittelua kuvataan usein tilastollisten menetelmien avulla. (Lähdesmäki et al. 2009.)

Tutkimusaineistoni on luokiteltu neljään luokkaan sukupuolen käsitteen perusteella: kirjoitukset, joissa esiintyy yli 65-vuotias eli ikääntyvä nainen, kirjoitukset, joissa esiintyy yli 65-vuotias eli ikääntyvä mies, kirjoitukset, joissa esiintyvät sekä yli 65-vuotias mies että nainen ja kirjoitukset, jotka käsittelevät yli 65-vuotiaita sukupuolettomana massana. Jako neljään luokkaan nousee luontevasti esiin aineiston kirjoituksista. Käsittelen luokkia analyysiluvuissa 5.1, 5.2, 5.3 ja 5.4.

Aineisto jaettiin seuraavasti: *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokkaan valittiin tutkimusaineiston sellaiset kirjoitukset, joissa esitetty (tai esitetyt) yli 65-vuotias henkilö on sukupuoleltaan nainen. *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokkaan taas valikoituivat ne kirjoitukset, joissa samassa kirjoituksessa esitettiin sekä yli 65-vuotiasta miestä että yli 65-vuotiasta naista – ja niin edelleen. Tässä kohtaa on syytä muistuttaa, että lehtikirjoituksissa voi tietenkin olla muitakin toimijoita, ja useimmissa kirjoituksissa onkin. Yli 65-vuotiaat eivät siis automaattisesti ole jutun pääosassa, vaan heidän toimijaroolinsa voi olla vaikkapa maininta tai muu taho (ks. s. 43).

Syy siihen, miksi en ole sijoittanut molemmat sukupuolet esittäviä tekstejä erikseen sekä nais- että mies-luokkiin on se, että tekstit ovat jo ensi lukemalta erilaisia kuin tekstit, joissa esiintyy pelkästään ikänainen tai ikämies. Jakoa neljään vastaavanlaiseen luokkaan ovat käyttäneet esimerkiksi Suikkanen ja kumppanit (2008) julkaisussaan *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2008*. Heidän yhtenä tutkimustuloksenaan on se, että kun miehet ja naiset ovat molemmat osana uutista, molemmat sukupuolet esitetään yhdessä vain harvoin jutun keskeisenä puhujana tai päätahona. (emt. 40.)

Omassa työssäni yli 65-vuotiaita naisia esitetään päätahoina harvemmin niissä kirjoituksissa, joissa esiintyy myös ikämies. Silloin kun naisia esitetään kirjoituksissa ilman miehiä, heistä suurin osa on päätahoja. Yli 65-vuotiaiden miesten kohdalla eroja on ennen kaikkea aihealueissa: kun kirjoituksessa esiintyy pelkästään ikämies, häntä käsitellään suurimmaksi osaksi politiikan ja työelämän aihealueiden kautta. Kun kirjoituksessa esiintyvät sekä ikämies että -nainen, yleisin aihepiiri on kulttuuri.

Sisällönerittely

Sisällönanalyysissa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Sisällönanalyysin ohella voidaan puhua myös sisällönerittelystä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka

2006.) Iris Ruohon (henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2013) mukaan sisällönanalyysin ja -erittelyn välillä on vain hiuksenhieno ero: sisällönanalyysistä puhuttaessa tutkija käyttää hyväkseen jonkinlaista käsiteaparaattia, joka voi olla esimerkiksi diskurssin tai vallan käsite. Omassa tutkimuksessani tällaista käsiteaparaattia ei varsinaisesti ole, joten tutkielmani on puhtaammin sisällönerittelyä. Käytän erittelyn apuna iän, sukupuolen ja sukupuolten tasa-arvon käsitteitä.

Pietilä (1976) kertoo sisällönerittelyn alkuperäisestä määritelmästä viittaamalla Bernard Berelsonin teokseen *Analysis in Communication Research*, jossa Berelson määrittelee sisällönerittelyä seuraavasti: *Sisällön erittely on kommunikaation ilmisisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua varten soveltuva tutkimustekniikka*. Pietilän mukaan olisi kuitenkin syytä käsittää sisällönerittely joukoksi menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja. Pietilän mukaan dokumenteista voidaan tuottaa tietoa muutenkin kuin määrällisessä muodossa, esimerkiksi sanallisessa muodossa, sanallisesti ilmaistuna sekä luokiteltuna ja tilastoituna. Tällaista tietoa voidaan tuottaa dokumenttien suoraan kertomasta ilmisisällöstä tai dokumenttien käsittelemistä ilmiöistä sinänsä. (emt. 51–53.)

Eskolan ja Suorannan (1998, 186) mukaan sisällönerittelyn avulla analysoidaan sitä, mitä tai miten tietystä asiasta kirjoitetaan. Sisällönerittelyn avulla olen pyrkinyt vastaamaan juuri näihin kysymyksiin, esimerkiksi yhteen tutkimuskysymyksistäni: ***Miten Turun Sanomat ja Helsingin Sanomat esittävät yli 65-vuotiaita toimituksellisessa aineistossaan?*** Siitä, miten lehdissä kerrotaan ikääntyneistä naisista ja miehistä kertoo esimerkiksi se, miten paljon ikäryhmän naisista ja miehistä on kirjoitettu lehtiartikkeleita tutkimusaikana, millä lehden osastoilla ikääntyneistä kerrotaan, minkälaisien aiheiden yhteydessä heidät on nostettu esiin ja minkälaisia nimityksiä heistä on kirjoituksissa käytetty.

Tein aineistolle sisällönerittelyn sen jälkeen, kun aineisto oli luokiteltu neljään eri luokkaan. Hain sisällönerittelyn avulla vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- *Kuinka monta tekstiä yli 65-vuotiaista on kirjoitettu tutkimusviikon aikana TS:ssä ja HS:ssä?*
- *Miten monta kertaa on kirjoitettu naisista, miehistä, naisista ja miehistä yhdessä sekä sukupuolettomista? Miten nämä luvut eroavat toisistaan?*
- *Millä sanomalehden osastoilla kirjoitetaan yli 65-vuotiaista?*

- *Minkälaisia iän määreitä (ks. s. 36) ikääntyneille naisille ja miehille annetaan kirjoituksissa?*
- *Minkälaisilla muilla nimityksillä (ks. liite 3) yli 65-vuotiaita sukupuolensa edustajia aineistossa kutsutaan?*
- *Minkälaisten aihepiirien kautta yli 65-vuotiaista sukupuolensa edustajista kirjoitetaan ja minkälainen toimijarooli heille kirjoituksissa annetaan?*

Toimijaroolilla tarkoitan sitä, millä tavalla yli 65-vuotias henkilö nostetaan jutussa esiin. Tutkielmani toimijarooleja ovat: A) päätaho tai -puhuja, B) keskeinen tahto tai -puhuja, C) muu tahto tai -puhuja D) maininta ja E.) kuvien henkilö/henkilöt. Jutun päätahto tai -puhuja on henkilö, joka on kirjoituksessa pääroolissa. Esimerkiksi henkilökuvassa esiintyvä ihminen on aina jutun päätahto sekä yleensä myös -puhuja. Sukupuolettomat-luokan kirjoituksissa kukaan sukupuolettomista yli 65-vuotiaista ei varsinaisesti puhu, mutta päätahoina he ovat, kun heitä käsitellään jutun pääaiheena.

Jutun keskeinen tahto tai -puhuja on henkilö, joka esiintyy kirjoituksessa keskeisessä roolissa, mutta hänen ei välttämättä tarvitse puhua jutussa. Riittää, että hän on jutun kannalta niin keskeisessä roolissa, ettei kirjoitus toimisi ilman häntä. Esimerkiksi muistisairaudesta kertovan jutun esimerkkihenkilönä tekstissä esiintyvä vanhus on jutun keskeinen puhuja, sillä hänen kommenttejaan on käytetty kirjoituksessa. Keskeisestä toimijasta esimerkkinä voidaan antaa J.L. Runeberg, jolla on hyvin keskeinen rooli yhdessä *yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan historiaa käsittelevässä kirjoituksessa, mutta joka ei luonnollisesti ole itse äänessä jutussa. Kyseisessä jutussa on sen sijaan äänessä artikkelin pääpuhuja, toimittajan haastattelema 84-vuotias varsinaissuomalainen eläkeläismies.

Muu puhuja ei ole jutussa keskeinen henkilö. Hän voi siten olla vaikkapa yhden kommentin verran kirjoituksessa lausuntoa antava ihminen. Kirjoitus toimisi hyvin myös ilman hänen kommenttiaan. Maininta tarkoittaa sitä, että yli 65-vuotias on pelkästään mainittu tekstissä. Maininnoista esimerkkinä vaikkapa presidentti Tarja Halosen nimen maininta kirjoituksen yhteydessä ilman Halosen kommenttia. Kun aineiston yli 65-vuotiaalle henkilölle on annettu toimijarooliksi kuvien henkilö, kyseistä henkilöä esitetään vain kyseessä olevan artikkelin kuvituksessa. Jutun toimijalla voi olla yhdessä kirjoituksessa useampikin rooli, sillä hän saattaa olla kirjoituksessa esimerkiksi pääpuhujan lisäksi kuvan henkilö. Olen kuitenkin antanut jokaiselle toimijalle vain yhden roolin – sen, joka on kirjoituksessa ensisijainen. Roolin kuvien henkilönä toimija saa ainoastaan silloin, kun hänellä ei ole artikkelissa muuta roolia.

Jako toimijarooleihin toistuu jokaisen luokan sisällönerittelyssä samanlaisena.

Toimijaroolit kertovat mielestäni hyvin paljon siitä, miten yli 65-vuotiaita sukupuolensa edustajia esitetään mediassa. Vaikka ikääntyneistä naisista ja miehistä kirjoitettaisiinkin sanomalehdissä määrällisesti yhtä paljon, on ikääntyneiden naisten ja miesten toimijarooleilla esitystavassa suuri merkitys. Mikäli ikämiehiä esitettäisiin huomattavasti naisia useammin kirjoitusten päätahoina ja naisten suurin toimijarooli olisi artikkeleissa maininta, eivät miesten ja naisten esitystavat olisi tasa-arvoisia, vaikka miehistä ja naisista olisikin kirjoitettu lehdissä yhtä paljon.

Tutkimusaineistona olevat kirjoitukset ovat aiheiltaan monenkirjavia. Määrällistä analyysiä tehdessäni olen muodostanut juttuaiheista aineistosta kummunneita aihepiirejä, kuten kulttuuri, taide ja viihde, sosiaali- ja hoivapalvelut, ympäristö ja luonto, kotimaan politiikka, ulkomaan politiikka, talous sekä uskonto. Olen jakanut kussakin neljässä luokassa aiheiltaan samankaltaiset kirjoitukset samojen aihepiirien alle. Huomionarvoista on se, että aihepiirit eivät ole jokaisessa luokassa samat. Esimerkiksi *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokassa ei ole yhtään kirjoitusta, jonka aihepiirinä olisi uskonto, eikä *Ikääntyvä mies aineistossa* -luokassa ainuttakaan kirjoitusta, jonka aihepiirinä olisi sosiaali- ja hoivapalvelut. Koska *Ikääntyvä mies aineistossa* -luokassa on huomattavasti muita luokkia enemmän kirjoituksia, on luokassa myös enemmän aihepiirejä. Kerron aineiston määrällisistä tuloksista sanallisesti sekä taulukoita apuna käyttäen luvussa viisi.

Tyypittely

Aineiston analyysiä on jatkettu määrällisen analyysin jälkeen laadullisesti tyypittelyn avulla. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tyypeiksi etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia. Tyypit tiivistävät aineistoa ja tyypillistävät sitä. Tyypittelyn avulla saman teeman alle sijoitetuista kirjoituksista voidaan muodostaa vaikkapa samankaltaisia tyypillisiä tarinoita, jotka noudattavat samanlaista henkilökuvausta tai tilanteen kulkua. (Eskola & Suoranta 1998, 182–183.)

Sukupuolen käsitettä apuna käyttäen luokkiin jaetusta aineistosta on haettu tyypillisiä tapoja esittää yli 65-vuotiaita samankaltaisten aiheiden ja henkilökuvausten kautta. Aineiston neljästä luokasta löytyi kustakin kolme tyypillisintä tapaa esittää yli 65-vuotiaita. Kutsun näitä tyypillisimpiä aihe- ja

henkilökuvauksia tyyppiryhmiksi. Olen nimennyt tyyppiryhmät ja esittelen ne tutkielmassa jokaisen luokan määrällisen analyysin jälkeen. Esimerkiksi luokka *Ikääntyvä mies aineistossa* jakautuu kolmeen tyyppiryhmään, joita ovat Ikämies vallan kahvassa, Urastaan mies muistetaan ja Tavalliset miehet kirjoitusten kuvittajina.

Kirjoitusten sisältöä on tyypiteltä esittämällä tekstille tiettyjä kysymyksiä ja etsimällä neljään luokkaan jakautuneesta aineistosta kirjoituksille ominaisia tyypillisyyksiä. Tyypittelyn avulla olen selvittänyt sitä, minkälaisia ovat tyypilliset yli 65-vuotiasta esittävät hahmot ja minkälaiden aihealueiden kautta näitä hahmoja esitetään. Tyyppeiryhmiä löytääkseni olen esittänyt aineistolle muun muassa seuraavanlaisia kysymyksiä.

- *Mikä on kirjoituksen aihepiiri?*
- *Kuka kirjoituksessa esiintyy?*
- *Minkälainen on kirjoituksen sävy?*
- *Minkälaisena kirjoitus esittää yli 65-vuotiaan henkilön?*
- *Minkälaisia ominaisuuksia yli 65-vuotiaaseen kirjoituksessa liitetään?*

Tutkija voi tyypittelemällä esittää oman aineistonsa tyypeistä esimerkiksi tietynlaisen kirjoituksia kuvaavan tyyppikertomuksen (Eskola & Suoranta 1998, 184). Omassa tutkielmassani en ole rakentanut tyyppiryhmiä kuvaavia tyyppikertomuksia, vaan annan esimerkkejä tyypillisistä tarinoista tekstikatkelmien avulla. Jokaisen luokan tyyppiryhmiä käsitellessäni nostan esiin useampia eri kirjoituksista poimittuja tekstikatkelmia, jotka kuvaavat parhaiten ryhmän tyypillisimpiä toimijoita ja aihealueita.

Sen lisäksi, että etsii tarinoista joitakin yleistä, voi tyypittelyn avulla kiinnittää huomiota sellaisiin kertomuksiin, jotka poikkeavat tyyppijoukosta systemaattisesti (Eskola & Suoranta 1998, 184). *Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana* -luokassa kaikki kirjoitukset jakautuvat näitesti kolmeen tyyppiryhmään. *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa*, *Ikääntyvä nainen aineistossa* ja *Ikääntyvä mies aineistossa* -luokkien kirjoituksista taas jäi yli joitakin kirjoituksia, jotka eivät sopineet mihinkään tyyppiryhmään. En kuitenkaan lähtenyt analysoimaan näitä muutamaa kirjoitusta, vaan ne on jätetty kokonaan analyysin ulkopuolelle.

5. AINEISTON ANALYYSI

Turun Sanomista ja Helsingin Sanomista kerätty tutkimusaineisto sisältää kaikkiaan 213 kirjoitusta, jotka käsittelevät yli 65-vuotiaita henkilöitä. Aineistosta nousee sukupuolen perusteella esiin neljä luokkaa.

Jokaiselle luokalle on tehty määrällinen sisällönerittely, jonka avulla haetaan vastauksia muun muassa siihen, minkälaisen aiheiden kautta yli 65-vuotiaista puhutaan ja minkälainen toimijarooli heille annetaan lehtikirjoituksissa. Käyn läpi määrällisen sisällönerittelyn tuloksia luvuissa 5.1, 5.2, 5.3 ja 5.4.

Aineiston luokittelun ja määrällisen sisällönerittelyn jälkeen aineiston analyysia on jatkettu laadullisella tyypittelyllä, jonka avulla luokkien kirjoituksista on etsitty tyypillisiä aiheita ja henkilökuvauksia. Jokaisesta neljästä luokasta nousi selkeimmin esiin kolme tyypillisintä tapaa esittää luokan yli 65-vuotiaita toimijoita. Näitä tyyppiryhmiksi kutsumiani esittämistapoja analysoin tarkemmin luokkien määrällisen sisällönerittelyn jälkeen.

5.1. Ikääntyvä nainen aineistossa

Ikääntyvää naista koskevia juttuja löytyi viikon aikana kerätystä aineistosta kaikkiaan 37. Jutuista 16 on julkaistu Turun Sanomissa ja 21 Helsingin Sanomissa. Taulukossa 2 on esitetty, millä TS:n ja HS:n osastoilla yli 65-vuotiaista naisista on kirjoitettu.

Lehtien osastot eroavat toisistaan. Taulukossa on käytetty välimerkkiä (-) silloin, kun kyseisen lehden kyseisellä osastolla ei ole julkaistu ainuttakaan juttuja, tai jos kyseisestä lehdestä ei löydy vastaavaa osastoa (esimerkkeinä Turun Sanomien teemasivu Tänään ja Helsingin Sanomien Nyt-liite).

Samanlaista taulukkotyyppiä on käytetty hyväksi jokaisen neljän luokan kirjoitusten osastoja analysoitaessa.

Taulukko 2: Ikääntyvä nainen Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien osastoilla

Osasto (TS)	TS (kpl)	Osasto (HS)	HS (kpl)
Pääkirjoitukset	1	Pääkirjoitukset	-
Premi	1	Premi	2
Kotimaa	3	Kotimaa	-
-	-	Kaupunki	3
Tänään teemasivu	1	-	-
-	-	Torstai (<i>Tänään</i>)	1
Mielipide	3	Mielipide	1
Talous	-	Talous	1
Ulkomaat	2	Ulkomaat	2
Kulttuuri	4	Kulttuuri	3
Kuolleet	1	Kuolleet	3
-	-	Nyt-liite	2
-	-	Lauantai	1
Sunnuntai	-	Sunnuntai	1
-	-	HS Koti	1
Yhteensä (kpl)	16 kirjoitusta	Yhteensä (kpl)	21 kirjoitusta

Turun Sanomissa ikääntyvää naista käsitellään eniten kulttuurisivulla, mielipidesivulla sekä kotimaansivuilla. Yli 65-vuotiaasta naista ei käsitellä TS:n taloussivuilla eikä lauantaina ilmestyvässä Extra-liitteessä tai sunnuntaisivuilla.

Helsingin Sanomissa ikääntyvä nainen tuodaan esille kulttuurisivuilla, muistokirjoituksissa sekä kaupunkisivuilla. Ikääntyvä nainen jää HS:ssä puuttumaan pääkirjoitussivulta, kotimaanosastolta sekä uutisaukeamalta. Muilla osastoilla ikänaiset saavat edustuksen. Huomionarvoista on se, että ikääntyviä naisia ei käsitellä kummankaan lehden urheilusivulla kertaakaan.

Osastojen juttumäärät eivät poikkea kovinkaan paljon toisistaan, eikä mikään osastoista tunnu siksi nousevan varsinaiseksi ”ikänaisten osastoksi”. Ulkomaan-, talouden- ja kotimaanosastot sekä pääkirjoitus- ja premisivut ovat profiloituneet muita osastoja enemmän niin sanottujen kovien uutisten

osastoiksi. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa kotimaansivujen ensimmäinen aukeama A6–A7 kulkee nimellä Uutiset. Ikääntyvistä naisista kertovia uutisia ei ole HS:n kotimaansivuilla ollenkaan. Turun Sanomissakin kotimaansivujen uutisia on vain kolme, joista kaksi on hyvin lyhyttä uutista ja yksi hieman pidempi.

Turun Sanomissa ikänaiset saavat toisaalta tilaa myös pääkirjoitus-, premi- ja ulkomaansivuilta – joskin niissäkin naisten näkyvyys on suhteellisen vähäistä. Helsingin Sanomissa ikänaiset ovat myös mahtuneet premi- ja ulkomaansivuille sekä lisäksi taloussivuille ja kaupunkisivuille, jossa kirjoitetaan pääkaupunkiseudun ja lähialueen aiheista.

Erilaiset liitteet sekä teema- ja kulttuurisivut mielletään osastoiksi, joilla julkaistaan pehmeämpiä uutisia. Sekä Turun Sanomissa että Helsingin Sanomissa ikääntyneistä naisista kirjoitetaan kulttuurisivuilla.

Turun Sanomissa yli 65-vuotiasta naista esitetään niin sanotuista pehmeistä osastoista kulttuurin lisäksi vain Tänään teemasivulla. Helsingin Sanomissa tällaisia pehmeämpien lukujuttujen paikkoja edustavat Nyt- ja Torstai-liitteet sekä lauantai- ja sunnuntaisivut, missä ikääntyvä nainen on nostettu esiin.

Mielenkiintoisimpana osastoista voidaan pitää Nyt-liitettä, joka on profiloitunut ennen kaikkea nuorten liitteeksi. Nyt-liitteessä julkaistuja yli 65-vuotiaita naisia esittäviä juttuja lähemmin tarkasteltuna paljastuu, että näissä kirjoituksissa ikääntyneet naiset nostetaan esiin vain mainintana.

Turun Sanomien 16:ssa yli 65-vuotiaita naisia käsittelevässä kirjoituksessa on kaikkiaan 18 naistoimijaa. Helsingin Sanomissa naistoimijoita on 22. Yhteensä naistoimijoita on siis 37 jutussa kaikkiaan 40 kappaletta.

Taulukossa 3 esitetään, minkälaisia iän määritelmiä yli 65-vuotiaille naisille annetaan kirjoituksissa ja miten heitä ikänsä puolesta muuten esitetään.

Taulukko 3: Ikääntyvän naisen iän määreet ja esittämistapa kirjoituksissa

Iän määreet ja nimitykset	Lukumäärä
Ikä + nimi + titteli	8
Ikä + nimi	6
Nimi + kuva	3
Kuva	3
Mummo	4
Isoäiti	3
Julkisuus	3
Ikä + sukupuoli	2
Nimi + titteli + kuva	1
Vanhus + sukupuoli	1
Ikä + titteli	1
Iäkäs naisihminen, ikäihminen, iäkäs täti, mummeli, ikääntyvä nainen, babuska, mamma, mummu ja eläkeläinen.	Kukin nimitys esiintyy kerran.

Iän määreitä ja ikänimityksiä löytyy 37 tekstistä 43 kappaletta. Tämä siksi, että joissakin tapauksissa naisille annetaan tekstissä enemmän kuin yksi nimitys. Kaikkiaan 17 naisen kohdalla ikä tuodaan esille joko kertomalla naisen ikä numeroin tai ilmoittamalla hänen ikänsä syntymä- tai syntymä- ja kuolinvuodella.

Seitsemässä tapauksessa naisen iän pystyy määrittelemään kuvasta. 10 naistoimijan kohdalla naisen titteli ilmoitetaan – oli hän sitten oopperan hallituksen puheenjohtaja tai eläkeläinen. Kolmessa tapauksessa iän määreenä on julkisuus, eli iän pystyy määrittelemään julkisuudesta entuudestaan tunnetun naisen nimestä.

Naisista käytetään jutuissa myös muita kuin ikään viittaavia nimityksiä. Olen jakanut nimitykset sen mukaan, viittaavatko ne henkilön sukupuoleen, uraan vai henkilöön itseensä ja hänen persoonaansa. Yli 65-vuotiaista naisista käytetyt nimitykset löytyvät tutkielman liitteestä 3. Analysoin käytettyjä nimityksiä tämän luvun lisäksi luvuissa 5.1.1, 5.1.2 ja 5.1.3.

Yli 65-vuotiaita naisia käsittelevissä kirjoituksissa naisten uraan liittyviä nimityksiä löytyy tekstistä runsaasti. Suurin osa nimityksistä, jotka viittaavat uraan tai henkilöön, on kuitenkin irrotettu kolmesta kirjoituksesta, joiden naistoimijat ovat hyvin ansioituneita työurallaan, ja joita teksteissä tituleerataan muutenkin hyvin monipuolisesti.

Helsingin Sanomien talousosastolla julkaistussa kirjoituksessa (202) esitellään *Suomen Pankin entinen pääjohtaja, ekonomisti* Sirkka Hämäläinen, jota tituleerataan jutussa monin erilaisin nimityksin. Hämäläinen on tällä hetkellä *oopperan hallituksen puheenjohtaja* ja hänellä on tai on ollut monta muutakin tehtävää.

Helsingin Sanomissa julkaistiin kunnallisneuvoksen ja entisen kansanedustajan Saara Mikkolan muistokirjoitus (170). Myös Mikkolalle annetaan kirjoituksessa monia eri nimityksiä. Mikkola on ollut *Marttaliiton puheenjohtaja, presidentin valitsijamies* ja *oikea tarmonpesä*. Kolmas kirjoitus (154) on sekin Helsingin Sanomissa julkaistu muistokirjoitus, jossa taiteilija Toto (Ruth) Fogelberg-Kailaan liitetään häneenkin jos jonkinlaista nimitystä.

Ikääntyneisiin naisiin liitetyistä uranimityksistä vain *jazzrunoilija, kättilö, tanssitaiteilija, Ruotsin kielen opettaja, toimitusjohtaja, legendaarinen Helsingin Sanomien Turun toimittaja, presidentti* ja *perhepäivähoitaja* viittaavat jokainen eri henkilöön. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka uranimityksiä näyttääkin olevan naiskirjoituksissa runsaasti, todellisuudessa uransa kautta esitettyjä naistoimijoita on kirjoituksissa suhteellisen vähän.

Naissukupuoleen viittaavat nimitykset ovat jutuissa hyvin perhekeskeisiä. Kymmenestä naisen sukupuoleen viittaavasta nimityksestä ainoastaan nimitykset *Suomen ensimmäinen naispresidentti, Turutar* ja *nainen* viittaavat johonkin muuhun kuin perheeseen. Sen sijaan *anoppi, äidillinen opettaja, leski, äiti, Suomen Marsalkan vanhempi tytär, isoisan täti* ja *rouva* voidaan kaikki liittää perheeseen.

Ikääntyvä nainen aineistossa -luokan jutuista suurin osa on aihepiiriltään kulttuuria, taidetta ja viihdettä. Taulukossa 4 esitetään, minkälaisien aiheiden kautta ikänaisia tuodaan esille Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien kirjoituksissa.

Taulukko 4: *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokan kirjoitusten aihepiirit

Aihepiiri	Kirjoitusten lukumäärä
Kulttuuri, taide ja viihde	9
Sosiaali- ja hoivapalvelut	5
Koulutus ja työelämä	4
Kuolleet	4
Onnettomuudet ja rikokset	3
Ulkomaat	3
Yhteiskunta	2
Vapaa-aika	2
Yksilön kokemukset	2
Asuminen	1
Historia	1
Ympäristö ja luonto	1

37 jutusta yhdeksässä yli 65-vuotiaita naisia käsitellään kulttuurin, taiteen ja viihteen kautta. Tähän kategoriaan kuuluvissa jutuissa puhutaan muun muassa teatterinäytelmistä, musiikista ja taidenäyttelyistä. Seuraavaksi suurin aihepiiri on sosiaali- ja hoivapalvelut. Yhdessä tähän kategoriaan kuuluvista jutuista puhutaan siitä, että isoäiti voi pian toimia lapsenlapsensa perhepäivähoitajana. Toisessa kirjoitetaan kunnan kauppapalvelusta, jossa 82-vuotiaan naisen ostokset toimitetaan suoraan kotiovelle.

Aihepiirit koulutus ja työelämä, kuolleet, onnettomuudet ja rikokset sekä ulkomaat sisältävät muutamia juttuja. Huomionarvoista on, että yli 65-vuotiaita naisia ei ole käsitelty jutuissa, joiden aihepiirinä olisi kotimaan- tai ulkomaanpolitiikka taikka talous. Suomen Pankin entisestä pääjohtajasta Sirkka Hämäläisestä kertovan jutun olen sijoittanut aihepiiriin koulutus ja työelämä, sillä vaikka Hämäläinen on työskennellyt talouden parissa, käsittelee kirjoitus talouselämää selkeämmin Hämäläisen koko työelämää.

Olen antanut aineistossani esiintyville yli 65-vuotiaille viisi erilaista toimijaroolia: A) päätaho tai -puhuja, B) keskeinen tahok tai -puhuja, C) muu tahok tai -puhuja, D) maininta ja E) kuvien

henkilö/henkilöt. Vaikka jutun toimijalla voi olla yhdessä kirjoituksessa useampikin rooli, jokaiselle toimijalle on annettu vain se rooli, joka on kirjoituksessa ensisijainen.

Kuten jo aiemmin totesin, 37:ssä yli 65-vuotiaita naisia esittävissä jutussa toimijoina on yhteensä 40 naista. Heistä suurinta osaa esitetään jutun päätahona tai -puhujana. Taulukossa 5 on esitetty naistoimijoiden rooli yli 65-vuotiaita naisia esittävän aineiston kirjoituksissa.

Taulukko 5: Naistoimijoiden rooli ikääntyvää naista käsittelevissä kirjoituksissa

Naistoimijan rooli jutussa	Naistoimijoita (kpl)
A) Päätahto tai -puhuja	14
B) Keskeinen tahto tai -puhuja	9
C) Muu tahto tai -puhuja	3
D) Maininta	9
E) Kuvassa	4
Naistoimijoita yhteensä	40

Suurimmassa osassa tapauksista naistoimijan roolina on päätahto tai pääpuhuja. Nainen on 14 kertaa kirjoituksen yhtenä tai ainoana päähenkilönä. Naistoimija on yhdeksässä tapauksessa keskeinen tahto tai keskeinen puhuja, mutta hän esiintyy myös mainintana yhdeksän kertaa.

Vähiten nainen esiintyy muuna tahona tai -puhujana. Kuvassa naistoimija on neljä kertaa. Todellisuudessa yli 65-vuotias nainen esiintyy kuvissa useammin kuin neljä kertaa. Mikäli naistoimijan päällimmäinen rooli on päätoimija tai -puhuja, ei hän kuitenkaan enää voi saada toista toimijaroolia *kuvassa* tai *maininta*.

Kirjoituksessa esitetyn toimijan kannalta edullisimmat toimijaroolit ovat päätahto tai -puhuja sekä keskeinen tahto tai -puhuja, sillä tällä tavoin esitetyt toimijat ovat lehtiartikkelissa eniten esillä ja saavat sen myötä äänensä kuuluville mediassa.

Kun toimijarooliksi jää maininta tai kuvassa esiintyminen, ei henkilöllä ole jutussa aktiivista roolia. Vaikka ikääntyneistä naisista 57 prosenttia on kirjoituksissa päätahtoja tai keskeisiä tahoja on

huomionarvoista, että jopa 32,5 prosenttia naistoimijoista edustaa itseään äänettömästi, eli heille ei anneta jutuissa puheenvuoroa.

Ikääntyvä nainen aineistossa -luokan kirjoitukset jakautuvat selkeimmin kolmeen erilaiseen tyyppiryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä yli 65-vuotias nainen esitellään työnsä kautta. Suurimmassa osassa näitä juttuja tehdään selväksi myös se, että työn lisäksi naisella on perhe. Toisessa ryhmässä ikääntyvää naista esitetään pääasiassa perheen kautta.

Kolmannessa ryhmässä ikänainen on sosiaalipalvelujen piiriin kuuluva hoivattava ikäihminen. Luokan kirjoituksista neljä ei sopinut mihinkään kolmesta tyyppiryhmästä, joten jätin ne syvällisemmän laadullisen analyysin ulkopuolelle. Esittelen luokan tyyppiryhmiä perusteellisemmin kolmessa seuraavassa alaluvussa.

5.1.1 Töitä on – ja perhe

Suurin osa *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokan aineistosta sijoittuu tyyppiryhmään Töitä on – ja perhe. Ryhmään kuuluville kirjoituksille on tyypillistä esittää ikänaista hänen työnsä kautta. Kirjoitukset eivät käsittele pelkästään työelämää, vaan jutuissa tuodaan esiin myös se, että naisella on – tai on ollut – uran lisäksi perhe.

Ryhmän 13 jutusta seitsemässä ikääntyvästä naisesta kerrotaan ainoastaan hänen työnsä kautta eikä perhettä nosteta kirjoituksessa esiin millään tavalla. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kolmessa näistä jutuista nainen esiintyy vain mainintana, eikä hänellä ole muuta roolia jutussa. Maininnaksi jäävät presidentti Tarja Halonen Venäjän pääministerin Dmitri Medvedevin lahjoittamasta kissasta kertovassa mielipidekirjoituksessa (42), legendaarinen Helsingin Sanomien Turun-toimittaja Eira Nurminen Turun Taidemuseon näyttelystä kertovassa jutussa (58) sekä laulaja Barbra Streissand Grammy-palkintojenjakotilaisuudesta kertovassa jutussa.

Pelkästään työnsä kautta esitettyjä ikänaisia, jotka toimivat myös kirjoitusten pää- tai keskeisinä tahoina, ovat toimitusjohtaja Pirkko Keskinen Linnateatterin Hyväntekeväisyysillasta kertovassa

jutussa (32), kirjailija Kaari Utrio Someron kesäteatteriesityksestä kertovassa jutussa (45), tanssitaiteilija Tuula Hyyryläinen Vuosaaren Aurinkolahden taloista kertovassa jutussa (128) sekä entinen keskuspankkiiri Sirkka Hämäläinen hänestä itsestään kertovan jutun premivinkissä (194). Merkittävää jälkimmäisen kohdalla on se, että vaikka Helsingin Sanomissa julkaistun Hämäläisestä kertovan jutun premivinkissä (ks. s. 34) ei puhutakaan mitään Hämäläisen perheestä, nostetaan perhe kuitenkin lyhyesti esiin hänestä kertovassa varsinaisessa jutussa.

Entinen keskuspankkiiri Sirkka Hämäläinen on yli seitsemänkymppisenä mukana pörssiyhtiöiden hallituksissa ja vaikuttajana taidemaailmassa. Hänen mielestään Suomessa pitäisi parantaa edellytyksiä työuran pehmeään lopettamiseen. (194, premivinkki)

Koko perhe kävi Savonlinnan juhlilla silloinkin, kun lapset olivat pieniä. Pojasta tuli ammatiltaan viulisti. (202, varsinainen juttu)

Kirjoituksissa, joissa työnsä kautta nostetaan esiin kirjailija Utrio, tanssitaiteilija Hyyryläinen ja toimitusjohtaja Keskinen, ei yhdessäkään tuoda esiin naisten ikää. Ikä on kuitenkin Utrion kohdalla tiedossa julkisuuden kautta ja Keskinen sekä Hyyryläisen kohdalla sen voi päätellä jutun kuvituksesta.

Ainoastaan Sirkka Hämäläisestä kertovassa premivinkissä keskiössä on nimenomaan Hämäläisen ura. Muissa kirjoituksissa, joissa haastateltavina on työnsä kautta esitettyjä ikänaaisia, käsitellään kirjoituksessa pääasiassa jotakin muuta kuin naisen uraa, vaikka työtä jollain tavalla sivutaankin.

Tavallisia, moderneja kerrostaloja toistensa perään. Helmikuisessa lumituiskussa mikään ei ulospäin viittaa siihen, että yksi Vuosaaren Aurinkolahden taloista on täynnä saman alan ihmisiä. (...) Tanssitaiteilija Tuula Hyyryläinen (oik.) selaa kuvataiteilija Petri Reinikaisen luonnoksia. Hyyryläinen uskoo, että talon asukkaat ovat keskimääräistä suvaitsevaisempia. (128)

Kuudessa tyyppiryhmään kuuluvassa jutussa kirjoitusten pääosassa ovat ikänaiset ja heidän työnsä. Huomionarvoista on, että ainoastaan Suomen Pankkia johtaneen Sirkka Hämäläisen uraa käsittelevässä kirjoituksessa jutun päähenkilö on itse vielä elossa. Muut viisi kirjoitusta kertovat jo edesmenneistä ikänaisista ja heidän saavutuksistaan. Näistä viidestä kirjoituksesta yhdessä kerrotaan jo edesmenneen

taiteilijan näyttelystä. Kirjoituksista neljä on nekrologia eli muistokirjoitusta.

Nekrologeissa käydään läpi tunnettujen ja vähän tuntemattomampien ikänaisten elämää. Helsingin Sanomien muistokirjoituksissa perehdytään amerikkalaiseen runoilijaan ja kansalaisaktivistiin Jayne Corteziin (141), taiteilija Toto Fogelberg-Kailaan (154) sekä kunnallisneuvokseen ja entiseen kansanedustajaan Saara Mikkolaan (170). Turun Sanomien muistokirjoitus käy läpi yliopistossa ruotsin kieltä opettaneen henkilön elämää (24).

Helsingin Sanomissa julkaistuissa kirjoituksissa tuodaan vahvasti esille se, että Fogelberg-Kaila ja Mikkola olivat perheellisiä naisia. Cortezista taas puhutaan miehen kautta. Cortezista ja Fogelberg-Kailasta nekrologin ovat laatineet toimittajat. Mikkolasta muistokirjoituksen on tehnyt hänen oma poikansa. Ruotsin kielen opettajan elämästä kerrotaan pääosin hänen työnsä kautta kaiketi siksi, että muistokirjoituksen ovat laatineet hänen työtoverinsa.

Esimerkiksi Virve Marttinen (1997) on tutkinut pro gradussaan nekrologeja Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Suomen Sosialidemokraatti - Demarissa vuosina 1935–1995. Marttisen mukaan tutkimusaineiston ainoassakaan miehestä kertovassa nekrologissa miehestä ei puhuttu rouva-sanana vastakohdalla herra eikä häntä esitetty perheensä kautta esimerkiksi sillä perusteella, että hän on jonkun tunnetun henkilön isä – toisin kuin aineistossa olevissa nekrologeissa, jotka oli tehty naisista. (emt. 71.)

Oman aineiston mies- ja nais-nekrologeja vertaillen lopputulos on sama. Yhä edelleen 2000-luvulla naisista ja miehistä kirjoitetaan nekrologeissa eri tavalla. Miesten nekrologeissa saatetaan tuoda esille se, että miehellä on vaimo ja kaksi lasta. Perheelle ei kuitenkaan anneta jutussa paljoakaan tilaa, toisin kuin naisista laadituissa nekrologeissa.

Räikeimmin perhe ja perhekeskeisyys tulevat esiin Toto Fogelberg-Kailasta kertovassa muistokirjoituksessa. Tekstissä kerrotaan milloin 89-vuotias *uskollinen lauttasaarelainen* taiteilija kuoli ja luetellaan hänen töitään. Kirjoituksessa kerrotaan kuitenkin niin paljon Fogelberg-Kailan isästä, aviomiehestä ja jopa veljestä, että välillä unohtuu se, kuka lyhyehkön tekstin pääosassa lopulta oikein on.

Hänen isänsä Ola Fogelberg oli monilahjakkuus – huippu-urheilija, keksijä, taiteilija ja suuri humoristi. Parhaiten hänen töistään muistetaan Pekka Puupää -sarjakuva. Toto Kailan ensimmäinen aviomies palveli ansiokkaasti lääkärinä eri rintamilla jatkosodan aikana. Kesällä 1944 hän sai kranaattikauhukohtauksen tykistökeskityksessä ja pakeni. Hänet tuomittiin kuolemaan ja teloitettiin vähän ennen sodan loppua. Neuvostoliiton suurhyökkäys Kannaksella päätti Toton ainoan veljen elämän. (154)

Kirjoitus antaa Toto Kailasta sellaisen kuvan, ettei hän olisi mitään ilman miehiä elämässään. Taiteilijasta ja humoristista ei puhuta ennen kaikkea oman elämäntyönsä kulttuurin alalla tehneenä naisena vaan tyttärenä, vaimona ja suurperheen äitinä, joka on tehnyt paljon vapaaehtoistyötä, harrastanut keramiikkaa ja purjehdusta, mutta ennen kaikkea rakastanut lapsiaan (ks. s. 1 siteeraus). Tämä panee miettimään, onko perhe niin iso osa naisen ja ikänaisten identiteettiä, ettei häntä voi muistella ja arvostaa vain pitkästä ja merkittävästä urasta.

Ryhmän kirjoituksissa raikasta poikkeusta edustaa Helsingin Sanomien taloussivuilla julkaistu kirjoitus Suomen Pankin entisestä johtajasta Sirkka Hämäläisestä. Kirjoitus on julkaistu juttusarjassa *Raha ja valta*, jossa Helsingin Sanomien politiikan ja talouden toimitus haastattelee ajankohtaisia vaikuttajia. Vaikka jutun lopussa viitataan Hämäläisen perheeseen, on aukeaman kokoinen juttu rakennettu kertomaan Hämäläisen pitkästä urasta, mikä jatkuu edelleen.

Juttukokonaisuus koostuu pääjutun lisäksi kainalojutusta, jossa käydään tarkemmin läpi Hämäläisen työelämää. Itse jutussa Sirkka Hämäläinen pääsee kertomaan nykyisestä pestistään oopperan hallituksen puheenjohtajana sekä urastaan keskuspankkialalla.

Ekonomisti 73-vuotias Hämäläinen on itekin. Hänen varsinainen työuransa kului keskuspankkialalla. Keskellä 1990-luvun alun synkintä lamaa hän nousi Suomen Pankin pääjohtajaksi. Kuusi vuotta myöhemmin hänet valittiin vastaperustetun Euroopan keskuspankin johtokuntaan. Siis niiden kuuden johtajan joukkoon, jotka johtavat keskuspankin päivittäistä työtä ja valmistelevat muun muassa korkopäätökset. (202)

Kirjoituksessa Hämäläinen kertoo asiantuntevasti johtamisesta, ottaa kantaa suomalaiseen

yhteiskuntaan, muun muassa koulutukseen, ja kertoo näkemyksensä valtioiden taloudenpidosta, eurosta ja EU:sta. Hämäläinen on edelleen 73-vuotiaana halukas tekemään töitä.

Aukeamalla on kolme kuvaa, joista suurimmassa Hämäläinen esiintyy yksin. Kuvasta huokuvat ylväys, viisaus ja auktoriteetti. Toinen kuva esittää Euroopan keskuspankin ensimmäistä johtokuntaa. Hämäläinen istuu ainoana naisena viiden miehen joukossa. Kolmannessa kuvassa vastavalittu pääjohtaja Hämäläinen on astumassa sisään Suomen Pankin ovista. Kuvassa on myös pääjohtajan pestistä eroa pyytänyt Rolf Kullberg.

Jostain syystä toimittaja on halunnut aivan jutun lopussa tuoda esiin, että Sirkka Hämäläisellä on myös perhe. Muun muassa Ruoho (2006) kertoo Gaye Tuchmanin ajatuksista siitä, että naisille asetetaan uutisten kautta tietty rooli yhteiskunnassa. Heitä ei esimerkiksi esitetä kovien talous- tai politiikan juttujen toimijoina, vaan he ovat joko aliedustettuja uutisissa, tai sitten heihin viitataan perheensä kautta. (emt. 186.) Tuchmanin ajatuksiin nähden Hämäläisestä kertova artikkeli on poikkeuksellinen. Toisin kuin hyvin harvassa kirjoituksessa, jossa pääosassa on talouden tai politiikan alalla oleva mies, perhe on haluttu nostaa Hämäläisen kohdalla esiin edes aivan pienenä osuutena, vaikka kirjoitus ei sitä kaipaisikaan.

Mikäli kirjoituksia, joissa nainen esitetään työnsä kautta vain mainintana, ei oteta huomioon, ryhmän kirjoituksissa tyypillisimmin esitetty nainen on pitkän uran tehnyt äiti ja vaimo. Hän on uransa aikana ehtinyt tehdä myös paljon vapaaehtoistyötä. Naisten kohdalla on tärkeää tuoda esille heidän ikänsä, mikä ei muistokirjoituksissa ole tietenkään millään lailla poikkeuksellista.

Ryhmän kaikki kirjoitukset huomioon otettaessa tyypillinen yli 65-vuotias nainen on ikänainen, jolla on tai on ollut työ kulttuurialalla. Huomionarvoista on, että yksikään ikänainen ei ole niin sanotussa tavallisessa ammatissa tai asemassa, esimerkiksi hoitotyössä, vaan miltei kaikissa kirjoituksissa työnsä puolesta esitellyt naiset kuuluvat keskimääräistä korkeampaan yhteiskuntaluokkaan. Tästä huolimatta vain harva heistä ottaa oman roolinsa kautta kantaa yhteiskunnan asioihin.

5.1.2 Kyllä isoäiti osaa

Tyyppiryhmään kuuluu 12 kirjoitusta, joista jokaisessa naista esitetään perheensä kautta. Nainen on kirjoituksissa *isoäiti*, *mummo*, *mamma*, *vanha äiti* tai *iäkäs tati*. Kyllä isoäiti osaa -ryhmän kirjoitukset jakautuvat puoliksi sellaisiin kirjoituksiin, joissa ikänainen vain mainitaan sekä kirjoituksiin, joissa tämä perheen kautta esitetty hahmo on kirjoituksessa pääosassa tai tärkeässä sivuosassa.

Kirjoitusten aihepiirit ovat hyvin kirjavita. Ryhmässä olevat kirjoitukset kertovat VR:n konduktööreistä (205), kodin tulipaloista (10), nykypäivän viestinnästä (15), suomalaisesta ruoasta (173), Armas-pikaruokalasta (172), Ryhmäteatterin teatteriesityksestä (120), etuilusta kassajonossa (11), Ylioppilaslehden kakka-kirjoituksesta (28), italialaisesta ruoasta (213), istanbulilaisesta ortodoksikirkosta (104), perhepäivähoidosta (34) sekä Sophie Mannerheimista (155).

Suurin osa ryhmän kirjoituksista on julkaistu lehtien pehmeämmillä osastoilla. Joukossa ei ole esimerkiksi yhtään kovaa ulkomaan - tai kotimaan uutista, vaikka yksi kirjoituksista onkin julkaistu kotimaanosastolla (34) ja yksi ulkomaansivuilla (104). Jutuista kaksi on julkaistu Helsingin Sanomien Nyt-liittessä ja yksi kulttuurisivulla. Loput jutuista sijoittuvat lehtien sunnuntaisivuille, teemasivuille tai mielipideosastolle.

Nainen ja ruoka yhdistettiin kolmessa tekstissä niistä kirjoituksista, joissa ikänainen vain mainittiin tekstissä.

Kun mummoni perkasi kalaa, hän perkasi kalaa. (15)

Omat isoäitimme elivät lähes pelkästään kotimaisella ruoalla. (173)

Se maistuu rehelliseltä ja raikkaalta kuin mummo olisi tehnyt. (172)

Vakimo (2001, 92) viittaa tutkimuksessaan Carola Ekremin vuonna 1998 esittämiin ajatuksiin siitä, että kulttuurisissa mielikuvissamme elää käsitys vahvasta suvun matriarkasta, joka säätelee ympärillään olevien elämää. Ainakin edellisten lainausten valossa tämän vahvan matriarkan voidaan ajatella

säatelevän ympärillä elävien ruokahuoltoa.

Kuten lainauksista voi päätellä, useimmiten ainakin 1980-luvulla ja sitä aiemmin syntyneet palaavat muistelmissaan ruokakokemuksiinsa niin, että ruokaa mietitään enemmän mummin kuin ukin tekemänä. Aika näyttää, miten käy myöhemmin syntyneille, joiden isät ja sittemmin ukit ovat melkeinpä innostuneempia tekemään ruokaa kuin perheen naisväki. Lopuissa kirjoituksissa, joissa yli 65-vuotias nainen vain mainitaan, häntä esitetään *babuskana*, *iäkkäänä tätinä* ja *isoäitinä*.

Kirjoituksissa, joissa nainen on pääosassa tai tärkeässä sivuosassa, käsitellään pääasiassa pehmeitä aiheita kuten kotia, kasvatusta, uskontoa ja ruokaa.

Jos kehun liikaa miehen nuorimman tädin pastaa, anoppi loukkaantuu. Miehen mamma kun vieroksuu yhtä kälyistään joskus 60-luvulla tapahtuneen selkkauksen vuoksi, ja tällaiset sisäpoliittiset seikat on otettava huomioon myös ruokapöydässä. (...) Parin vuoden harjoittelun jälkeen sain oman mustan vyöni: mieheni mukaan ragúni oli vihdoin parempaa kuin mammalla. (213)

Vuoden 2010 Utismedian vuosiseuranta -raportissa todetaan, että naisille tyypillisiä aihealuokkia ovat perhe, ihmissuhteet ja hyvinvointi, ja loput aihepiireistä kuuluvat miehille (Suikkanen & Syrjälä 2010, 57). Ryhmän tekstiaineisto antaa tälle väittämälle uskottavuutta. Sitä, ovatko kyseessä vain median ylläpitämät stereotypiat vai yhteiskuntamme hitaasti muuttuvat rakenteet, on syytä miettiä. Esimerkiksi Turun Sanomissa julkaistussa uutisessa kerrotaan, että *isoäiti voi toimia perhepäivähoitajana* (34). Isoisista ei lyhyessä uutisessa puhuta mitään. Syy ei kuitenkaan ole median tai jutun kirjoittajan vaan kaupungissa tehdyn päätöksen.

Turussa isoäiti voi toimia lapsenlapsensa perhepäivähoitajana. Ehtona on se, että lapsen vanhempien, perhepäivähoitajan ja perhepäivähoidon ohjaajan mielestä isoäidin hoitajuus palvelee varhaiskasvatuksen tarpeita. Näin päätti kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkielinen varhaiskasvatus- ja perusopetusjaosto keskiviikkona. (34)

Juttu ylläpitää käsitystä naisten hoivavietistä ja siitä, että vain nainen on tarpeeksi kykeneväinen pitämään huolta lapsista tai omasta lapsenlapsestaan. Kaupungin ratkaisu määrittelee eräällä tavalla

sen, että isoisia taas ei katsota tarpeeksi päteviksi kyseiseen hommaan.

Siinä missä yhteiskunta myös kirjoittajat itse määrittelevät hyvin pitkälti sitä, minkälaisia stereotyyppisiä rooleja mediassa toistetaan. Hyvänä esimerkkinä tästä on mielipidekirjoitus, jossa nimimerkillä *isoäiti* kirjoittava nainen ottaa kantaa Ylioppilaslehden kakka-kirjoitukseen, jossa lehden toimittaja ja päätoimittaja paljastivat kakanneensa housuihinsa bussissa matkalla Helsingistä Turkuun.

Nimimerkillään ja kysymyksellään *Minkälaisen sukupolven me olemme kasvattaneet* isoäiti tulee viitanneeksi myös itseensä kasvattajana. Ruoanlaiton ja kodinpidon lisäksi kasvatus liitetään sekin ajatuksissa enemmän naisiin kuin miehiin. Butlerin mukaan sukupuolta tehdään muun muassa mediassa toistamalla eli imitoimalla sukupuolen kulttuurisesti muovautuneita käytäntöjä (Ojajärvi 2004, 258–259). Butlerin ajatuksia mukaillen saattavat edellä mainitun kaltaiset mielipidekirjoitukset vahvistaa ajatuksiamme naisen roolista kasvattajana.

Tyypiryhmään kuuluvien kirjoitusten toimijoita nimitetään useimmiten sukupuoleen viittaavilla nimityksillä. Ryhmän tyypillisin toimija on perheenjäsen, jonkun isoäiti – oli hän sitten mamma, mummi tai mummo – jolle tehdään tietyllä tavalla kunniaa esimerkiksi kehumalla hänen ruoanlaittotoitojaan tai osoittamalla hänelle luottamusta kasvatusasioissa. Aivan kuin kirjoituksissa haluttaisiin ylläpitää vanhakantaista stereotyyppistä käsitystä naisesta ruoanlaittajana ja kasvattajana.

5.1.3 Hauras ja avuton ikänainen

Viimeiseen ryhmään kuuluu kahdeksan kirjoitusta, joille on tyypillistä kertoa yli 65-vuotiaista hauraista ikänaisista pääasiassa sosiaali- ja terveysalan hyvinvointipalvelujen kautta. Kirjoitukset kertovat suoraan kotiovelle -kauppapalvelusta (4, 6), muistisairaudesta (96), Ulla Tapanisen näytelmästä (193), kuolleista vanhuksista (210), 85-vuotiaasta Maire Pohjanheimosta (93), asuntomurrosta (147a) sekä Etelä-Ranskassa tehdystä raiskaussarjasta (9).

Ryhmään kuuluvat kauppapalvelusta tehty jutut ovat samaa juttukokonaisuutta. Toinen on julkaistu vinkkinä Turun Sanomien premisivulla (4), toinen juttuna kotimaan sivulla (6). Ryhmän juttujen

joukossa on myös Helsingin Sanomien premisivun vinkki (96) muistisairaudesta kertovasta artikkelista. Itse juttu on tutkimuksessa luokassa *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa*, sillä toisin kuin jutun premivinkissä, itse jutussa esiintyy naispääosan Meerin lisäksi sivuosassa olevia ikämiehiä.

Kirjoitukset sijoittuvat eri puolille sanomalehtiä. Kirjoituksista kaksi on julkaistu vinkkinä lehtien premisivuilla (4, 6), kaksi uutisena kotimaan sivuilla (6, 147a), yksi lukijan mielipiteenä mielipidesivulla (210), yksi kevyempänä lukujuttuna Helsingin Sanomien lauantaisivulla (193), yksi Turun Sanomien kulttuurisivulla ja yksi lyhyenä rikosuutisena ulkomaansivulla.

Ikä naisia esitetään kirjoituksissa tyypillisimmin henkilöinä, jotka tarvitsevat elämässään apua – tuli apu sitten kaupungin hyvinvointipalveluista vanhainkotipaikkana tai kotipalveluna taikka poliisilta rikoksen ratkaisemisena. Ikä naiset ovat siis hoivattavia tai avuttomia uhreja, joita yhteiskunta auttaa, tai on auttanut, kykyjensä mukaan.

Kunta järjestää kauppapalvelua Kaarinan lisäksi Turussa ja Naantalissa. Liedossa, Raisiossa ja Ruskolla kunnan kilpailuttamaa, pääsääntöisesti vanhusten käyttämää palvelua ei ole. (...) Hän on ollut kauppapalvelun asiakkaana parisen vuotta. – Kuka tuonne ulos uskaltaisi rollaattorilla tällaisessa kelissä? (...) Tytär tuo äidille tuoretta lihaa ja kalaa. Ostosreissujen lisäksi kauppapalvelu täydentää 82-vuotiaan (...) elintarvikevalikoimaa viikoittain. (6)

Kolmikymppinen mies tunkeutui estelyistä huolimatta iäkkään naisihmisen asuntoon Helsingin Mellunmäessä. Ulkomaalaisen oloinen mies kaiveli 88-vuotiaan naisen keittiön kaappeja ja istui olohuoneen tuolille. Ovikelloa soittamalla sisään päässyt mies poistui asunnosta vasta, kun paikalle tullut kotihoitaja vaati tätä tiukasti lähtemään. (147a)

Ensimmäisessä lainauksessa kunnan järjestämän kauppapalvelun asiakkaana esitellään 82-vuotias nainen, joka ei pärjäisi kotona ilman apua. Iäkäs nainen esitetään kirjoituksessa toisista ihmisistä ja palveluista riippuvaisena vanhuksena. Jälkimmäinen lainaus on lyhyestä rikosuutisesta, jossa kerrotaan 88-vuotiaan naisen asuntoon tehdystä tunkeutumisesta. Pintapuolisesti luettuna harmittomalta kuulostava uutinen kertoo kuitenkin hyvin paljon tapauksen uhriksi joutuneesta ikäihmisestä.

Molemmissa esimerkeissä iäkästä naista esitetään negatiivisessa valossa: nainen ei pärjää yksin. Rikosuutinen esittää luonnollisesti aina rikoksen uhria, joka tässä tapauksessa sattuu olemaan nainen, mutta olisiko esimerkiksi kauppapalvelusta kertovaan uutiseen voitu valita esimerkkiasiakkaaksi mies? Kaksi erillistä ja erilaista uutista antavat nyt rivien välistä sellaisen mielikuvan, että kotona asuvista ikäihmisistä kotipalvelua tarvitsevat ja käyttävät pääasiassa iäkkäät naiset.

Yli 65-vuotiaista naisista käytetään kirjoituksissa ikään viittaavia nimityksiä *ikäihminen*, *vanhus* ja *iäkäs nainen*. Yhdessäkään ryhmän tekstissä naisesta ei käytetä uraan viittaavaa nimitystä. Sen sijaan henkilöön viittaavia nimityksiä on useampi. Naista esitetään *raiskauksen uhrina*, *uhrina*, *kaarinalaisena*, *kauppapalvelun asiakkaana* ja *palvelutalon asukkaana*. Sukupuoleen viittaavia nimityksiä ovat *Turutar*, *isoisän täti*, *nainen* ja *äiti*.

Äitini asui viimeiset vuodet Helsingin kaupungin palvelutalossa ja sai siellä hyvää hoitoa. Aiemmin kun talon vanhus kuoli, hänen kuvansa asetettiin esille vanhusten yhteiseen tilaan ja viereen kynttilä. (...) Kun äitini kuoli joulukuussa, tapaa ei enää noudatettu pyynnöstä huolimatta. (...) Vanhuksiin suhtaudutaan ikään kuin he eivät ymmärtäisi, kuulisi tai näkisi mitään ja heitä voi kohdella kuinka tahansa. (210)

Positiivista poikkeusta ryhmän teksteistä edustaa juttu 85-vuotiaasta Maire Pohjanheimosta (93). Turun Sanomien kulttuurisivuilla julkaistu kirjoitus esittelee lukijoille Pohjanheimon, virkeän ikänaisten, joka esiintyy vielä vanhoilla päivillään harmonikkansa kanssa esimerkiksi sairaaloissa, vanhainkodeissa ja palvelutaloissa sekä syntymäpäivillä, häissä ja eri yhdistysten tilaisuuksissa.

Kirjoituksessa kerrotaan, että Pohjanheimosta on vastikään ilmestynyt dokumenttielokuva, jossa ikänainen kertoo elämästään lapsuudesta nykypäivään. Dokumenttielokuvaa on tarkoitus näyttää vanhainkodeissa, hoitokodeissa ja sairaaloissa, missä sen toivotaan tuovan iloa ja virkistystä vanhusten yksinäisiin hetkiin. Vaikka kirjoitus onkin positiivinen ja esittää vanhaa naista virkeänä ikäihmisenä, joka vielä jaksaa touhuta ja tehdä, antaa teksti ikääntyneestä naisesta silti hyvin hauraan kuvan: vaikka Pohjanheimolla riittää vielä virtaa, on hänen elämässään tullut jo eteen erilaisia vanhuuden mukanaan tuomia sairauksia, eikä arkikaan suju ihan yksinään ilman pojan ja miniän apua sekä kissojen seuraa.

– Jukka Vuolaspuron kuvaamaan dokumenttiin kuuluu myös vakavampi osa. Siinä keskustelen käsikirjoittaja Harri Kankareen kanssa sairaalakokemuksista ja kuolemasta. (...) Maire kokee käyneensä kuoleman rajalla keväällä 2012. – Olin sairaalassa huonossa kunnossa, tulehdusarvot pilvissä, vaivuin yhä syvemmälle, oli valmis lähtöön Jumalaan luottaen, oli luopumisen autuas olo, hän muistelee. (...) – Näin on hyvä, kun saan asua omassa kodissani, lähellä asuva poikani ja miniäni auttavat ja käyvät katsomassa. Kissat Misu ja Jellona pitävät seuraa. (93)

Vakimon (2001) mukaan sanomalehdissä vanhuudesta kirjoitetaan korostuneen ongelmakeskeisesti, ja etenkin vanhoja naisia kuvataan lehdissä hauraina, epäkuntoisina ja toisten hoivasta riippuvaisina. Tämän lisäksi vanhaa naista esitetään sanomalehdessä muun muassa normaalin vanhuuden ja supervanhuuden diskurssissa, joista ensimmäisessä naista kuvataan neutraalisti kuin ketä tahansa muuta ihmistä. Jälkimmäisessä vanhuus on jotakin poikkeuksellista – sosiaalisten ikänormien ja odotusten vastaista. (emt. 171, 306.)

Ongelmakeskeisyys sekä normaalin vanhuuden ja supervanhuuden diskurssit sopivat kuvaamaan hyvin ryhmään sijoittuneita tekstejä. Ryhmän teksteissä iäkkäät naiset ovat vanhuksia, jotka eivät enää selviä arjesta ilman auttavaa kättä. Toisaalta ikänaiset, kuten virkeä Maire Pohjanheimo, edustavat otosta normaalin ja supervanhuuden välimaastossa olevasta diskurssista: sairaalahoidossa ollut Maire on voittanut vanhuuden vaivat ja jumppaa nyt päivittäin lisää voimaa ja virtaa itseensä muun muassa kuntoilun ja musiikin avulla.

5.2 Ikääntyvä mies aineistossa

Suurin osa koko tutkimusaineiston jutuista esittää yli 65-vuotiaista miestä. 213 kirjoituksesta kaikkiaan 115 esiintyy ikämies. Kirjoituksista 69 on julkaistu Helsingin Sanomissa ja 46 Turun Sanomissa. Lienee syytä muistuttaa, että Helsingin Sanomissa yli 65-vuotiaita naisia käsitellään 21 jutussa ja Turun Sanomissa 16 jutussa. Molemmissa lehdissä yli 65-vuotiaista miehistä kirjoitetaan jokseenkin kolme kertaa niin usein kuin saman ikäisistä naisista.

Miestä esitetään sekä TS:ssä että HS:ssä 12 eri osastolla. Taulukossa 6 on esitetty, miten ikämiehistä

kertovat jutut jakautuvat Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien osastoille tutkimusviikon aikana.

Taulukko 6: Ikääntyvä mies Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien osastoilla

Osasto TS	TS (kpl)	Osasto HS	HS (kpl)
Pääkirjoitukset	3	Pääkirjoitukset	6
Premi	2	Premi	4
Kotimaa	8	Kotimaa	8
-	-	Kaupunki	4
Tänään teemasivu	1	-	-
Mielipiteet	1	Mielipiteet	3
Talous	2	Talous	3
Kulttuuri	6	Kulttuuri	10
Kuolleet	6	Kuolleet	6
Ulkomaat	12	Ulkomaat	20
Urheilu	-	Urheilu	2
Extra	2	-	-
Sunnuntai	2	Sunnuntai	2
Luonto teemasivu	1	-	-
-	-	HS-Koti	1
Yhteensä (kpl)	46 kirjoitusta	Yhteensä (kpl)	69 kirjoitusta

Yli 65-vuotiaita miehiä käsitellään TS:n ja HS:n kirjoituksissa eniten ulkomaanosastolla. Molemmissa tapauksissa asiaa selittää se, että tutkimusviikon tiistaina paavi Benedictus XVI erosi tehtävästään katolisen kirkon johtajana.

TS:n 12 ulkomaanosastolla julkaistusta jutusta kahdeksassa käsitellään paavia, hänen eroaan, mahdollisia seuraajiaan ja viimeistä messuaan. Samoista asioista uutisoi HS, jonka 20 jutusta 10:ssä käsitellään paavin eroa. Aiheen ja sen runsaan käsittelyn voi ajatella vääristävän tutkimustuloksia. Toisaalta jutuissa nousee esiin myös muita toimijoita kuin paavi – esimerkiksi hänen seuraajaehdokkaansa.

Ikämiehet esiintyvät Turun Sanomissa toiseksi eniten kotimaanosastolla, jossa on julkaistu kahdeksan juttua. Perässä seuraavat kulttuuriosaston jutut ja muistokirjoitukset, joita on molempia kuusi kappaletta. Helsingin Sanomissa ikämies nostetaan esiin ulkomaanosaston lisäksi kulttuuriosastolla, jossa on julkaistu 10 kirjoitusta. Kotimaanosastolla kirjoituksia on kahdeksan kappaletta ja muistokirjoituksissa sekä pääkirjoitussivulla on molemmissa julkaistu kuusi kirjoitusta. Turun Sanomissa yli 65-vuotiaat miehet puuttuvat kokonaan urheilusivuilta. Helsingin Sanomissa ikämiehiä ei nostettu esiin uutissivulla, joka sijaitsee sivuilla A6–A7, Torstai-liitteessä, Nyt-liitteessä eikä lauantaisivuilla.

Vaikka urheilusivut mielletään miespainotteisiksi, ikämiehistä vain kaksi yltää HS:n urheilusivulle. Näissäkin kirjoituksissa esiintyneet yli 65-vuotiaat miehet eivät ole urheilijoita vaan urheiluliitoissa vaikuttavia henkilöitä. Tästä voi päätellä, että ikämies ja ikänainen eivät siis urheile – ainakaan kun heitä esitetään kirjoituksissa yksinään. Kun nimittäin yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia esitetään samassa jutussa, löytyy aineistosta pari kirjoitusta, joissa ikääntyneitä esitetään hiihtämässä. Tällaisen ikääntyneiden liikuntaa sivuavan aiheen ei kuitenkaan ilmeisesti katsota soveltuvan urheilusivuille vaan ennemminkin kaupunki- tai kotimaansivuille.

Miesten osastoiksi profiloituvat molemmissa lehdissä selkeimmin ulkomaan- ja kotimaansivut, kulttuuri- ja pääkirjoitussivut sekä osasto *kuolleet*. Iso osa ikämieskirjoituksista on siis osastoilla, joilla mielletään olevan enemmän kovia uutisia kuin pehmeitä lukujuttuja. Molemmissa lehdissä yli 65-vuotiaista miehistä on toki julkaistu useampi juttu myös kulttuurisivuilla, joka mielletään ehkä muita osastoja selkeämmin pehmeiden artikkelien osastoksi. Myös kuolleet-osaston kirjoitukset voi mieltää pehmeiksi henkilöjutuiksi edesmenneistä ihmisistä.

Lehtien premisivut nostavat päivittäin esiin tekijöiden tärkeimmiksi katsomat aiheet. Pääkirjoitussivuilla lehti tai jokin muu taho ottaa kantaa tärkeimmiksi kokemuksiensa aiheisiin. Huomionarvoista on, että sekä ikämiehet että aiemmassa luvussa käsitellyt ikänaiset ovat suhteellisen vähän edustettuna näillä lehden näkyvimmillä paikoilla. Mieskirjoituksista kahdeksan prosenttia on julkaistu lehtien pääkirjoitussivuilla naiskirjoitusten osuuden jäädessä vain kolmeen prosenttiin. Ikänaisia taas käsitellään suhteessa enemmän lehtien premisivuilla, missä nämä esiintyvät kahdeksassa prosentissa jutuista miesten osuuden jäädessä viiteen prosenttiin.

Turun Sanomien 46:ssa yli 65-vuotiaita miehiä käsittelevässä kirjoituksessa on kaikkiaan 60 miestoimijaa. Helsingin Sanomien 69 jutussa miestoimijoita on 77 kappaletta. Yhteensä miestoimijoita on siis 115 jutussa kaikkiaan 137 kappaletta. Taulukossa 7 esitetään, minkälaisia iän määreitä yli 65-vuotiaille miehille annetaan kirjoituksissa, ja miten heidät tuodaan ikämääreen lisäksi muuten esille kirjoituksissa.

Taulukko 7: Ikääntyvän miehen iän määreet ja esittämistapa kirjoituksissa

Iän määreet ja nimitykset	Lukumäärä
Julkisuus	54
Ikä + nimi + titteli	37
Ikä + nimi	10
Kuva	9
Nimi + kuva	8
Eläkkeellä	6
Ikä + sukupuoli	5
Emeritusprofessori	3
Isoisä	3
Iäkäs mies, sotaveteraani, ikämiehet, vanha, vanhus, pappa, ukki, 1930-luvun koulupoika	Kukin nimitys esiintyy kerran.

Iän määreitä ja ikänimityksiä löytyy 115:stä yli 65-vuotiaita miehiä käsittelevästä tekstistä 143 kappaletta. Tämä siksi, että luokan jutuissa esiintyy kaikkiaan 137 miestä ja joissakin jutuissa enemmän kuin yksi ikää määrittävä nimitys. Miesten kohdalla julkisuus on suurin ikää määrittävä tekijä.

Julkisuus toimii iän määrittäjänä 54 ikääntyvän miestoimijan kohdalla. Miesten ikää ei tuoda näissä kirjoituksissa ilmi mitenkään eikä iällä ole jutun kannalta mitään merkitystä. Siinä missä 39 prosenttia ikämiehistä esitetään julkisuuden kautta, määrittää julkisuus vain 7,5 prosenttia ikääntyvistä naisista.

Yli 65-vuotiaita julkkismiehiä edustavat aineistossa muun muassa työministeri Lauri Ihalainen, keskustan Mauri Pekkarinen, entiset presidentit Mauno Koivisto ja Martti Ahtisaari sekä Italian entinen pääministeri Silvio Berlusconi ja Vatikaanin taakseen jättänyt Paavi Benedictus XVI.

Miehistä käytetään jutuissa myös useita muita kuin ikään liittyviä nimityksiä. Kuten edellä, olen miestenkin kohdalla jakanut nimitykset sen mukaan, viittaavatko ne henkilön sukupuoleen, uraan vai henkilöön itseensä. Yli 65-vuotiaista miehistä käytetyt nimitykset löytyvät tutkielman liitteestä 3. Analysoin käytettyjä nimityksiä tämän luvun lisäksi luvuissa 5.2.1, 5.2.2 ja 5.2.3.

Suurin osa yli 65-vuotiaiden miesten muista kuin ikään liittyvistä nimityksistä viittaa kirjoituksessa esiin tuodun miehen uraan. Eniten uraa korostetaan nekrologeissa. Uraan liittyviä nimityksiä nostetaan esiin myös muissa kirjoituksissa, esimerkiksi henkilökuvissa.

Toisin kuin yli 65-vuotiaiden naisten, ikämiesten kohdalla suurin osa kaikista yli 65-vuotiaisiin miehiin liitetystä nimityksistä ei kumpua vain muutamasta kirjoituksesta vaan nimityksiä esiintyy useissa kirjoituksissa. Kirjoitusten joukossa on myös sellaisia juttuja, joissa ikämiehiin ei liitetä minkäänlaisia nimityksiä. Näissä jutuissa ikämiestä määrittää julkisuus.

Esimerkiksi Mauri Pekkarista lainataan tai tuodaan esille useammassa kirjoituksessa pelkkänä Mauri Pekkarisena. Julkisuuden katsotaan ilmeisesti määrittävän Pekkarista niin hyvin, ettei häneen tarvitse liittää minkäänlaisia ikä- tai muitakaan määreitä.

Paavi Benedictus XVI:n tiistaina 11. helmikuuta tekemä eroilmoitus nostaa uskonnon mieskirjoitusten aihepiirien ykköseksi. Taulukossa 8 esitetään, minkälaisia aihepiirejä mieskirjoituksissa nousee esiin. Ikämiesten aihepiiritaulukossa on enemmän aihepiirejä kuin *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokan taulukossa. Tämä johtuu siitä, että miehistä kertovia juttuja on yli kolme kertaa enemmän kuin naisista kertovia juttuja.

Taulukko 8: *Ikääntyvä mies aineistossa* -luokan kirjoitusten aihepiirit

Aihepiiri	Kirjoitusten lukumäärä
Uskonto	24
Ulkomaan politiikka	15
Kotimaan politiikka	15
Kulttuuri, taide ja viihde	15
Kuolleet	12
Ympäristö ja luonto	6
Talous	5
Ulkomaat	5
Onnettomuudet ja rikokset	4
Koulutus ja työelämä	4
Kunnallispolitiikka	2
Urheilu	2
Koti ja asuminen	2
Vapaa-aika	1
Maanpuolustus	1
Sosiaali- ja hoivapalvelut	1
Historia	1

Yleisin aihepiiri ikämiehiä käsittelevissä kirjoituksissa on siis uskonto. Ilman paavi-uutisointia ikämiesten aihepiirien kärkeä olisi ollut ulkomaan - ja kotimaan politiikka sekä kulttuuri, taide ja viihde, joista kaikki sisältävät 15 juttua. Kaikki uskonto-aihepiirin jutut käsittelevät tavalla tai toisella paavia ja hänen eroaan. Lisäksi paavi mainitaan yhdessä kirjoituksessa, joka ei kuitenkaan ole aihepiiriltään uskontoa.

Mikäli paavi ei olisi ilmoittanut erostaan tutkimusviikolla, yli 65-vuotiaita miehiä käsitteleviä kirjoituksia olisi saattanut olla kaikkiaan 25 kappaletta vähemmän. Mieskirjoitusten määrä on siitä huolimatta huomattavasti suurempi kuin *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokan kirjoitusten määrä.

Ulkomaan - ja kotimaan politiikkaa käsittelevät jutut ovat suurelta osin kirjoituksia, joissa esiintyvän

yli 65-vuotiaan ikää määrittää julkisuus. Ulkomaan politiikassa esillä olivat tutkimusviikolla muun muassa Yhdysvaltojen varapresidentti Joe Biden sekä Italian entinen pääministeri Mario Monti. Suomalaista politiikkaa edustavat muun muassa työministeri Lauri Ihalainen sekä entinen valtiosihteeri Raimo Sailas. Kulttuurin, taiteen ja viihteen aihepiireissä esiintyvät esimerkiksi Jean Sibelius, tunnettu kitaristi Philip Catharine, taiteilija-graafikko ”Ompu” Omenamäki sekä 500 vuotta sitten kuollut taidehistorian mestari Michelangelo.

Myös kuolema on aiheena lähellä yli 65-vuotiaita miehiä, joista on julkaistu kahdessa lehdessä viikon aikana kaikkiaan 12 muistokirjoitusta. Sen lisäksi, että *kuolleet* on lehdissä oma osastonsa, on kuolleet jaoteltu tutkielmassa myös omaksi aihepiirikseen. Vaikka yleensä ikämiesten nekrologit käsittelevätkin työelämää, ovat muistokirjoitukset aivan omanlaisensa juttukategoria, jossa käydään läpi edesmenneen henkilön elämää lapsuudesta viimeisiin päiviin.

Ympäristö ja luonto, talous, ulkomaat, onnettomuudet ja rikokset sekä koulutus ja työelämä keräävät aihepiireinä muutamia kirjoituksia ikämiehistä. Loput aihepiirit sisältävät yhden tai kaksi juttua. Yli 65-vuotiaita naisia käsittelevien kirjoitusten aihepiireistä poiketen ikämies-kirjoitusten aihepiireissä ovat mukana kunnallispolitiikka, urheilu sekä maanpuolustus. Tällaisia aihepiirejä ei löytynyt ikänaaisia käsittelevissä kirjoituksissa lainkaan.

Kuten aiemmin tässä luvussa kerrotaan, 115:ssä yli 65-vuotiaita miehiä esittävissä jutussa on toimijoina kaikkiaan 137 miestä. Heistä suurinta osaa esitetään jutun päätahona tai -puhujana. Taulukossa 9 on esitetty miestoimijoiden rooli aineiston kirjoituksissa.

Taulukko 9: Miestoimijoiden rooli ikääntyvää miestä käsittelevissä kirjoituksissa

Miestoimijan rooli jutussa	Miestoimijoita (kpl)
A) Päätahto tai -puhujana	83
B) Keskeinen tahto tai -puhujana	22
C) Muu tahto tai -puhujana	11
D) Maininta	17
E) Kuvassa	4
Miestoimijoita yhteensä	137

Kuten naistoimijoiden, myös miestoimijoiden kohdalla suurin osa kirjoituksissa esillä olevista yli 65-vuotiaista miehistä on jutussa päätahoja tai pääpuhujia. Huomionarvoista on kuitenkin se, että miestoimijat pääsevät suhteessa miltei puolet niin monta kertaa päätahoiksi kuin kirjoituksissa esitetyt naiset: kun naistoimijoista 35 prosenttia on kirjoitusten päätahoja, miesten prosenttiosuus on 60,5 prosenttia.

Toiseksi eniten miehet ovat kirjoituksissa keskeisiä tahoja tai -puhujia, joita on kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin päätahoja – vain 22 kappaletta eli 16 prosenttia. Ikänaisten kohdalla ero päätahon tai -puhujan ja keskeisen tahon tai -puhujan välillä ei sen sijaan ollut edes kymmentä prosenttiyksikköä. Ikämiesten kohdalla ero keskeisen tahon ja mainintana esiintymisen välillä ei ole suuri, sillä 12 prosenttia kirjoitusten miestoimijoista esitetään mainintana. Muuna tahona tai -puhujana on 11 miestoimijaa. Toimijana kuvassa esiintyy vain neljä miestä.

Kun tutkimusviikon sanomalehtiaineistossa tuodaan esille ikämies, hänet tuodaan useimmin esille päätahona tai pääpuhujana, mikä on toimijalle kaikkein edullisin toimijarooli: suurimmassa osassa kirjoituksista ikämies saa siis pääroolin. Hän on äänessä, ottaa osaa julkiseen keskusteluun ja on osa julkista keskustelua. Kun yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia verrataan keskenään voidaan todeta, että sukupuolilla ei ole tasa-arvoisia toimijarooleja aineiston kirjoituksissa.

Ikääntyvä mies aineistossa -luokan kirjoitukset jakautuvat selkeimmin kolmeen tyyppiryhmään. Ikämies vallan kahvassa -ryhmässä yli 65-vuotiaita vallan kahvassa kiinni olevia ikämiehiä esitetään muun muassa kotimaan- ja maailmanpolitiikan kautta. Urastaan mies muistetaan -ryhmässä ikämiehiä esitetään heidän työuransa tai nykyisen asemansa puolesta. Kahdessa tyyppiryhmässä kolmesta ikämiehet siis joko ovat työssä tai heitä esitetään heidän työuransa kautta.

Ryhmän miesten työmaailmat kuitenkin eroavat toisistaan siten, että Ikämies vallan kahvassa -ryhmän yli 65-vuotiaiden miesten työelämää määrittelee pitkälti se, että he ovat tunnettuja julkisuuden henkilöitä, tai että heidän asemassaan voi helposti käyttää valtaa. Urastaan mies muistetaan -ryhmän ikämiehet ovat hekin, tai ovat olleet, työelämässä keskimääräistä korkeammassa asemassa. Näiden ikämiesten työelämässä vallankäyttö ei kuitenkaan ole yhtä oleellista.

Kolmannessa tyyppiryhmässä yli 65-vuotiaita miehiä käsitellään sukupuolensa kautta. Tavalliset miehet kirjoitusten kuvittajina -ryhmän 12 kirjoitusta vaihtelevat aihealueeltaan. Kirjoituksia yhdistää se, että kaikissa niistä ikämies on ennen kaikkea sukupuolensa edustaja. Esittelen tyyppiryhmiä perusteellisemmin alaluvuissa 5.2.1 ja 5.2.2 ja 5.2.3. Luokan kirjoituksista jäi yli kuusi tekstiä, jotka eivät kuulu selkeästi mihinkään kolmesta ryhmästä. Nämä kirjoitukset jätin tarkemman analysoinnin ulkopuolelle.

5.2.1 Ikämies vallan kahvassa

Tyyppiryhmään kuuluu enemmistö eli 60 kirjoitusta, joissa ikämiestä esitetään vallan ja julkisuuden avulla. Jutuille on tyypillistä kertoa vallan kahvassa olevista ikämiehistä politiikan ja uskonnon kautta. Kirjoitukset ovat aihepiiriltään ulkomaan politiikkaa, kotimaan politiikka ja kotimaan taloutta. Ryhmän suurin yhtenäinen joukko ovat paavi Benedictus XVI:stä kertovat kirjoitukset, joita on kaikkiaan 25 kappaletta³.

Ryhmän aihealueista poikkeaa vain yksi kirjoitus, joka edustaa kulttuuria (116). Kirjoitus on kirja-arvostelu Esko-Juhani Tennilän teoksesta Toppari Arkadianmäellä. Kirjoitus edustaa kuitenkin hyvin Ikämies vallan kahvassa -ryhmän kirjoituksia.

Rovaniemeläinen Esko Juhani Tennilä (s. 1947) istui parlamentissa viidellä vuosikymmenellä kaikkiaan 36 vuotta. Tästä ajasta hän oli aika äänekkäässä oppositiossa 36 vuotta. Ulkoparlamentaarisesti oppositioon hän vetäytyi vuonna 2011. (116)

Ulkomaan politiikan aihealueet kumpuavat muun muassa Italian parlamenttivaaleista, Yhdysvaltojen presidentinvaaleista, arabikeväästä ja sen diktaattoreista, Pohjois-Korean ydinaseista, Ruotsin kuninkaan 40-vuotisesta valtakaudesta sekä Kyproksen presidentinvaaleista.

³ Ulkomaan politiikkaa käsittelevät kirjoitukset: 2, 37, 56, 71, 85, 97, 97B, 101, 102, 103, 113, 130, 185, 188, 200, kotimaan politiikkaa käsittelevät kirjoitukset: 7, 39, 53, 84, 124, 126, 143, 149, 159, 160, 161, 176, 206, kotimaan taloutta käsittelevät kirjoitukset: 29, 33, 36, 115, 133, 144, paavia käsittelevät kirjoitukset: 16, 20, 21, 22, 30, 38, 57, 70, 72, 78, 86, 89, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 122, 125, 131, 148, 183, 196, 201.

Kyproslaisia puhuttaa sunnuntain presidentinvaalien alla lähinnä maan talouden alamäki. Uuden presidentin odotetaan tukevan kansainvälistä pelastusohjelmaa. Suurimman oppositioryhmän, oikeistolaisen Dicyn johtaja Nicos Anastasiades, 66, on vaalien suosikki. (85)

Kotimaan politiikassa esille nostetaan eläkeratkaisu, valtiosihteerin pestin siirtyminen Sailakselta Hetemäelle, palkkaneuvottelut, työmarkkinajärjestöjen pelastuspaketti ja eduskuntakeskustelu. Talousjutuissa käsitellään lähinnä telakkakriisiä ja maataloustukia.

Vaikka keskusta ei ollut välikysymyksessä mukana, Mauri Pekkarinen säesti, että ”keskusta ei voi hyväksyä valtion toimettomuutta telakka-asiassa.” (...) ”Tällainen heikon valtion politiikka vaarantaa nyt sekä huipputelakan että koko meriteollisuuden”, jatkoi Pekkarinen. (144)

Kirjoitukset osoittavat, että miehet ovat vielä vanhuuseläkeikärajan jälkeenkin mukana kotimaan - ja maailmanpolitiikassa. Ulkomaan - ja kotimaan uutisissa esillä olevat ikämiehet pitävät yllä käsitystä miehestä vallan kahvassa. Ikänaaisia ei näillä paikoilla näy eikä kuulu. Joko vallan kahvassa olevia ikänaaisia ei siis ole olemassa, tai sitten heistä ei vain kirjoiteta lehtien sivuilla – ainakaan tutkimusviikolla.

Paaviaiheisissa kirjoituksissa ruoditaan paavin eroa ja eron syitä, paavin seuraajan valintaa sekä eronneen paavin tulevaisuuden suunnitelmia. Paavia pidetään suuressa arvossa, ja jotkut ihmiset sijoittavat tämän ikämiehen heti jumalasta seuraavaksi.

Paavi on kuin Jumalan kuva, hän edustaa rauhaa. (21)

Selkeästi suurin osa ryhmän kirjoituksista on uutisia kovista aiheista (vrt. naisten pehmeät aiheet). Joukossa on seitsemän pääkirjoitussivulla julkaistua kirjoitusta, joista neljä on varsinaista pääkirjoitusta. Pääkirjoituksissa otetaan kantaa eduskuntakeskusteluun (124), telakkakriisiin (33), paavin eroon (109) ja Italian parlamenttivaaleihin (97 B).

Kisa on henkilöitynyt kahden miehen väliseksi. Vastakkain ovat virkaa toimittavan pääministerin

Montin vetämä keskustalainen koalitio ja Berlusconin konservatiivinen PDL – eli Monti vastaan Berlusconi. PDL:n varsinainen vastavoima on kuitenkin Pier Luigi Bersanin johtama keskustavasemmiston PD. Bersani on jäänyt hieman harmaana hahmona kaksikon taakse – vaikka ei professori Montiakaan voi kovin värikkääksi kuvailla. (97 B)

Kirjoituksista vain kaksi edustaa selkeämmin pehmeämpää journalismia: toinen jutuista on Turun Sanomien toimittajan kirjoittama kolumni, jossa kirjoittaja kummastelee paavin eroa (78). Toinen kirjoitus on Turun Sanomien Teema-sivulla ystävänpäivänä 14.2.2013 julkaistu kirjoitus poliitikko Ilkka Kanervasta otsikolla *Kaikkien ystävä*.

Minusta puhutaan, että olen kaikkien kaveri. Jotkut pitävät tätä negatiivisena asiana, mutta itse en ole maineesta pahoillani. Toivon, että me suomalaiset olisimme kaikki avoimempia toisillemme. (39)

Kirjoituksessa kokoomuksen kansanedustaja ja Turun kaupunginvaltuutettu Ilkka Kanerva kertoo mietteitään ystävyystensä omin sanoin. Vaikka juttu ei ole perinteinen poliitikon henkilökuvaa, sen päähenkilönä ja -puhujana esiintyvä Kanerva on kelpo esimerkki miehestä vallan kahvassa jo pidemmän aikaa – onhan hän viihtynyt kansanedustajanakin vuodesta 1975.

Ilkka Kanerva on hyvä esimerkki tyypillisestä miestoimijasta ryhmän kirjoituksissa. Tyypillisimmin ikämies on ryhmän kirjoituksissa julkisuuden henkilö, lukijoille entuudestaan tuttu hahmo kotimaan - tai maailmanpolitiikasta. Teksteissä vilahtavat muun muassa Kaarle XVI Kustaa, Joe Biden, Erkki Tuomioja, Paavo Väyrynen, Martti Ahtisaari ja Mauno Koivisto.

Ryhmän miehille ominaista on se, että heitä määrittelee julkisuus. He ovat edelleen tiiviisti mukana politiikassa ja iästään huolimatta hakeutuvat yhä uudelleen ehdokkaiksi korkeisiin virkoihin. Nämä miehet ovat politiikan ja miltei alan kuin alan asiantuntijoita, jotka esitetään ottamassa kantaa tärkeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Näiltä miehiltä ei kysellä henkilökohtaisuuksia yksityiselämästä vaan heiltä tivataan tiukkoja faktoja ja suoraa asiaa ajankohtaisiin uutisiin.

Vallan kahvassa olevan miehen rooli ei kuitenkaan aina ole yhtä ruusuinen. Paavin tapauksessa valtaan liittyvä glamour on riisuttu pois osasta kirjoituksia, ja paavia esitetään useammissakin jutuissa

ikämiehenä vanhuuden mukanaan tuomine vaivoineen. Osittain syy on paavin itsensä, sillä hän perusteli eroaan voimiensa ehtymisellä.

”Kyllä hän vaikutti heikolta. Hän oli vanhentunut ja ikään kuin vanhus. Hän oli vähän kumarampi, ja audienssi oli lyhyempi. Jollain lailla hän vaikutti hauraammalta.” (109)

Paavin erosta irvaillaan sanomalehdissä myös humoristiseen sävyyn.

Työssä viihtyminen ja työurien pidentäminen ovat mielialaiheitani. Maailmani oli järkkymäisillään, kun kaikkien työssäviihtyjien isä ja ikoni, roomalaiskatolisen kirkon paavi lyö kintaat tiskiін, vaikka patalakki heiluu edelleen peukalovarpaita korkeammalla. (89)

Kirjoituksista selviää, että vaikka paavi on jo ikänsä puolesta elämän ehtopuolella, on joidenkin siitä huolimatta vaikeaa ymmärtää, että maailman merkittävimmässä hengellisessä tehtävässä oleva ikämies voi niin vain jättää asemansa vanhuuden vaivoihin vedoten.

Tämän on oltava vitsi. (...) Paavi ei lähde ennen kuolemaansa. (...) Tässä on nyt taustalla jokin nolo skandaali. (121)

Paavin lisäksi myös Egyptin entisestä diktaattorista Hosni Mubarakista kirjoitettaessa nostetaan esiin vanhuuden varjopuolet.

Potilas on Egyptin entinen presidentti, 84-vuotias Hosni Mubarak. (...) Itse asiassa Mubarakin pitäisi olla vankilassa kärsimässä elinkautista tuomiota. Hän on kuitenkin niin heikkokuntoinen, että häntä hoidetaan sotilassairaalassa. Siellä hän odottaa uusinta oikeudenkäyntiään. (101)

Ikämiehiin viitataan ryhmän kirjoituksissa pääasiassa henkilöön viittaavin nimityksin. Joukosta löytyy myös muutamia uraan ja sukupuoleen viittaavia nimityksiä. Suurin osa henkilöön viittaavista nimityksistä esiintyy paavista kertovissa kirjoituksissa. Paavia kutsutaan muun muassa nimityksin *puhtaan uskonopin vartija, saksalainen, hänen pyhytensä, ”jumalan rottweiler”, konservatiivinen saarnaopillinen inkvisiittori, kiistelty konservatiivi, kumara, hauras, fyysisesti heikko ja kirkon*

”rottweiler”. Sukupuoleen viittaavat nimitykset löytyvät nekin pääasiassa paavista kertovista teksteistä. Paavi on muun muassa *maailman vaikutusvaltaisia miehiä, konservatiivinen saarnamies, kirkonmies* ja *työssä viihtyjen isä ja ikoni*. Ryhmän kaikista teksteistä ainoastaan paavia käsittelevissä kirjoituksissa käytetään ikään viittaavaa nimitystä *vanhus*.

Koska ikämies on valtaa käsittelevissä kirjoituksissa tyypillisimmin julkisuuden henkilö, ei häneen ole välttämättä liitetty minkäänlaisia nimityksiä. Miestä määrittelee näissä tapauksissa vain ja ainoastaan julkisuus. Joissakin kirjoituksissa julkisuuden henkilöiden nimien eteen on kuitenkin liitetty urasta kertova nimitys. Esimerkiksi Raimo Sailasta esitetään *edellisenä valtiosihteerinä*, paavia *eroavana paavina, kiisteltyinä teologina* ja Saksan johtavana teologian professorina, Silvio Berlusconiä *entisenä pääministerinä*, Zine El Abidine Ben Alia *arabihevään kaatamana hallitsijana* ja Hosni Mubarakia *diktaattorina*.

5.2.2 Urastaan mies muistetaan

Tyypiryhmään kuuluu 38 kirjoitusta, jossa ikämiestä esitetään hänen uransa tai asemansa kautta. Kirjoituksille on tyypillistä määritellä ikämiehiä ammatin avulla. Tekstien miehet määritellään ennen kaikkea sen kautta, mitä he tekevät työkseen, minkälaista työtä he ovat elämänsä aikana tehneet ja mitä he ovat urallaan saaneet aikaan. Vaikka ryhmän kirjoitukset jakautuvatkin lehtien eri osastoille, ja kirjoitusten aihepiirejäkin on kirjava joukko, yhdistää tekstejä niissä esiintyvien ikämiesten asiantuntijuus.

Miesten joukossa ei ole yhtä suuria julkisuuden henkilöitä kuin edellisessä tyypiryhmässä. Suurimmassa osassa kirjoituksia miehet ovat kuitenkin saavuttaneet urallaan jotakin niin yhteiskunnallisesti merkittäväksi miellettyä, että heistä on haluttu kirjoittaa sanomalehdessä joko esimerkiksi nekrologin tai henkilökuvan muodossa.

Ryhmän aiheet jakautuvat muutamalle sanomalehden eri osastolle. Suurin osa kirjoituksista on nekrologeja, joita on ryhmässä 12 kappaletta⁴. Nekrologeissa muistellaan muun muassa kapellimestari

⁴ Nekrologit: 105, 76, 60, 61, 75, 77, 94, 121, 140, 166, 192, 211.

James DePreistiä, taidemaalari Jaakko Sievästä, päätoimittaja Erkki Laatikaista ja professori Veikko Ennolaa. Muistokirjoituksissa esitellyt henkilöt ovat tuttuja henkilöitä, jotka tuntuvat kaikki saavuttaneen elämänsä aikana jotakin keskimääräistä suurempaa.

Taidemaalari ja professori Jaakko Sievänen kuoli Helsingissä torstaina 14. helmikuuta. Vuonna 1932 syntynyt Sievänen kuului suomalaista maalaustaidetta 1960-luvulta lähtien uudistaneen niin sanottuun Maaliskuu-ryhmän kärkihahmoihin. Suomen taideakatemian rehtorina Sievänen toimi vuodesta 1974 alkaen lähes kymmenen vuotta. Hänelle myönnettiin Pro Finlandia -mitali ja professorin arvo vuonna 2004. (166)

Hän oli kunnianhimoinen, työteliäs ja osaava toimittaja, jolla oli myös pelisilmää. Keski-suomalainen oli keskustapuolueen äänenkannattaja, joten Laatikaista nosti ylöspäin myös keskustalainen maailmankatsomus. (192)

Toiseksi suurimman aihepiirin muodostavat kulttuurijutut, joita on yhdeksän kappaletta⁵. Kulttuurijutuissa esiintyvät sekä elossa olevat että jo edesmenneet kulttuurialan vaikuttajat. Jutuissa kerrotaan muun muassa muotoilija Richard Lindhin tuotannosta, Jean Sibeliuksen tuntemattomasta sävellyksestä, Michelangelo Buonarrotin näyttelystä, Elton Johnin Kiinaan saamasta esiintymisporttikiellosta sekä toimittajan Nobel-runoilijalta saamasta yhteydenotosta:

Yhdeltä en kuitenkaan ymmärtänyt kysyä, 81-vuotiaalta Tranströmeriltä itseltään. Hän on aivoinfarktin jälkeen menettänyt lähes koko puhekykynsä sekä oikean kätensä toimintakyvyn. Ja silti sain vastauksen! (...) Tranströmer soittaa edelleen vasemmalle kädelle sävellettyä pianomusiikkia päivittäin flyygelillään ja viettää kodissaan sosiaalisesti aktiivista elämää. (189)

Uransa kautta esitellyistä ikämiehistä on kirjoitettu neljästi kotimaan uutisissa (17, 88, 129, 182), henkilökuvissa eli niin sanotuissa syntymäpäivähaastatteluissa (157, 31, 153, 169) ja ulkomaan osastolla (147b, 203, 165, 184). Kotimaan uutisissa aiheina olivat esimerkiksi Mannerheimin kuolinnaamion löytyminen ja Turun telakan näkymät. Ulkomaan osastolla kerrottiin muun muassa hindujen pyhiinvaelluksesta ja Kaliforniassa tapahtuneesta ammuskelusta. Henkilökuvissa esiintyvät

⁵ Kulttuuria käsittelevät kirjoitukset: 152, 212, 23, 91, 117, 118, 137, 167, 189.

kitaristi Philip Catharine, israelilainen antropologi Jeff Halper sekä professori Juhani Suomi (157: premivinkki ja 169: varsinainen juttu), jonka uraa ja elämää käydään syntymäpäivähaastattelussa läpi lapsuudesta nykypäivään.

Koulupoika katselee kotinsa ikkunasta hautajaiskulkuetta Helsingin keskustassa. Eletään helmikuuta 1951; marsalkka C. G. E. Mannerheimin surusaatto etenee kohti Hietaniemen hautausmaata. Nuori tarkkailija oli Juhani Suomi, jonka perhe asui Maanviljelijäin Maitokeskuksen talossa Arkadiankadulla. (169)

Kolme ryhmän kirjoituksista on julkaistu lehtien mielipideosastoilla (62, 207, 209). Mielipidekirjoituksista kaksi ei liity suoraan ikäihmisiin, vaan niissä otetaan kantaa suomalaisen suden suojeluun ja maataloustukiin. Ikämiehiin ja miesten ammatteihin tai asemaan kirjoitukset kuitenkin liittävät kirjoittajat, jotka ovat *eläkkeellä oleva rovasti* sekä *ylimeteorologi, eläkkeellä*. Uskontoon liittyvän kirjoituksen liittää ikämiehiin ja uraan maininta *Visbyn eläkkeellä olevasta piispasta*.

Ikämiesten uraa ja ammattia kuvaavien kirjoitusten joukossa ovat tutkimusaineiston ainoat urheilu-sivuilta löytyneet kirjoitukset, jotka ovat molemmat saman päivän Helsingin Sanomien urheilusivuilta. Jutuissa kerrotaan siitä, että paini putoaisi pois olympiakisojen ohjelmistosta vuoden 2020 kisoista lähtien (135) sekä siitä, että hiihtoliiton nykyisen puheenjohtajan Matti Sundbergin luottamus on alkanut horjua (134). 70-vuotiaasta Sundbergia pidetään liian vanhana Hiihtoliiton puheenjohtajaksi, ja jääränäkin tunnettu ikämies halutaan kammata pois tunnetun liiton johtopaikalta.

Sundberg on johtanut Hiihtoliittoa vuodesta 2009. Lahti sai hänen aikanaan vuoden 2017 MM-hiihdot, mitä on pidetty sulkana Sundbergin hatussa. Sundberg oli viime syksyn asti Hiihtoliiton edustajana Suomen olympiakomitean hallituksessa. Yllättäen hän menetti paikkansa. Lumilajit jäivät ensi kertaa sotien jälkeen ilman edustajaa. Valitsijat antoivat ymmärtää, että Hiihtoliitolla olisi pitänyt olla nuorempi ehdokas kuin Sundberg, 70. (134)

Olympiapainista kertovassa jutussa on päähaastateltavana Kansainvälisen Olympiakomitean KOK:n suomalaisjäsen, 73-vuotias Peter Tallberg. Tallberg kertoo odottavansa painiväeltä luunkovaa lobbausta. Hänet esitellään tekstissä olympia-asioiden asiantuntijana eikä hänen korkeaan ikäänsä

kiinnitetä jutussa mainintaa enempää huomiota. Ikä ei ole Tallbergille siis rasite vaan pelkästään pitkää kokemusta edustava numero.

”Tuntien KOK:n tämä on herätys painiväelle. Tämä on kuitenkin vasta ohjelmakomitean ehdotus”, Tallberg muistutti. Tallberg, 73, on ollut KOK:n jäsen vuodesta 1976 lähtien ja osallistunut aktiivina viisiin olympialaisiin. Hän tuntee olympialiikkeen kiemurat. (135)

Toisin kuin Ikämies vallan kahvassa -ryhmän kirjoituksista, tämän ryhmän kirjoituksista vain murto-osa on kovia uutisia. Suurin osa kirjoituksista on lukujuttuja, kuten moni kulttuuriosastolla julkaistu kirjoitus, kaikki henkilökuvat sekä suurin osa ulkomaan osastolla julkaistuista jutuista. Uutisia sanan varsinaisessa merkityksessä edustavat vain jutut telakan näkymistä (88) sekä Uudenmaan liiton johtajan viran hakumenettelystä (129) ja urheilusivulla julkaistut uutiset hiihtoliiton kapinasta (134) sekä olympiakomitean työvaliokunnan ehdotuksesta pudottaa paini pois olympialaisista (135).

Nekrologit sen sijaan ovat täysin omanlaisensa kirjoitustyyli: nekin ovat eräänlaisia henkilökuvia edesmenneistä ihmisistä ja edustavat enemmän pehmeitä kuin kovia tekstejä. Toisin kuin ikänaisista, pehmeät uutiset eivät miesten kohdalla kuitenkaan käsittele naisiin liitettyjä aiheita, kuten kotia, kasvatusta tai ruokaa.

Suurin osa ryhmään kuuluvista miestoimijoista on kuolleita: ryhmän kirjoituksissa tyypillisimmin esitetty ikämies on siis ammattinsa tai asemansa kautta esiin nostettu edesmennyt, jonka työuraa käydään läpi kirjoituksessa. Tyyppiryhmän 37 jutusta kaikkiaan 18 jutussa esitetään edesmennyttä ikämiestä. Näistä 18 kirjoituksesta 12 on nekrologeja vastikään menehtyneistä henkilöistä.

Muistamme: Veikko Ennola, professori (1932–2013). (211)

Sanomalehti Keskisuomalaisen pitkäaikainen päätoimittaja Erkki Laatikainen kuoli perjantaina 66-vuotiaana. Laatikainen aloitti Keskisuomalaisen päätoimittajana 28-vuotiaana, ja pysyi tehtävässään yli 30 vuotta kunnes jäi eläkkeelle vuonna 2008. (75)

Muissa kirjoituksissa ikämiesten tietää olevan edesmenneitä siksi, että kirjoituksessa ilmoitetaan hänen

synnyin- ja kuolinvuotensa, tai että hänestä kirjoitetaan menneessä muodossa, esimerkiksi *...jonka isoisä oli lahtelainen valaja*. (17)

Suurin osa ryhmän ikämiesten ammateista on yhteiskunnassamme erittäin arvostettuja. Kirjoituksissa esiintyvät muun muassa professori ja emeritusprofessori, rovasti, Nobel-runoilija, päätoimittaja, presidentti, kirjailija, taidemaalari, antropologi, johtaja, poliisipäällikkö, kansainvälisen olympiakomitean jäsen, puheenjohtaja, muusikko, kapellimestari, säveltäjä ja erikoislääkäri.

Edellisenkaltaisissa asemissa olevia henkilöitä pidetään usein yhteiskunnan sivistyneistönä tai ainakin keskivertoa korkeampaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvana. Tällaiset miehet ovat oman alansa asiantuntijoita, viisaita ja pitkään opiskelleita ikämiehiä, jotka hallitsevat oman tonttinsa vaikka unissaan.

Taina (...) Turun kauppakorkeassa elämäntyönsä tehnyt tiedemies (...) on perehtynyt telakan tilanteeseen sen verran hyvin, että hän kävi viime viikolla eduskunnan kuultavana. (88)

Tampereen yliopiston emeritusprofessorin Aimo Ryynäsen mielestä kyse oli selvästi poliittisesta virkanimityksestä. (129)

Musiikki Fazerin johtajana Roger Lindberg (1915–2003) vaikutti vuosikymmenten ajan suomalaisten musiikkimakuun. (...) Koska Lindberg oli sekä liike- että järjestömiehenä, hänen oli helpompi toimia, kun piti mielipiteensä lähinnä omana tietonaan. Niinpä hänet tunnettiin sivistyneenä herrasmiehenä, mikä myös oli erottamaton osa hänen kiiteltäviä johtamistaan. (152)

Poikkeuksen korkeaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvasta sivistyneestä herrasmiehestä tekevät Giglion rannikolla kaatuneesta Costa Concordiasta kertovan jutun (184) päähenkilö, *vanha merikarhu* ja *eläkkeellä oleva merimies* Alfredo sekä Sarulestin romaneista kertovassa jutussa (165) esiintyvä *bulibasha eli kyläpäällikkö* Gogu Mihai. Näissä ulkomailta tehdyissä reportaaseissa haastateltavat edustavat ehkä miehisiksikin miellettyjä ammatteja tai arvoasemia, joita ei kuitenkaan yhteiskunnassa pidetä yhtä korkea-arvoisina kuin esimerkiksi professorin tai johtajan virkaa.

Vanha merikarhu tajusi heti, että jotain on vialla. (...) ”Tule katsomaan”, mies huusi vaimolleen. Eläkkeellä oleva merimies Alfredo puistelee vieläkin päätään muistellessaan vuoden takaista turmayötä. Mies ei halua sukunimeään julki, sillä hänen sukulaisiaan työskentelee Costa Crociere -yhtiön laivoilla. (184)

”Olemme käsityöläisiä. Käsityöläiset haluavat asettua”, sanoo bulibasha eli kyläpäällikkö Mihai, 73. Monet perinteet elävät yhä. Miehet tekevät metalli- ja kattilabisneksen lisäksi päivätöitä muiden kyläläisten pelloilla. Naiset pysyvät kotona. Vain miehet antavat haastattelulausuntoja. (165)

Huomionarvoista on, että tällaisista hieman alemman statuksen ammatin edustajista kirjoitettaessa jutuissa viitattiin ammatinharjoittajan sukupuolen lisäksi hänen perheeseensä. Molemmissa edellä olevissa sitaateissa sukupuolten eroja ja miesten valta-asemaa korostetaan kuitenkin sillä, että miehet ovat aktiivisia toimijoita, ammatin harjoittajia tai haastattelun antajia, ja naiset vain vaimoja tai kotona pysytteleviä hiljaisia hahmoja.

Siinä missä ikänaisia esitetään työstäkin puhuttaessa perheensä kautta, ikämiesten kohdalla perhe tuodaan esiin vain harvoin. Kirjoituksissa, joissa esiintyvät elossa olevat ammattinsa kautta esiintyvät ikämiehet, nostetaan perhe esille vain sivuosassa, kuten professori Juhani Suomesta kertovan jutun alussa, jossa lukija johdatetaan Suomen nuoruuteen sekä jutun kylkeen listatussa lyhyessä faktaosuudessa:

Perhe: vaimo ja tytär. (169)

Ikänaisten kohdalla perhe ja miehet nostettiin hyvin näkyvästi esiin muun muassa nekrologeissa. Ikämiehistä puhuttaessa 12 nekrologista vain kahdessa miehen perhe otetaan esiin kirjoituksessa ja niissäkin suhteellisen lyhyesti.

Yle Turun entinen päällikkö Vesa Laaksonen kuoli 18. Tammikuuta. Hänet uuvutti pitkä taistelu ankaraa sairautta vastaan... Matkailu oli Vesan ja Hanna-vaimon yhteinen harrastus. Siihen oli viime vuosina entistä enemmän aikaa, kun hän jäi eläkkeelle vuonna 2007. (76)

Urastaan mies muistetaan -ryhmän kirjoituksissa miehistä käytetään ennen kaikkea uraan ja henkilöön liittyviä nimityksiä. Sukupuoleen viitataan jonkin verran, muun muassa nimityksillä *koulupoika*, *eläkkeelle jäänyt merimies* ja *emeritusprofessori*. Uraan viitataan muun muassa seuraavilla nimityksillä, jotka kuvaavat henkilöä muutenkin kuin pelkän ammattinimikkeen kautta: *poikkeuksellisen laaja-alainen matemaatikko*, *Turun Naistenklinikan pitkäaikainen poliklinikan vastuulääkäri*, *lääketieteen ja kirurgian tohtori*, *kollega*, *Maaliskuuryhmän kärkihahmoin kuuluva* ja *Kuvataideakatemian kunniatohtori*.

Henkilöön viittaavia nimityksiä teksteistä löytyy runsaasti. Työnsä kautta esitelty ikämies on muun muassa *kunnianhimoinen*, *työteliäs*, *varakas*, *utelias*, *Israelissa asuva*, *juutalainen*, *poliittinen aktivisti* ja *yksi taidehistorian suurimmista mestareista*. Suurin osa miehiin liitetystä nimityksistä on positiivisia. Poikkeuksina voidaan pitää nimityksiä *ylimielinen* ja *patruunamainen*, jotka esiintyvät Hiihtoliiton puheenjohtajasta kertovassa kirjoituksessa.

5.2.3 Tavalliset miehet kirjoitusten kuvittajina

Tyypiryhmässä kaikkiaan 11 kirjoitusta esittää tavallisia ikämiehiä heidän ikänsä ja sukupuolensa kautta. Tyypillistä kirjoitusten ikämiehille on se, että he eivät ole julkisuuden henkilöitä vaan aivan tavallisia miehiä, joiden pääasiallisina määrittäjinä käytetään ikää ja sukupuolta.

Yli 65-vuotiaiden miesten rooli on toimia artikkelien niin sanottuina kuvittajina. Ominaista kirjoituksissa esille tuoduille miehille on se, että suurimmassa osassa tekstejä he eivät ole itse äänessä, vaikka he olisivat jopa kyseisen jutun aiheena. Ryhmään kuuluvat tekstit eroavat aihepiiriltään melkoisesti, ja ryhmän juttujen yhteisinä määrittäjinä ovat vain teksteissä esiin tuodut miehet.

Kirjoituksissa yli 65-vuotias mies saatetaan esittää ikään ja sukupuoleen viitaten esimerkiksi vain *yli 65-vuotiaana miehenä* eikä jutuissa kerrota esimerkiksi hänen nimeään tai tittelään. Osassa kirjoituksia miestoimijasta käytetty nimitys, esimerkiksi *isoisä*, viittaa sekä hänen sukupuoleensa että ikäänsä. Joissakin kirjoituksissa miehen sukupuolen lisäksi käy ilmi myös hänen nimensä.

Neljässä ryhmän kirjoituksista miehistä puhutaan vain kertomalla heidän ikänsä tai esittämällä ikään viittaava nimitys sekä nimitys *mies* tai *miehet*. Näistä kirjoituksista kolme on onnettomuus uutista, joissa kerrotaan miehille sattuneista tapaturmista. Niistä kaksi kertoo samasta metsätyöturmasta, jossa *noin 65-vuotias mies* menehtyi. Toinen jutuista on julkaistu Helsingin Sanomissa, toinen Turun Sanomissa. Molemmat julkaistuista jutuista ovat STT:n tuottamia uutisia. Kolmannessa onnettomuus uutisessa kerrotaan kerrostalopalosta Mellunmäessä.

Helsingin Mellunmäessä syttyi torstaina aamupäivällä uhkaava kerrostalopalo. (...) Pelastusyksiköt löysivät kaksiosasta tajuttomana iäkkään miehen, joka elvytyksen jälkeen kiidätettiin sairaalaan. (164)

Rikos- ja onnettomuus uutisille tyypilliseen tapaan kirjoituksissa tyydytään selvittämään onnettomuuksissa menehtyneiden tai loukkaantuneiden ikä ja sukupuoli, eikä menehtyneen tai loukkaantuneen henkilöllisyydellä olekaan merkitystä, ellei kuollut tai loukkaantunut ole julkisuuden henkilö.

Irma Kaarina Halonen (1999, 4) viittaa artikkelissaan M. Nikusen 2001 tekemään tutkimukseen, jonka mukaan rikosuutisten yleisin toimija on 30–40-vuotias mies ja onnettomuus uutisissa keskeinen kategoria on ikä. Omassa tutkielmassani en ota suoraan kantaa kumpaankaan väittämään. Sekä ikä että sukupuoli vaikuttavat kuitenkin olevan tärkeitä määritelmiä rikosuutisissa, jossa nimettömän ikämiehen rooliksi jää vain uhrin esittäminen.

Neljäs uutisista on edellä esiteltyjä onnettomuus uutisia paljon pidempi. Se on sivun pääuutinen ja kertoo Salossa keväällä 2013 aloittavasta A-klinikkasäätiön alkoholidementiayksiköstä. Jutussa ikäihmiset huomioidaan seuraavalla tavalla:

Ei 50-vuotias dementiaa sairastava mies kuulu vanhainkotiin yli 80-vuotiaiden vanhusten pariin. (27)

Tutkielman miespuoliseen kohderyhmään taas viitataan jutun faktalaatikossa seuraavasti:

Alkoholidementiaa potevat yleensä 50–65-vuotiaat miehet. (27)

Jutussa 65-vuotiaiden miesten kerrotaan kuuluvan siihen ryhmään, joka potee alkoholimentiaa yleisimmin. Suomalaisessa yhteiskunnassa alkoholimentiaan liittyvää alkoholismiakin pidetään yleisesti ennemmin miehiä kuin naisia vaivaavana sairautena.

Kolmessa ryhmään kuuluvassa kirjoituksessa miehistä puhutaan heidän sukupuolensa kautta esittämällä heitä nimityksellä, joka viittaa sekä miehen ikään että sukupuoleen. Ensimmäisessä niistä kansanedustaja Ilkka Kantola muistelee lapsuutensa maisemia. Jutussa yli 65-vuotiaisiin miehiin viitataan nimityksellä *isoisä* seuraavasti:

Rymättylästä sain ensimmäiset eväät elämään ja sinne liittyy paljon muistoja. Rymättylän ja Turun välissä oli vain Airisto. Isoisäni aikaan lyhin matka Turkuun oli veneellä, talvella jään yli. Isoisäni oli syntynyt Turussa. (81)

Toinen kirjoitus on haastattelu 60-luvulla syntyneestä lavarunoilijasta Tapani Kinnusesta. Jutussa ikämies nousee esiin Kinnusen kertomana seuraavasti:

– Luin kerran Helsingissä runoa, jossa kerroin Hemingwayn olleen sodassa ambulanssikuski. Lavalle ryntäsi verkkareissa kaksi kaljamahaista äijää, ja veivät minulta mikrofonin: Pilkkaatko sotaveteraaneja? Vastasin ukkini olevan sotaveteraani, eikä minulla ole mitään heitä vastaan. Eikä runo edes käsitellyt sotaveteraaneja. (90)

Kolmas kirjoitus on pitkä artikkeli WinCapita-huijauksesta, jossa rahansa on menettänyt yksi jos toinen suomalainen. Jutussa haastatellun eläkkeellä olevan 61-vuotiaan virkamiehen omaisuus on ollut pitkään hukkaamiskiellossa WinCapitan vuoksi. Kirjoituksessa haastatellaan vain 61-vuotiaasta miestä, mutta siinä mainitaan myös tutkimuksen kohderyhmään kuuluva ikämies:

Usean klubilaisen kohdalla pakkokeinot eivät jääneet uhkailuksi, vaan he joutuivat tutkintavankeuteen. Osalle tehtiin kotietsintä. ”Pahin moka oli, että 80-vuotias pappa oli viikkoja tutkintavankeudessa. Välillä hänet vietiin sairaalaan, kun hän oli niin huonossa kunnossa. Minusta se oli todella törkeää viranomaisilta.” (199)

Kolmessa edellisessä jutussa ikämiehistä puhutaan sukupuolensa ja myös perheensä kautta, sillä nimitykset *isoisä*, *ukki* ja *pappa* viittaavat lapsenlapsiin ja sitä kautta selkeästi ikämiehen perheeseen ja sukuun.

Vain neljässä ryhmään kuuluvassa kirjoituksessa ikämiestä määritellään muutenkin kuin hänen ikänsä ja sukupuolensa kautta. Nämä neljä kirjoitusta on tehty kolmesta aiheesta, sillä kaksi kirjoituksista käsittelee samaa aihetta: kirjoitus 3 on premivinkki Turun Sanomien sisäsivun jutusta numero 14, jossa kerrotaan jo 64 vuotta samaan luontokerhoon kuuluneista *Falcon-pojista*.

Juttu numero 43 on mielipidekirjoitus, jossa nimimerkillä *Reino Rastima*, *1930-luvun koulupoika* ottaa kantaa opetushallituksen kouluneuvoksen julkisuudessa esittämiin kommentteihin. Kirjoituksen liittyy ikään ja sukupuoleen Rastiman itse itsestään käyttämä nimitys, jonka osa *1930-luvun* viittaa kirjoittajan ikään ja *koulupoika* suoraan hänen sukupuoleensa, joka toki on tulkittavissa jo hänen nimestään. Kirjoitus numero 47 on kirja-arvostelu Marjo Heiskasen kirjasta *Kollaan kenttäpapin tarina*. Arvostelussa valaistetaan Heiskasen kirjan tapahtumakäänteitä. Kirjoituksessa kerrotaan, että Heiskasen kirja on hänen intohimoinen yrityksensä selvittää isoisänsä Jorma Heiskasen tarina.

Tyyppiryhmän kannalta kiinnostavimmiksi nousevat premivinkki (3) ja itse artikkeli (14) *falcolaisista*, jo 64 vuoden ajan toisensa tunteneista tavallisista ikämiehistä, jotka ovat kiikaroineet lintuja yhdessä pienestä pitäen. Kirjoitus korostaa *falcolaisten* sukupuolta nimeämällä heitä muun muassa *poikasakiksi*, *pojiksi*, *koltiaisiksi*, *poikajoukoksi* sekä nyt jo *ikämiehiksi luokiteltaviksi falcolaisiksi*. Jutun kuvituksessa esiintyy seitsemän falcolaista, mutta tekstistä selviää, että heitä on kaikkiaan kahdeksan. Sukupuolta alleviivataan siis miessukupuoleen liitettävien monenkirjavien nimityksin. Iän voi lukea kuvasta tai artikkelin tekstistä, jossa iästä kerrotaan muun muassa seuraavasti:

Myöhemmin, 1950-luvun alkupuolella joukkoon liittyivät vielä Rainer Johansson, ja Raimo Malmi sekä myös Mikko Vesa, jota falcolaiset tänä päivänä kutsuvat ”pojaksi” – nykyään Helsingissä asuva etäjäsen kun on vasta 73-vuotias.

Sukupuolen ja iän lisäksi kirjoituksessa ikämiehistä puhutaan myös perheen kautta. Perhettä tekstissä

edustavat herrasmiesten vaimot eli tekstin mukaan *naaraspuoliset falcolaiset*.

Falcolaiset vaimoineen tapaavat toisiaan säännöllisesti kerran kuukaudessa. Silloin nautitaan yhdessäolosta, muistellaan menneitä retkiä ja tapahtumia ja toki suunnitellaan tulevia. (14)

Miehistä siis puhutaan tässäkin kirjoituksessa perheensä kautta, vaikka perhettä kuvataankin suhteellisen stereotyyppisesti: mikäli ikänaiset, eli *naaraat*, eivät itse olisi mukana retkillä, he nalkuttaisivat kotona siitä, että reippaat ikämiehet kulkevat ulkona tipuja bongailemassa.

On tutkittu, että miehiä määritellään naista harvemmin muun muassa perheen ja sukupuolen kautta (Suikkanen et. al. 2012 39–41). Falcolaisista kertova juttu kuitenkin osoittaa, että poikkeuksiakin on – ainakin ikämiehistä puhuttaessa.

Esimerkiksi Ikämies vallan kahvassa ja Urastaan mies muistetaan -tyyppiryhmien kirjoituksiin verrattuna tarina falcolaisista antaa tilaa tavalliselle ikämiehelle. Miehellä, jonka ei tarvitse olla mukana politiikassa tai olla menestynyt urallaan tullakseen muistetuksi ja päästäkseen ääneen sanomalehden sivuilla.

Tällaiset tavallista yli 65-vuotiaasta miestä kuvaavat kirjoitukset näyttäisivät kuitenkin olevan lehtien sivuilla ennemmin poikkeus kuin sääntö. Näitä tavallisia ikämiehiä kävelee kuitenkin kadulla vastaan siinä missä urallaan menestyneitä. Miksi heitä esittävät kirjoitukset ovat sanomalehtien sivuilla marginaalissa?

5.3 Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa

Luokan kirjoituksissa sekä naiset että miehet ovat toimijoina samoissa jutuissa. Tämän ryhmän kirjoituksissa esitetään siis kummankin sukupuolen edustajia joko tekstissä tai kirjoituksen kuvituksessa. Juttuja, joissa esitetään molempia sukupuolia löytyy tutkimusaineistosta 24 kappaletta.

Luokan kirjoituksista suurin osa on julkaistu kulttuuriosastolla sekä Helsingin Sanomien

kaupunkiosastolla. Muuten kirjoitukset jakautuvat sanomalehtien eri osastoille suhteellisen tasaisesti. Huomionarvoista on, että ainoastaan seitsemän kirjoitusta on julkaistu Turun Sanomissa, loput 17 Helsingin Sanomissa. Taulukossa 10 on nähtävillä, missä lehdessä ja millä osastoilla kyseisen luokan kirjoitukset on julkaistu.

Taulukko 10: *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan kirjoitukset Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien osastoilla

Osasto (TS)	TS (kpl)	Osasto (HS)	HS (kpl)
Pääkirjoitukset	-	Pääkirjoitukset	2
Premi	1	Premi	1
Kotimaa	2	Kotimaa	1
-	-	Kaupunki	5
Talous	1	Talous	1
Ulkomaat	-	Ulkomaat	1
Kulttuuri	1	Kulttuuri	3
-	-	Torstai	1
-	-	Nyt-liite	1
Extra (lauantai-liite)	2	-	
Sunnuntai	-	Sunnuntai	1
Yhteensä (kpl)	7 kirjoitusta	Yhteensä (kpl)	17 kirjoitusta

Silloin kun naisia ja miehiä esitetään molempia samassa kirjoituksessa, löytyy artikkeli Helsingin Sanomista useimmiten pehmeiden artikkelien osastoilta kuten kulttuuri- tai kaupunkisivuilta. Vaikka HS:n kaupunkisivuilla julkaistaan myös kovia uutisia pääkaupunkiseudulta ja lähialueilta, ovat osastolla julkaistut ikämiehiä ja -naisia esittävät kirjoitukset enimmäkseen leppoisia lukujuttuja, joissa haastatellaan muun muassa hiihtoa harrastavaa pariskuntaa.

Turun Sanomissa molemmat sukupuolet esittäviä kirjoituksia on julkaistu Helsingin Sanomiin nähden vähän. Eniten kirjoituksia on kotimaanosastolla ja lauantaisin ilmestyvässä Extra-liitteessä – kummassakin kuitenkin vain kaksi kirjoitusta.

Vaikka kotimaanosastoa pidetään esimerkiksi lehtien liitteitä enemmän niin sanottujen kovien uutisten osastona, ei TS:n kotimaanosastolla ikämiehiä ja -naisia yhdessä esittävää kahta kirjoitusta voi mieltää kuuluvaksi kovien uutisten joukkoon. Toisessa uutisessa kerrotaan Huittisten Harjuhihdosta ja haastateltavana on muun muassa yli 65-vuotiaita edustava pariskunta. Toisessa kirjoituksista puhutaan muistikurssista, ja ikääntyneitä naisia ja miehiä edustavat kuvassa olevat yli 65-vuotiaat naiset ja mies.

Luokan jutuista löytyy monta erilaista yli 65 vuoden ikää määrittävää termiä: *vanhus*, *ikääntyneet*, *eläkeläinen*, *ikäihmiset*, *ikääntyvien*, *ikääntyvä*, *vanhuspari* ja *kahdeksankymppinen aviopari*. Ikääntyneen naisen ja miehen ikää määritellään myös ilmoittamalla henkilön ikä numeroin tai ilmoittamalla hänen syntymävuotensa tai syntymä- ja kuolinvuodet.

Pelkkä julkisuus määrittelee ikää viidessä kirjoituksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilön iän pystyy määrittelemään pelkästään nimestä. Julkisuuden henkilöitä esiintyy näissä viidessä jutussa kaikkiaan 14 kappaletta: kahdeksan miestä ja kuusi naista. Naisista käytetään luokan kirjoituksissa seuraavanlaisia ikämääreitä: *mummi*, *mummo*, *isoäiti*, *leskiä* ja *sotainvalidien lesket*. Miehistä käytetään ikämääreitä *ukki*, *vaari*, *paappa*, *veteraani*, *sotainvalidi* ja *äidinäidinä*.

Luokan kirjoituksia eritellessä selviää, että miestoimijoiden ikää esitetään kirjoituksissa naistoimijoiden ikää useammin. Myös miesten titteli tuodaan kirjoituksissa esille hanakammin kuin naisten. Taulukossa 11 esitetään, miten usein nais- ja miestoimijoiden ikä ilmoitetaan nimen yhteydessä sekä miten usein niiden lisäksi kerrotaan myös toimijan titteli.

Taulukko 11: Nais- ja miestoimijoiden määrittely nimen, iän ja tittelin mukaan

Nimitys	Naistoimija (kpl)	Miestoimija (kpl)
Nimi + ikä	3	4
Nimi + ikä + titteli	4	9

Ikämääritelmän lisäksi luokan kirjoituksissa nais- ja miestoimijoista käytetään myös muita kuin ikään viittaavia nimityksiä ja määritelmiä. Tällaisia nimityksiä ovat toimijan sukupuoleen sekä henkilöön ja uraan viittaavat nimitykset. Tämän lisäksi etsin kirjoituksista molempiin sukupuoliin viittaavia nimityksiä. Henkilöön ja uraan sekä sukupuoleen viittaavat nimitykset synnyttävät sukupuolten välille

jonkin verran eroa. Yli 65-vuotiaista naisista ja miehistä käytetyt nimitykset löytyvät tutkielman liitteestä 3. Analysoin käytettyjä nimityksiä tämän luvun lisäksi jonkin verran myös luvuissa 5.3.1, 5.3.2 ja 5.3.3.

Luokan kirjoituksissa esiintyviin miestoimijoihin on liitetty useammin erilaisia määritelmiä ja nimityksiä kuin naistoimijoihin. Etenkin uraan liittyviä nimityksiä on käytetty miehistä useammin kuin naisista. Miesten uranimitykset ovat myös naisia mairittelevampia. Miesten joukossa on erilaista johtajaa, muusikkoa ja kirkonmiestä. Naisten uraroolit ovat sukupuolta alleviivaavia, mistä esimerkkinä nimitykset *piika* ja *palvelijatar*, joiden eteen on liitetty negatiivisiakin adjektiiveja. Naisten joukossa korkean tason urasta kertovat muun muassa nimitykset *Nobel-runoilija* ja *konkariyrittäjä*. Huomionarvoista on, että miehistä on käytetty naisia enemmän sukupuoleen viittaavia nimityksiä. Suurin osa miesten ja naisten sukupuoleen viittaavista nimityksistä liittyy kuitenkin yhteen ja samaan juttuun (80).

Sekä naisista että miehistä käytetään kolmea perheeseen viittaavaa nimitystä: naisista *äitiä*, *matriarkkaa* sekä *rouvaa* ja miehistä *isää*, *poikaa* ja *entistä isäntää*. Kun miehiä ja naisia käsitellään samassa kirjoituksessa, liitetään ikämies useammin perheeseen kuin niissä kirjoituksissa, joissa hän esiintyy yksin. Mies voi olla luokan kirjoituksissa isän, pojan ja entisen isännän lisäksi vaikkapa jonkun isoisä sekä puolisonsa kanssa lehden sivuilla esitetty harrastava ikämies.

Miehen sukupuoleen viittaavat nimitykset ovat naisten nimityksiä mairittelevampia. Miestä kutsutaan kirjoituksissa esimerkiksi *suomalaiseksi suurmieheksi*, *Maamme-laulun isäksi* ja *palvotuksi suurmieheksi* naisen ollessa *lukutaidoton kyläläisnainen* tai *nuori nainen*. Miesten sukupuoleen viittaavien nimitysten joukossa on myös nimityksiä, jotka voisi liittää henkilön persoonaan. Nimitykset *hätäheikki* ja *kirjailijarenttu* ovat kuitenkin yhteiskunnassamme niin miehiin liitettyjä määritelmiä, että olen lukenut ne tutkielmassa sukupuoleen viittaaviin nimityksiin.

Sekä miehiin että naisiin liitetyistä nimityksistä useampi voisi kuvata ketä tai minkä ikäistä henkilöä tahansa. Jotkut nimityksistä kuitenkin kertovat ennen kaikkea toimijoiden iästä: *kaksi ranskalaisen elokuvan veteraania*, *kammottavia vanhuksia*, *muistisairas* sekä *60-luvun elokuvien tähdet*. Mies ja naistoimijoiden nimityksissä ei välttämättä olisi näin suurta eroa, mikäli luokasta olisi jätetty pois kaksi

kirjoitusta. Suurin osa kaikista yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia määrittelevistä nimityksistä esiintyy nimittäin juuri näissä kirjoituksissa. Kirjoituksissa käytetään suurin osa naisten sukupuoleen ja uraan viittaavista nimityksistä sekä miesten sukupuoleen, henkilöön ja uraan viittaavista nimityksistä.

Jutussa 80 vanha eläkeläismies kertoo J.L. Runebergista tarinoita, jotka hän on kuullut lastenhoitajana työskennelleeltä äidiltään. Runebergia kuvaillaan kirjoituksessa hyvin värikkäästi, mutta niin kuvataan myös jutun päähenkilön, mynämäkeläisen eläkeläismiehen äitiä sekä äidin tuntemaa vanhempaa palvelijatarta. Jutussa 136 taas kerrotaan Jazztrumpetisti Tomasz Stánkosta, joka sävelsi albuminsa Nobel-runoilija Wislawa Szymborskalle. Molempia kulttuurialan vaikuttajia kuvataan jutussa maalailevin nimityksin.

Luokan toimijaroolit jakautuvat miehille ja naisille suhteellisen tasaisesti, vaikka miestä esitetään kirjoituksissa päätahona naista useammin. Tässä kohtaa lienee syytä muistuttaa, että kirjoituksia on luokassa kaikkiaan 24 kappaletta. Toimijarooleja on kuitenkin enemmän, sillä jokaisessa kirjoituksessa on vähintään kaksi toimijaa: nainen ja mies. Useammassa jutussa toimijarooleja on jopa enemmän kuin kaksi. *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan toimijaroolit on esitetty taulukossa 12 (ks. liite 4).

Ikääntyneitä nais- ja miestoimijoita löytyy luokan 24 kirjoituksesta 65 kappaletta, joista naisia on 30 ja miehiä 35. Sukupuolten määrä on siis miehiä ja naisia käsittelevissä jutuissa suhteellisen tasainen. Toimijarooleissa sen sijaan on eroa. Päätahona tai -puhujana miehet ovat selvästi naisia useammin. Kun samassa kirjoituksessa miesten kanssa esitetyistä naistoimijoista vain neljä on kirjoituksen päätahona tai -puhujana, miehistä päätahoksi yltää yhdeksän toimijaa. Huomionarvoista on, että nainen on päätahona prosentuaalisesti useammin silloin, kun hän esiintyy kirjoituksen ainoana sukupuolena. Keskeisenä tahona miestoimija on kahdeksan ja naistoimija kuusi kertaa. Muuna tahona naiset pesevät miehet 4–2. Mainintaa miestoimijasta käytetään yhdeksän kertaa ja naistoimijasta kahdeksan kertaa. Kuvissa naiset esiintyvät kahdeksan ja miehet seitsemän kertaa.

Toimijaroolien jakautumisesta miehille ja naisille voidaan päätellä, että silloin kun ikämiehiä ja -naisia esitetään samassa kirjoituksessa, on miestoimijan rooli aktiivisempi kuin naistoimijan. Sukupuolten välillä on siis eroa: samassa kirjoituksessa olevat miehet pääsevät ääneen naisia useammin eli tavallaan

puhuvat naisten puolesta.

Yli 65-vuotiaita naisia ja miehiä esittävät uutiset jakautuvat 12 eri aihepiiriin. Luokassa on eniten kirjoituksia aihepiiristä kulttuuri, taide ja viihde. Alla olevassa taulukossa 13 esitetään, miten luokan kirjoitukset jakautuvat aihepiireittäin.

Taulukko 13: *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan kirjoitusten aihepiirit

Aihepiiri	Kirjoitusten lukumäärä
Kulttuuri, taide ja viihde	7
Talous	3
Yhteiskunta	2
Ulkomaat	2
Terveys	2
Vapaa-aika	2
Koulutus ja työelämä	1
Ympäristö ja luonto	1
Asuminen	1
Yksilön kokemukset	1
Kotimaan politiikka	1
Historia	1

Kulttuurin, taiteen ja viihteen aihepiiriin juttuenemmistöä selittää se, että luokan kirjoituksista kolme (59, 158, 174) käsittelee samaa aihetta, ranskalaista *Rakkaus*-elokuvaa. Elokuvesta on arvostelu sekä Turun Sanomissa että Helsingin Sanomista, joista viimeksi mainittu nostaa vinkin elokuvakirjoituksesta premisivulleen. Kulttuuri, taide ja viihde nousi aihepiirinä korkealle myös ikääntyvää naista ja ikämiestä yksin esittävissä kirjoituksissa. Silloin kun ikääntyvää naista ja miestä esitetään samassa kirjoituksessa, seuraavaksi suurin aihepiiri on ennemmin mieskirjoituksiin liitetty talous. Sitä seuraavat aihepiireinä yhteiskunta, ulkomaat, terveys ja vapaa-aika.

Ikääntyvää naista ja miestä yksin esittävien kirjoitusten aihepiireihin verrattuna *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan kirjoituksista nousee esiin vain yksi uusi aihepiiri: terveys. Terveysaiheisia

kirjoituksia ei löytynyt edellisten luokkien kirjoituksista. Kun yli 65-vuotiaita naisia ja miehiä esitetään samassa kirjoituksessa, jakautuvat aihepiirit tasaisesti niin sanottuihin miesten ja naisten aihepiireihin.

Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa -luokan kirjoitukset jakautuvat kolmeen tyyppiryhmään. Ensimmäisen ryhmän kirjoitukset käsittelevät uutismaisella otteella tavallista elämää ja ihmisten arkea ja nostavat esille esimerkkihenkilöitä, jotka antavat kasvot arjen uutisille. Toisen ryhmän kirjoituksissa esitetään veteraanijulkiksia kulttuuriaiheiden kautta. Viimeiseen ryhmään on koottu kirjoitukset, joissa kerrotaan vanhusten elämästä ja elämän muutoksesta yli 65-vuotiaiden naisten ja miesten kautta. 24 jutusta vain yksi jätettiin analyysin ulkopuolelle, sillä se ei sopinut mihinkään kolmesta tyyppiryhmästä. Esittelen tyyppiryhmiä perusteellisemmin seuraavissa alaluvuissa.

5.3.1 Arjen uutisia ja esimerkkihenkilöitä

Tyyppiryhmään kuuluvissa kirjoituksissa kerrotaan ihmisten arkeen liittyvistä uutisaiheista niin lähialueelta kuin ulkomailtakin ja näiden aiheiden ”kuvittajiksi” on valittu esimerkkihenkilöitä – yli 65-vuotiaita naisia ja miehiä. Luokan kirjoituksista tähän tyyppiryhmään kuuluu kymmenen kirjoitusta. Juttujen aiheena ovat mökkipaikkakiistat (127), Huittisten hiihtokilpailut (5), kauppakeskus Jumbo (162), ABC-huoltamoiden leviäminen (55), huonokuntoinen hiihtomaja Pitkäkoskella (146), kauppahallin remontti (98), äitiyspakkauksen helistin (186), susikeskustelu (64), rukoilun merkitys ihmiselle (156) sekä hindujen pyhiinvaellus (132).

Kirjoitukset on julkaistu pääasiassa kotimaanosastoilla, mutta sekaan mahtuu myös kaksi talousuutista, yksi ulkomaan uutinen sekä premi- ja teemasivulla olleet artikkelit. Ryhmän tyypillisin juttumuoto on uutinen, joka kertoo lukijalle mitä, missä, milloin, miten ja miksi on tapahtunut.

Ryhmän tyypillisin toimija on esimerkkihenkilö, jolla uutista pyritään kuvittamaan ja tuomaan lähemmäs ihmistä. Esimerkkihenkilöllä tarkoitetaan tässä tutkielmassa uutisissa esiintyvää henkilöä, jolla uutinen paikallistetaan ja tuodaan siten lähemmäs lukijaa.

Esimerkiksi valtakunnallisista hometalkoista kirjoitettaessa esiin pyritään nostamaan joku paikallisen

median levikkialueella asuva henkilö, joka on vaikkapa altistunut homeelle omassa kotitalossaan, koulussa tai vanhainkodissa. Hänen tarinansa ja kertomansa antaa uutiselle lisäarvoa, ja mikäli esimerkkihenkilö esiintyy vain jutun kuvituksessa, hän antaa kirjoitukselle kasvot. Kirjoituksesta tulee esimerkkihenkilön avulla uskottavampi.

Esimerkkihenkilöä haastatellaan tyypillisesti jutussa oman elämänsä asiantuntijana siitä aiheesta, mitä kirjoitus käsittelee. Jutuissa olennaista on esimerkkihenkilön kokemus tietystä asiasta. Häneltä ei siis kysytä sitä, miksi joku asia on niin kuin se on, vaan sitä, miten hän kokee jonkun tietyn asian.

Arjen uutisia ja esimerkkihenkilöitä -tyyppiryhmässä yli 65-vuotiaita esimerkkihenkilöitä ovat muun muassa yrittäjät, hiihdon harrastajat, maaseudun asukkaat, sotainvalidit puolisoineen, pyhiinvaeltajat, uskovaiset ja kauppahallin sekä ostoskeskuksen asiakkaat.

Esimerkkihenkilöille annetaan kirjoituksissa vain vähän nimityksiä. Esimerkkihenkilöitä esitetään useimmiten vain nimellä ja ilmoittamalla hänen ikänsä. Ikääntyville esimerkkihenkilöille annetaan joissakin jutuissa useampia nimityksiä. Esimerkiksi kauppahallin remontista kertovassa uutisessa esiintyvät nimitykset *yrittäjä*, *konkariyrittäjä* ja *46 vuotta hallikauppiaana toiminut*, joista kahdella jälkimmäisellä viitataan yli 65-vuotiaaseen naistoimijaan.

Miespuolisista esimerkkihenkilöistä käytetään jutuissa nimityksiä kuten *mökin omistaja*, *yrittäjän perustaja*, *Jehovan todistaja*, *hiihtohimoinen* ja *helluntaiseurakuntalainen*. Sukupuoleen viittaavia nimityksiä käytetään vain naisista kutsumalla heitä *lukutaidottomiksi kyläläisnaisiksi* hindujen pyhiinvaelluksesta kertovassa jutussa. Naispuolisiin ja miespuolisiin esimerkkihenkilöihin viitataan molempiin nimityksillä *hän*, *he*, *yrittäjät*, *maaseudun asukkaat* ja *ihmiset*.

Esimerkkihenkilöiksi päätyvät ne, jotka liittyvät vahvasti kyseessä olevaan juttuun. Esimerkiksi kauppakeskusuutisessa haastatellaan kauppakeskuksen asiakaskuntaa.

Eräs Itiksen Jumboon vaihtanut on Aila Janhonen, 71. ”Koska täällä on penkkejä”, perusteli ystävättärensä kanssa penkillä jutellut Janhonen. Hän tapaa ystävänsä joka toinen viikko Jumbossa. Yhdessä käydään ostoksilla ja joskus syömässä. Tällä kertaa Janhosen kassiin tarttui hiusväriä.

Olkalaukku oli vielä hakusessa. (...) Tämä on tärkeää Timo Louhiluodolle, jota paikkaan vetävät erityisesti Stockmannin ruokapuoli ja erikoisliikkeet. ”Pelaan tennistä ja tänään kävin ostamassa pelitossut. Ostin myös kirjoja alennuksesta, kolme 12 eurolla”, Louhiluoto, 68, sanoo. (162.)

Miltei kaikissa kirjoituksissa voisi esiintyä esimerkkihenkilönä minkä ikäinen henkilö tahansa. Juttuihin on kuitenkin sattumalta tai muusta syystä valittu esimerkkihenkilöksi yli 65-vuotias. Jumbo-uutisessa esimerkkihenkilöiksi on kahden yli 65-vuotiaan haastateltavan lisäksi valittu myös 36-vuotias mies ja hänen kolmevuotias poikansa, jotka esiintyvät jutun kuvituksessa sekä kaksi ”teinityttöä”, joita haastatellaan heti jutun alussa.

Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa -luokan kaikissa artikkeleissa esitetään siis sekä yli 65-vuotiaita miehiä että naisia. Kaikki yli 65-vuotiaat eivät kuitenkaan toimi kirjoitusten esimerkkihenkilöinä. Kolmessa Arjen uutisia ja esimerkkihenkilöitä -tyyppiryhmän jutuista esimerkkihenkilönä on pelkästään mies (127, 132, 186). Näissä jutuissa ikänainen tuodaan esiin muulla tavalla, esimerkiksi mainintana tai kuvassa. Yhdessä jutuista esimerkkihenkilö on nainen ikämiehen esiintyessä vain kuvassa (98). Muissa ryhmän uutisissa kummankin sukupuolen yli 65-vuotias edustaja esiintyy uutisen esimerkkihenkilönä.

Kun ajatellaan aiempaa vanhuksista ja mediasta tehtyä tutkimusta, voidaan ajatella, että esimerkkihenkilön kaltainen tyyppi on ikäihmiselle oikeastaan suhteellisen edullinen tyyppi. Ikäihminen on kuin kuka tahansa, eikä häntä kohdella ikänsä puolesta vain vanhuksena tai sukupuolestaan riippuen vain sukupuolensa edustajana.

Esimerkiksi kauppakeskus Jumbo -uutiseen valitut ikämies ja nainen saattavat kuitenkin antaa lukijalle tietynlaisen kuvan siitä, minkälainen toimija yli 65-vuotias mies tai nainen on ja siten ylläpitää stereotypiaa miehestä ja naisesta: Nainen käy joka toinen viikko kauppakeskuksessa ostoksilla ja juoruilemassa ystävättärensä kanssa. Koska jalat ovat huonona, on tärkeää, että ostoskeskuksessa on penkkejä, joilla levätä. Nainen pitää vielä vanhoilla päivilläänkin huolta ulkonäöstään ja peittää uhkaavat harmaat hiusvärillä. Tärkeää on myös se, että kainalossa roikkuu ajanmukainen käsilaukku.

Virkeä ja hyväkuntoinen ikämies taas ylläpitää kuntoaan pelaamalla tennistä. Hän tekee kauppakeskuksessa vain välttämättömät ostokset. Kirjoilla itseään sivistävä mies pitää myös kokkailusta. Varakkaana tai ainakin keskituloisena ihmisenä hänellä on varaa ostaa ruokaa Stockmannin Herkusta.

5.3.2 Veteraanijulkikkiset kulttuurin kiemuroissa

Tyypiryhmän kirjoitukset ovat suurimmaksi osaksi kulttuurisivuilla julkaistuja kirjoituksia. Mukana on kulttuurijuttujen lisäksi kaksi lukujuttua ja uutinen. Lukujutut on julkaistu Turun Sanomien Extrassa ja uutinen Helsingin Sanomien kotimaansivulla. Yhteinen nimittäjä jutuille on se, että niiden aiheena on tavalla tai toisella kulttuuri. Yli 65-vuotiaista naisista ja miehistä kertovien juttujen kirjoituksista ryhmään kuuluu kaikkiaan yhdeksän kirjoitusta.

Ryhmän juttujen aiheena ovat Michael Haneken *Rakkaus*-elokuva (59, 158, 174), J.L. Runebergin elämä (80), kansainvälisen jazztaiturin levy (136), Toivo Kärjen tuotanto (151), näyttelijä-muusikko Olavi Uusivirta (79), Malin musiikkikulttuuri (187) sekä presidentti Sauli Niinistön puhemiesmuotokuva (179). Yhdeksästä jutusta kolmessa on aiheena Haneken *Rakkaus*.

Rakkaus-elokuva kertoo kahdeksankymppisestä pariskunnasta Georgesista (Jean-Louis Trintignant) ja Annesta (Emmanuelle Riva). Georges ja Anne ovat sivistyneitä musiikki-ihmisiä, joiden elämään astuu tragedia. (59.)

Ryhmälle tyypillistä on se, että siihen kuuluvissa kirjoituksissa ikäihmiset ja kulttuuri kietoutuvat toisiinsa. Tätä ei välttämättä tehdä tietoisesti, vaan kulttuurin alalla vaikuttavat ikämiehet tai -naiset vain sattuvat kyseisissä jutuissa olemaan iäkkäämpiä. Ryhmään kuuluu suhteellisen monenkirjavia tekstejä: kulttuuriarvosteluja (59, 158, 174, 136), kulttuurihistoriaan sukeltava artikkeli (80), kulttuurihenkilön haastattelu (79) ja kulttuuriuutisia (151, 187, 179). Kolmessa ryhmän kirjoituksista (79, 179, 187) yli 65-vuotiaat miehet ja naiset vilahtavat vain mainintana.

Yhteistä ryhmän kirjoituksille on myös se, että jutuissa ei ole haastateltu kulttuurin kuluttajia vaan ennen kaikkea kulttuurin tekijöitä. Kirjoituksissa tyypillisimmin esiintyvä henkilö on veteraanijulkkis eli kulttuurin parissa vaikuttava ikäihminen tai tunnettu yli 65-vuotias henkilö, jota syystä tai toisesta esitetään kirjoituksessa kulttuurin kautta. *Rakkaus*-elokuvasta kertovissa kolmessa jutussa tällaisia veteraanijulkiksia ovat filmin pääosan esittäjät Louis Trintignant sekä Emmanuelle Riva.

Trintignantilla ja Rivalla, Eric Rohmerin ja Alain Resnaisin 60-luvun elokuvien tähdillä, on sielua vaikka muille jakaa. Rakkaus on myös ja varsinkin heidän elokuvansa. Se on kunnianosoitus ranskalaistähdille, ja jo lähes kadotetulle eurooppalaiselle elokuvalle. (59.)

Veteraanijulkiksia edustavat kirjoituksissa myös Katri Helena ja Paul McCartney (187), Paavo Lipponen ja Riitta Uosukainen (179), Toivo Kärki, Vexi Salmi ja Paula Koivuniemi (151), Tarja Halonen ja Pentti Linkola (79), Tomasz Stánko ja Wysława Szymborskaja (136) sekä J.L. Runeberg (80). Keskeistä veteraanijulkiksille on se, että heidän ikäänsä ei kirjoituksissa korosteta, mikäli he ovat tunnettuja suuren yleisön keskuudessa. Suurelle yleisölle tuntemattomampien kuuluisuuksien iät taas on mainittu heistä kertovissa kirjoituksissa.

Ryhmän yleisin tyyppi on siis iäkkäämpi julkisuuden henkilö. Kirjoituksia tarkasteltaessa nais- ja mies julkisten välillä on eroa. Kolmessa ryhmään kuuluvassa kirjoituksessa (79, 179, 187) veteraanijulkikset eivät ole artikkelin pääosassa, vaan heidät sivuutetaan jutussa vain mainintana. Näissä kirjoituksissa yli 65-vuotiaita naisia ja miehiä käsitellään samalla tavalla – tasapuolisesti – eikä heidän sukupuoltaan paljasta muu kuin nimi.

Neljässä kirjoituksessa yli 65-vuotiaat veteraanijulkikset esitetään sukupuoleensa nähden niin ikään suhteellisen tasapuolisesti. *Rakkaus*-elokuvan kolmessa arvostelussa sekä pääosan esittäjät että heidän roolihenkilönsä ovat molemmat selkeästi yhtä paljon jutun keskiössä. Jazztrumpetisti Tomasz Stánkon uudesta levystä kertovassa kirjoituksessa Stánko on miehenä jutun päätaho ja haastateltava, mutta toisena lähes yhtä vahvana päähenkilönä voidaan pitää Nobel-runoilija Wisława Szymborskaa, jolle Stánko on kunnianosoituksena uuden levynsä tehnyt. Mies on kuitenkin jutussa naista enemmän läsnä, sillä haastateltu Stánko on elossa ja Szymborska taas kuollut 88-vuotiaana vuonna 2012.

Uutismedian vuosiseurannan loppuraportissa (Suikkanen et al. 2012, 36) todetaan, että kun kirjoituksen päätoimijana on nainen, häntä määritellään miestä useammin muun muassa perheensä kautta. Jazztaiturista ja Nobel-runoilijasta kertova kirjoitus on yksi esimerkki tällaisesta tutkimustuloksesta: Mikäli nimet tai kirjoituksen kuvitus eivät sitä lukijalle paljasta, jutun päätahot voisivat olla kumpaa sukupuolta tahansa. Ainakin siihen asti, kun Szymborskaa nimitetään kirjoituksessa *Wislawarouvaksi*. Tämä perheeseen ja ennen kaikkea avioliittoon kytketty nimitys paljastaa puolalaisrunoilijan sukupuolen. Huomionarvoista on kuitenkin se, että ikämiehille on niin sanotusti sallitumpaa kuulua perheeseen sellaisissa kirjoituksissa, joissa käsitellään sekä miehiä että naisia, kuin sellaisissa kirjoituksissa, joissa ikämiestä esitetään yksin.

Veteraanijulkikkiset saavat kirjoituksissa useita eri nimityksiä. Tällaisia ovat sekä henkilön sukupuoleen, minään että uraan viittaavat nimitykset. Suurin osa nimityksistä käytetään kirjoituksissa 59, 80 ja 136. Arjen uutisia ja esimerkkihenkilöjä -ryhmän esimerkkihenkilöihin verrattuna iäkkäät julkisuuden henkilöt saavat ainakin tämän tutkielman aineistossa enemmän kuvailevia nimityksiä.

Ryhmän kahdessa jutussa pääosassa ovat kirjoitusten miespuoliset veteraanijulkikkiset. *J.L. Runeberg ja viinanhuuruiset virret* -niminen juttu (80) kertoo tunnetun suomalaisen elämän varjopuolista. Kertojan roolissa on 84-vuotias varsinaissuomalainen eläkeläismies, joka valaisee jutussa suomenruotsalaisen kansalliskirjailijan elämää. Eläkeläinen on kuullut paljastustarinat äidiltään, jolle ne on alun perin kertonut Runebergin piikana toiminut Gamla Maja.

Gamla Maja oli kartanon palvelusväen yli 70-vuotias matriarkka. (...) Tuskin olisi Gamla Maja, poloinen palvelijatar, osannut villeimmissä kuvitelmissaan arvata, että hänestä kirjoitetaan lehtien palstoilla yli sata vuotta kuolemansa jälkeen. (...) Gamla Majan mukaan Runeberg oli mukava mutta ailahtelevainen mies, joka osasi myös tulistua. Kirjoituskausina hänen ryyppäyksensä oli lähes jatkuvaa. (...) Viinan ohella Runeberg oli heikkona naisiin. Hän oli melkoinen häntäheikki, jota avioliittovalat eivät pahemmin pidätelleet. Fredrika sai karvaasti huomata, että ihaillun runoilijanerón vaimon virka ei ollut maailman helpoin.

Edellä olevaan lainaukseen sisältyy hyvin paljon sukupuolistereotypioita. Vanhempi nainen on *poloinen palvelijatar*, joka juoruaa isäntänsä tekemisistä eteenpäin. Hän on myös *matriarkka*, jolla

viitataan äitiyteen ja siten suoraan perheeseen. Lisäksi hän on *vaimo*, joka taas on puhuttelunimi, jolla viitataan avioliittoon ja mieheen. Jutun veteraanijulkkiksena oleva Runeberg sen sijaan on *runoilijanero*, jolle maistuvat miesten tapaan viina sekä naiset. Runebergiin viitataan jutussa myös hyvin erilaisin ja ylistävin nimityksin, kuten *suomalaisuuden esitaistelijä* ja *palvottu suurmies*. Toisaalta jutun kertoja kuuluu itekin yli 65-vuotiaisiin, ja häntä esitetään jutussa miehelle ehkä epätyypillisempään tapaan – perheensä kautta. Hän on artikkelissa äitinsä *poika*. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että ikämiehille näyttäisi olevan sallitumpaa olla perheellinen kirjoituksissa, joissa esitetään sekä miestä että naista.

Toisessa kirjoituksessa kerrotaan edesmenneen Toivo Kärjen perikunnasta (151), jolla on kova huoli Kärjen tuotannosta. Jutussa haastatellaan Toivo Kärjen yli 65-vuotiaasta poikaa Pekka Kärkeä, joka on huolissaan suomalaisen kevyen musiikin kulttuuriperinnöstä, sillä Kärjen tuotannon kustannusoikeudet on myyty kansanvälisille markkinoille. Myös Toivo Kärjen yhteistyökumppanin Reino Helismaan poikaa Markku Helismaata harmittaa, että isän elämäntyöstä ei ole saatavilla nuotteja tai levyjä.

Veteraanijulkkikset, vaikkakin edesmenneet, Toivo Kärki ja Rauno Helismaa ovat yli 65-vuotiaiden poikiensa ohella jutun päätahoja ja jutun keskiössä. Kirjoitus on kovin miehinen haastatteluineen ja kuvituksineen. *Suomalaisen kevyen musiikin mestareihin* kerrotaan kuuluvan useita miehiä: Toivo Kärki, Reino Helismaa, Unto Mononen ja George de Godzinsky. Kaksisivuisen artikkelin yhdessä kuvassa esiintyvät Katri Helena ja Paula Koivuniemi. Naisista puhutaan miesten ohella *keskeisinä suomalaisen iskelmämusiikin esittäjinä*. Katri Helena on vain Katri Helena, ja Paula Koivuniemi taas on *Toivo Kärjen löytö*.

Toisin kuin useimmista kuvituksen miehistä, ikänaisista ei kuitenkaan puhuta mitään itse artikkelissa. Miehiä esittävistä kuvista poiketen Katri Helenan ja Paula Koivuniemen syvätyt kuvat ovat tavallisia värikuvia. Jostain syystä artikkelin ulkoasusta vastannut toimittaja on käyttänyt miesten kuvissa mustakeltaista väritystä, mikä tekee kuvista vanhanaikaisen näköisiä sekä lisäksi yhteneväisen joukon, joka kaikessa komeudessaan esittää suomalaisen musiikin mestareita ja ennen kaikkea erottaa nämä mestarit naisista, suomalaisen iskelmämusiikin esittäjistä.

5.3.3 Vanhuus ei tule yksin

Tyypiryhmän neljässä jutussa käsitellään ikäihmisille suunnattua Muistikurssia (51), muistisairautta (99), tulevaisuutta vanhuksena (123) sekä ikää ja mielikuvia vanhuudesta (204). Kirjoituksille yhteistä on se, että ne käsittelevät kaikki vanhuuden seurauksia – olivat ne sitten konkreettisia vaivoja tai mielikuvia siitä, mitä vanhuus on.

”Vanhus” saa meidät voimaan huonosti. Se tuo mieleen harittavia katseita, outoja hajuja ja sänkyyn sidottuja sekopäitä. Muistelemme ikäjakaumaa, sen huipulla paisuvaa vanhuspalkkia ja näemme painajaisia itsestämme kestovaipoissa, turvakypärä päässä säilöttynä tuulettamattomaan sisätilaan. (204)

Ryhmän kirjoituksista kaksi (123, 204) on mielipidekirjoitusta. Toinen on julkaistu pääkirjoitussivulla, toinen sunnuntaisivulla. Joukossa on myös uutinen sekä raportti. Ryhmän kirjoituksille olennaista on puhua vanhuudesta abstraktina asiana, josta ei ole vielä kokemusta. Mielipidekirjoituksessa kirjoittajat etäännyttävät itsensä vanhuudesta. He puhuvat asiasta, josta heillä ei selkeästi ole vielä kokemusta, mutta josta heillä kuitenkin on mielipide.

Suomessa ei ole kauhistuttavaa määrää kammottavia vanhuksia, vaikka ikääntyvien osuus kasvaa. (204).

On vuosi 2043. Lapsenlapseni kyselee minulta entisistä ajoista. ”Mummi, onko totta, että ennen moni vanhus ei päässyt ulos lainkaan? (...) Kun herään, on vuosi 2013. Ikävät kysymykset olivat vain pahaa unta. Eihän minulla ole edes lapsenlapsia, jotka voisivat esittää ikäviä kysymyksiä. (123)

Muistikurssista ja muistisairaudesta kertovissa kirjoituksissa vanhuuteen pidetään tietty etäisyys, vaikka sitä yritetäänkin tarkastella mahdollisimman läheltä.

Sairaanhoitaja tuo nahkalaukun, jonka pyörätuolissa istuva rouva asettaa huovan peittämään syliinsä. ”Missä minun rahat ovat?” Kassakaapissa, tallessa, vastataan. ”Entä missä mieheni on?” Vaihdettuja

katseita, hiljaisuus. ”Teidän miehenne on taivaassa, nukkumassa jumalan sylissä”, hoitaja vastaa. ”Mitä?...Niinkö? Kylläpä nyt tuntuu pahalta”, Komulainen sanoo ja vaipuu ajatuksiinsa. (99)

Ryhmään kuuluvista kirjoituksista esille nouseva tyypillisin ihmistyyppi on *vanhus*, jolle yli 65-vuotiaat naiset ja miehet antavat jutuissa kasvonsa. Kirjoituksissa esiintyvät miehet ja naiset ovat siis esimerkkejä vanhuksista, tietyn iän ylittäneistä henkilöistä, joilla joko on tai ei ole vanhuuden mukanaan tuomia seurauksia, joita kutsutaan usein vaivoiksi. Suurimmassa osassa ryhmän kirjoituksista vanhuksista käytetään molempiin sukupuoliin liitettäviä, muita kuin ikään liittyviä nimityksiä, joita ovat muun muassa *sänkyyn sidottuja sekopäitä, kammottavia vanhuksia, yksinasuvien joukko, reservi, kansalaisia, muistisairas, muistikurssin osallistujat sekä puoliso*. Ryhmän vanhoista naisista ei puhuta yhdestäkään uraan liittyvällä nimityksellä. Uraan liittyviä nimityksiä ei käytetä kuin yhdessä kirjoituksessa (99), jossa vanhaa miestä kutsutaan merikapteeniksi.

Helsingin Sanomien sunnuntaisivuilla julkaistussa kolumnissa vanhuksia edustavat vanhustenhoitolaitoksessa makaava Irja-täti, jota ei ole käyty katsomassa kolmeen vuoteen sekä vuonna 2013 vanhuuseläkeiän saavuttava tasavallan presidentti Sauli Niinistö. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa vanhuksista puhutaan mummina ja ukkina, jotka vastailevat tulevaisuudessa lastenlastensa kysymyksiin muun muassa vanhustenhoidon tilasta heidän nuoruudessaan. Turun Sanomien muistikurssista kertovassa uutisessa jutussa mainitut vanhukset ovat kuvassa olevia muistikurssilaisia: yksi mies ja useampi nainen. Helsingin Sanomien raportissa kurkistetaan Taavinkodissa asuvan muistisairaana 94-vuotiaan Meeri Komulaisen elämään. Jutun keskeisenä tahona on toinenkin vanhus, Taavinkodissa asuva mies. Kirjoituksessa kerrotaan myös sanoin ja kuvin Komulaisen vuonna 2012 menehtyneestä aviomiehestä, merikapteenista.

Asukkaiden keski-ikä on 81 vuotta. He ovat mummoja ja vaareja, jotka eivät enää pärjää kotonaan omaisten tuella. (99)

Ikääntyneitä vanhuksia käsitellään jutuissa pääasiassa tasavertaisesti riippumatta heidän sukupuolestaan. Muistikurssi-uutisen kuvituksessa on kumpaakin sukupuolta edustavia vanhuksia. Pääkirjoituksessa puhutaan mummist ja vaarista, eli sekä ikänainen että -mies määritellään kirjoituksessa perheensä kautta. Muistisairauksista kertovassa raportissa sairautta käsitellään yli 90-

vuotiaan naisen kautta. Mikäli sairautta ajatellaan korkean iän negatiivisena seurauksena, on miehillä kirjoituksessa hieman naisia positiivisempi rooli.

”Se, että tervehtii käytävällä vastaan tulevaa asukasta nimeltä ja taputtaa olkapäälle, ilahduttaa joka kerta yhtä paljon”, Kotsalo pohtii. Hän pysähtyy tervehtimään Maire Virtasta. Ottaa kädestä kiinni, halaa. ”Jaa, säkö tunnet mut?” Virtanen kysyy – jälleen. (...) Alakerran aamuryhmässä Vilho Paaki vastaa hoitajalle, että nyt on helmikuun kuudes vuonna 2013 ja olemme Taavinkodissa Espoon Mankkaalla. ”Mistä sä voit tietää tuon kaiken? Oletko luntannut?” Maire Virtanen tivaa. (99)

Ainoastaan Helsingin Sanomien Sunnuntain kolumnissa ikänainen ja -mies näyttäytyvät stereotyyppiseksi miellettyissä rooleissa: kolumnissa vanhuksena esitetään sairaalassa makaavan Irja-tädin lisäksi Sauli Niinistöä, jota moni ei edes miellä vanhukseksi. Jutussa kerrotaan, että vaikka Irja-täti makaisikin mielikuvissamme sairaalassa, kaikki yli 65-vuotiaat, tai ikää lähestyvät, eivät kuitenkaan ole yhtä huonossa kunnossa. He voivat olla myös hyvin toimeentulevia ja toimintakykyisiä, sillä *sellainen on vanhuuden trendi*. Nainen on siis kyseisessä kirjoituksessa huonokuntoinen vanhus, joka esitellään tätinä ja siten perheensä kautta, kun taas toisena ”vanhuksena” jutussa esitetty mies on reipas työtätekevä ikäihminen – kaukana siitä käsityksestä, mikä meillä on heikkokuntoisista vanhuksista.

5.4 Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana

Tutkielmani aineistosta kaikkiaan 36 jutussa yli 65-vuotiasta esitetään osana sukupuoletona ihmismassaa. Hän ei ole nainen tai mies, isoäiti tai isoisä, vaan kasvoton vanhus, ikäihminen, eläkeläinen tai esimerkiksi suurten ikäluokkien edustaja. Suurin osa näistä kirjoituksista on julkaistu Turun Sanomissa. Kirjoituksia oli TS:ssä 24 kappaletta. Helsingin Sanomissa juttuja on tutkimusviikolla 12 kappaletta.

Taulukko 14 kertoo, miten sukupuolettomat-luokan artikkelit jakautuvat Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien eri osastoille.

Taulukko 14: *Yli 65-vuotiaat sukupuoliottomana massana* -luokan kirjoitukset Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien osastoilla

Osasto (TS)	TS (kpl)	Osasto (HS)	HS (kpl)
Kotimaa	9	Kotimaa	2
Mielipide	7	Mielipide	4
Pääkirjoitukset	3	Pääkirjoitukset	3
Premi	2	Premi	1
Kulttuuri	2	Kulttuuri	-
Talous	1	Talous	1
-	-	Nyt-liite	1
Yhteensä (kpl)	24 kirjoitusta	Yhteensä (kpl)	12 kirjoitusta

Suurin osa kirjoituksista on julkaistu kotimaanosastolla ja mielipidesivuilla. Kotimaanosastoa voidaan pitää kovempien uutisten osastona, jossa käsitellään päivän polttavia uutisaiheita Suomesta ja lähialueilta. Luokan kirjoitusten kohdalla tämä pitää paikkansa. Suurin osa sukupuoliottomat-luokan uutisista käsittelee kotimaan sivuilla ikääntyneisiin liittyviä ajankohtaisia ja kansaa puhuttavia aiheita, kuten vanhusten määrän kasvua suomalaisessa yhteiskunnassa sekä eläkeiän nostoa. Mielipidesivujen kirjoituksissa taas otetaan kantaa näihin uutisiin vanhusten määrästä, vanhusten kohtelusta tai eläkeiän nostosta. Sekä Helsingin Sanomien että Turun Sanomien pääkirjoitussivulla on tutkimusviikolla julkaistu kolme kirjoitusta sukupuoliottomista vanhuksista. Näissäkin kirjoituksissa otetaan kantaa ongelmalliseksi miellettyihin uutisaiheisiin vanhusten määrästä ja eläkeiästä.

Pehmeämpien ja kevyempien lukujuttujen osastoilla, kuten kulttuuriosastolla tai erilaisissa liitteissä, sukupuoliottomista vanhuksista on kirjoitettu vain vähän: Turun Sanomissa kahdesti ja Helsingin Sanomissa vain kerran. Huomionarvoista on, että HS:n nuorille aikuisille suunnatussa Nyt-liitteessä yli 65-vuotiaat on mainittu sukupuoliottomana massana yhdessä kirjoituksessa. Siinä ikäihmisistä puhutaan vanhuksina, ikääntyneinä ja vanhempina ihmisinä, mutta heidän sukupuoleensa ei viitata millään tavalla.

Sukupuoliottomat-luokan kirjoituksissa yli 65 vuoden ikää määritetään useimmiten sanalla *vanhus* tai

vanhukset. Alla olevasta taulukosta 15 selviää, minkälaisilla iän määreillä yli 65-vuotiaita henkilöitä esitetään sukupuolettomat-luokan kirjoituksissa. Taulukon kappalemäärä kertovat sen, kuinka monessa eri artikkelissa nimitys esiintyy, ei siis sitä, kuinka monta kertaa kyseinen sana esiintyy kirjoituksissa kaiken kaikkiaan. Taulukossa esitetty kirjoitusten yhteenlaskettu kappalemäärä on korkeampi kuin *Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana* -luokan kirjoitusten lukumäärä (36 kpl). Tämä siksi, että joissakin kirjoituksissa ikäihmisille annetaan useampi kuin yksi nimitys.

Taulukko 15: Yli 65 vuoden ikää määrittävät nimitykset sukupuolettomat-luokassa

Sukupuolettomien iän määreet	Kirjoitusten kappalemäärä
Vanhus/vanhukset	19
Eläkeläiset	6
Aukkaat (vanhainkoti, palvelutalo)	6
Vanhat	4
Ikäihmiset	3
Potilaat (sairaalan)	2
Isovanhemmat	2
Ikääntynyt	2
Yli 65-vuotiaat	2
Vanhemmat ihmiset, vanhemmat ikäluokat, 80-vuotiaat, eläkkeen saajat, suuret ikäluokat, vuosina 1945–1950 syntyneet, 67 vuotta täyttänyt henkilö, 76 vuotta, 80 vuotta, Suomen vanheneva väestö, talvisodan veteraanit, 60–80-vuotiaat	Kukin nimitys esiintyy yhdessä kirjoituksessa.

Ikämääritelmän lisäksi sukupuolettomat-luokan kirjoituksissa yli 65-vuotiaista käytetään erilaisia nimityksiä ja määritelmiä. Sukupuolettomista ikäihmisistä käytetyt nimitykset löytyvät tutkielman liitteestä 3. Joissain tapauksissa nimitykset menevät osittain päällekkäin sukupuolettomien yli 65 vuoden ikää määrittävien nimitysten kanssa. Esimerkiksi nimitys *vanhuksia ja muita erityisryhmiä* luetaan kuitenkin kuuluvaksi enemmän muihin kuin ikään liittyviin nimityksiin sen vuoksi, että ilmaisu *muita erityisryhmiä* on kyseisessä kokonaisnimityksessä oleellisempi asia kuin ilmaisu

vanhuksia. Sanoja ei kuitenkaan voi erottaa toisistaan, sillä ne kertovat keskenään paljon enemmän kuin erillisinä ilmauksina.

Sukupuolettomalle vanhusmassalle annetuista nimityksistä neutraaleimpia ovat muun muassa *ihmiset*, *vastaajat*, *kuluttajat* ja *HS:n lukijat*. Negatiivissävytteisen kuvan vanhuudesta taas antavat nimitykset kuten *suurin menoerä*, *rasite*, *vanhuuden lannistama*, *tartunnan saaneet* sekä *toisen luokan kansalaiset*. Käyn nimityksiä läpi tarkemmin analyysiluvuissa 5.4.1, 5.4.2 ja 5.4.3.

Juttuaiheet vaihtelevat luokassa paljon. Aiheita on väestön ikääntymisestä veroalennuksiin, asuntosäästämiseen ja yksinäisyyteen. Taulukossa 16 esitetään kirjoitusten aihepiirit ja kappalemäärä luokan kirjoituksissa.

Taulukko 16: *Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana* -luokan kirjoitusten aihepiirit

Aihepiiri	Kirjoitusten lukumäärä
Talous	5
Kotimaan politiikka	5
Kansalaistoiminta	4
Sosiaali- ja hoivapalvelut	4
Terveys	3
Yksilön kokemukset	2
Koulutus ja työelämä	2
Ympäristö ja luonto	2
Asuminen	2
Onnettomuudet ja rikokset	1
Yhteiskunta	1
Historia	1
Kulttuuri, taide ja viihde	1
Uskonto	1
Laki ja oikeus	1
Media	1

Sukupuolettomat-luokan kirjoitusten joukosta nousee esiin useita aihepiirejä, vaikka luokassa on juttuja vain kolmasosa *Ikääntyvä mies aineistossa* -luokkaan verrattuna. Neljä suurinta aihepiiriä ovat talous, kotimaan politiikka, kansalaistoiminta sekä sosiaali- ja hoivapalvelut, jotka voidaan mieltää suhteellisen asiapitoisiksi aihealueiksi. Aiheista talous ja kotimaan politiikka ovat suosittuja myös mies-luokan kirjoituksissa. Kansalaistoiminta on aihepiirinä täysin uusi. Sosiaali- ja hoivapalvelut -aiheisia kirjoituksia sen sijaan oli paljon *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokassa.

Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana -luokan kirjoituksissa ikäihmisillä on kolme erilaista toimijaroolia. Sukupuolettomat vanhukset olivat jutun A) päätahoina tai -puhujina 19 kirjoituksessa, B) keskeisinä tahoina tai -puhujina seitsemässä jutussa ja D) mainintana 10 kirjoituksessa. Niissä jutuissa, joissa yli 65-vuotiaat vain mainittiin, ikääntyneet esitettiin yleensä esimerkkinä vaikkapa työttömien tai palkansaaajien ohella. Muina tahoina sukupuolettomat vanhukset eivät ole yhdessäkään jutussa.

Sukupuolettomat ikäihmiset ovat kirjoituksissa siis pääasiassa pääroolissa. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka päätaho tai -puhujia sekä keskeinen tahto tai -puhujia ovat toimijarooleista ne kaikkein suotuisimmat, vanhus ei pääse itse ääneen sukupuolettomat-luokan kirjoituksissa. Kasvoton vanhus ei nimittäin puhu, vaan joku puhuu hänen puolestaan. Vaikka yli 65-vuotiaat ovatkin tekstissä ennen kaikkea pää- ja keskeisiä tahoja, kirjoituksessa pää- tai keskeisenä puhujana toimii heidän puolestaan joku muu, esimerkiksi virkamies.

Sukupuolettomat-luokan kirjoitukset jakautuvat kolmeen tyyppiryhmään. Huonokuntoinen vanhus yhteiskunnan ongelmana -tyyppiryhmä esittää ikäihmisten sukupuoletonta massaa negatiivisessa valossa. Arvoa ja oikeutta ikääntyville -ryhmässä ikääntyneistä taas kirjoitetaan positiivisemmin. Uutisen etäinen ikäihminen -tyyppiryhmässä vanhusta ja vanhuutta esitetään neutraalisti ja ne ikään kuin etäännytetään lukijasta. Esittelen luokan tyyppiryhmiä alaluvuissa 5.4.1, 5.4.2 ja 5.4.3.

5.4.1 Huonokuntoinen vanhus yhteiskunnan ongelmana

Suurin osa sukupuolettomat-luokan kirjoituksista kuuluu tähän tyyppiryhmään. Ryhmän 17 kirjoitukselle on tyypillistä se, että ne esittävät vanhoja ihmisiä jonkinlaisena ongelmana

yhteiskunnalle. Jutuille on tyypillistä nostaa esiin jokin ongelma, kertoa että syynä on ikääntyvä väestö ja etsiä ratkaisua ongelmaan. Jutuissa ei kuitenkaan suoraan syytetä tai syyllistetä vanhuksia, vaan tyydytään toteamaan esimerkiksi se, että väestön ikääntyminen tuo tullessaan useita ongelmia, jotka nyt on ratkaistava.

Suomalaisten vanheneminen on niin iso rasite terveydenhuollolle, ettei pienen syntyvyyden ja vähäisen maahanmuuton maa kestä sitä. (198)

Kirjoitukset jakautuvat suhteellisen tasaisesti uutisiin ja mielipidekirjoituksiin, joiden joukossa on lukijoiden mielipiteitä sekä kolumneja. Mielipidekirjoituksia on kahdeksan ja uutisia yhdeksän. Joukossa on myös yksi kulttuurisivulla julkaistu teatteriarvostelu sekä Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä julkaistu lukujuttu.

Ryhmään kuuluvien kirjoitusten aiheita ovat ikääntyneiden pahoinvointi ja vanhusten yksinäisyys (25), eläkejärjestelmä (208), työurien pidentäminen (171), Q-teatterin näytelmä (74), ruoka-apu (49), palvelutalon laajennus (18), teknologiasta apua ikääntymiseen (195), Punaisen Ristin harjoitus (69), vanhusten MRSA-epidemia (35, 65, 66), vanhusten palvelukeskuksen saunapalo (52), vanhustenkeskuksen terapiatyökalu (73), eläinten asiamies (139), Jehovan todistajat käännättämässä vanhuksia (54), yritysveroale (48) sekä teknologiasta apua vanhustenhoitoon (198).

Sen lisäksi että ryhmään kuuluville uutisille on tyypillistä kertoa vanhuuden mukanaan tuomista ongelmista, niissä myös etsitään ja esitellään ratkaisuja näihin ongelmiin.

Moni turkulainen ei pärjää ilman ruoka-apua. (...) Leipäjonossa nähdään nälkää. (...) Suurin ikäryhmä on yli 65-vuotiaat. Suuri osa ruoka-avun tarvitsijoista on työttömiä, lomautettuja tai eläkeläisiä. (49)

Vanhuksien määrä Suomessa kasvaa, mikä on rasite terveydenhuollolle. Kehitteillä on teknologioita, joiden tarkoituksena on helpottaa vanhustenhuoltoa. (195)

Turussa vanhuspalveluiden pitkäaikaishoidon asukkaita muuttaa yksiköstä toiseen sairaalabakteerin

vuoksi. (...) MRSA:n kantajat ovat Kaskenlinnassa joko kosketuseristyksissä tai väliaikaisessa MRSA-yksikössä. (35)

Ryhmään kuuluvissa mielipidekirjoituksissa otetaan kantaa muun muassa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja siihen, minkälainen vaikutus päätöksenteolla on ikääntyville, jotka ovat jollain tavalla riippuvaisia yhteiskunnallisesta huolenpidosta. Kirjoituksissa ollaan huolissaan myös siitä, miten heikot vanhat ihmiset pärjäävät yhteiskunnassa.

En missään nimessä koe olevani minkäätasoinen asiantuntija, saati auktoriteetti vanhusten ja muistisairaiden hoitoon liittyvissä asioissa... (73)

Jollei ole ”rekisteriä” mistä kulkevat tiedot vanhan ihmisen terveydestä? Sairaalaista? Kun vanha ihminen on heikossa tilassa, tullaan käännyttämään ja selvittämään perintöasioita. Tiedän muutamia tällaisia tapauksia. (54)

Miten massiivinen yritysveroale toteutettaisiin? Vaihtoehdoksi ei jäisi kuin leikkaaminen sosiaaliturvasta ja palveluista, joita tavalliset pieni- ja keskituloiset työntekijät, työttömät, yrittäjät, opiskelijat ja eläkeläiset käyttävät. (48)

Kirjoituksissa tyypillisimmin esiintyvä ikäihminen on heikkokuntoinen ja liikuntakyvytön sukupuoleton vanhus, joka on taakaksi työtä tekeville ihmisille. Ikäihminen on raihnainen ja haavoittuvainen, usein vanhainkodin asukas tai potilas taikka palanen Suomen ikääntyvää väestöä kuvaavassa nousujohteisessa tilastokäyrässä.

Saunapalo karkotti vanhukset evakkoon. (...) – Lähes kaikki vanhukset olivat vielä sängyssä. Osa heistä on täysin liikuntakyvyttömiä eikä kukaan selviä ilman apua, joten kiire oli valtava... Hissit olivat käyttökiellossa, joten vanhukset jouduttiin kantamaan tai keplottelemaan pyörätuoleissa alas portaita. (52)

Tänä vuonna sata suomalaista työntekijää elättää palkallaan itsensä lisäksi noin viisikymmentä muuta, yleensä vanhusta tai lasta. Vuosi vuodelta työntekijöiden taakka kasvaa, kunnes vuonna 2030 sata

työntekijää elättää jo yli 70 muuta – lähinnä vanhusta. Se on iso syy siihen, miksi terveydenhuollon tietotekniikkapuolella nyt kuohuu. ”Niin se vain on”, sanoo sosiaali- ja terveydenhuollon professori Kaija Saranto, ”ettei mistään löydy sellaista määrää vuodepaikkoja tai henkilökuntaa, että Suomen vanhennevä väestö saataisiin niillä hoidettua.” (198)

Muutaman (kymmenen) vuoden kuluttua itse maatessani sängynpohjalla vanhuuden lannistamana... (73)

Itse asiassa suurin osa *Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana* -luokan ikäihmisiin liitetyistä nimityksistä ja määritelmistä kuvaa vanhuksia suhteellisen negatiivisesti ja ongelmakeskeisesti. *Liikuntakyvyttömät, tartunnan saaneet, laitoshoidossa olevat ja MRSA:n kantajat* tyylliset nimitykset antavat yli 65-vuotiaista hyvin negatiivisen kuvan ja luovat lukijalle mielikuvia vanhuuden tuomista vaivoista ja sairauksista. Ongelmakeskeisestä esittämistavasta, jossa vanhuksia esitetään yhteiskunnan ongelmana, ovat esimerkkeinä myös nimitykset *rasite* ja *suurin menoerä*. Nämä määritelmät rakentavat Vakimon (2001, 170–171) sanomalehtiteksteistä löytämää *ongelmadiskurssia*, jossa ikäihmisistä rakennetaan yhteiskunnan uhkakuvaa: ikäihmiset uhkaavat yhteiskuntaa, kun he vaativat jatkuvasti lisää sairaanhoito- ja hoivapalveluja ja nostavat entistä enemmän eläkettä.

Ryhmään kuuluvat teatteriarvostelu (74) sekä Nyt-liitteessä julkaistu humoristinen kirjoitus työurien pidentämisestä ovat lähtökohdiltaan positiivisia, mutta suhtautuvat ikäihmisiin negatiivisesti. Teatteriarvostelussa maininta *vinksahtanut vanhus* antaa lukijalle helposti kuvan muistisairaasta laitoshoitopotilaasta, joka on ehkä leppoisa mutta kuitenkin sairas. Nyt-liitteen jutussa ikääntymisestä taas heitetään roisia huumoria seuraavasti.

Poliitikot haluavat pidentää työuria, joten pidennetään niitä sitten kunnolla. Töitä voi tehdä mainiosti kuoleman jälkeenkin. (...) Etenkin vanhemmat ihmiset pitävät elämänsä muistelemisesta ja tarinoiden kertomisesta. Arjen pyöryksessä kiirehtivää muuta väestöä vain tuppaa vaivaamaan jatkuva hermostuneisuus ja keskittymiskyvyn puute, eikä juuri kellään ole aikaa tai halua pysähtyä kuuntelemaan. Kun ikääntyneen keskustelutoveriksi valitaan niin kutsuttu pm- eli post mortem -työntekijä, kiireestä ei ole tietoaakaan. Useimmiten kuuntelemiseen keskittynyt on vieläpä vanhuksen ikätoveri!

Vanhusta kuvataan kirjoituksessa höpiseväksi muistelijaksi, jota nuorempi väestö ei jaksaa kuunnella. Vakimon (2001, 306) yhtenä tutkimustuloksena on, että sanomalehtiteksteissä ikääntyvää naista esitetään *ongelmadiskurssin* lisäksi muun muassa *koomisen diskurssissa*. Edellisessä lainauksessa ei puhuta ikänaishista vaan sukupuolettomasta vanhusmassasta. Esitystavan voi kirjoituksen kohdalla kuitenkin helposti liittää Vakimon kuvaamaan koomisen diskurssiin. Vaikka koominen mielletään usein positiiviseksi, tarkoittaa Vakimo koomisen diskurssilla ennemminkin jotain negatiivista, jossa vanhuuden – tai Vakimon tutkimuksessa vanhan naisen – stereotypioilla lasketellaan leikkiä.

5.4.2 Arvoa ja oikeutta ikääntyville

Tyypiryhmään kuuluu kaikkiaan 12 kirjoitusta. Ne ovat tyypillisesti jonkinlaisia vanhuuden puolustuspuheita ja esittävät yli 65-vuotiaita ikäihmisiä positiivisessa valossa.

Ryhmässä on kirjoituksia usealta eri aihealueelta. Kirjoitukset käsittelevät Ålandsbankenin ylimääräistä yhtiökokousta (19), eläkeiän nostoa ja työurien pidentämistä (145, 138, 40), sote-uudistusta (13), ihmisten roolia julkisuudessa (108), tuotantoeläinten kohtelua (12), vanhusten kohtelua yhteiskunnassa (177), eläkeläisiä (63), suurten ikäluokkien aiheuttamaa ylioppilastulvaa (1), työväenopiston jumppatunteja (41) sekä veronalennuksia (191). Kahdestatoista kirjoituksesta kymmenessä ikäihminen on tiiviinä osana juttua – suurimmassa osassa jopa jutun aiheena. Ainoastaan tuotantoeläimiä käsittelevässä kirjoituksessa (12) ikäihmiset ovat mukana odottamatta – kuitenkin positiivisessa mielessä.

Tuotantotapa ei ole uusi vaan paluu vanhaan isovanhempiemme hyväksi ja kannattavaksi kokemaan.
(12)

Ryhmän kirjoituksille on tyypillistä se, että ne on julkaistu mielipidekirjoituksina. 12 kirjoituksesta kaikkiaan 10 on mielipiteitä. Joukossa on kuusi mielipidepalstalla julkaistua lukijan kirjoitusta ja neljä pääkirjoitussivulla julkaistua kirjoitusta. Valtaosa ryhmän mielipidekirjoituksista on jonkun muun kuin ikäihmisen itsensä kirjoittamia. Itse asiassa vain neljässä mielipiteenä julkaistussa kirjoituksessa voi

kirjoittajan itsensä olettaa olevan ikäihminen, sillä niissä nostetaan tavalla tai toisella esiin kirjoittajan oma kokemus.

...eläkeläisiä tulee lisää joka vuosi. Kaupungille on edullista saada eläkeläiset pysymään terveinä mahdollisimman pitkään. (...) Olen ollut tyytyväinen työväenopiston toimintaan. Se on aktivoinut minua ja pitänyt vireänä. (41)

Ihmettelyn keskustelua työajan pidentämisestä. Seurauksena olisi, että esimerkiksi työttömät joutuisivat yhä pidempään roikkumaan työnhakijoina ja odottelemaan vanhuuseläkkeelle pääsyä. Töitä vanhoille ei ole tarjolla. (40)

Muut mielipideosastolla julkaistut ryhmään kuuluvat jutut ovat jonkun muun kuin ikäihmisen itsensä kirjoittamia. Kaikille ryhmän mielipidekirjoituksille on tyypillistä se, että ne paitsi esittävät ikäihmisen positiivisessa valossa ne myös puolustavat yli 65-vuotiasta tai ajavat hänen asiaansa.

Mediataloissa on paljon tietoa, mutta ne eivät ole koko maailma. Toimituksissa ei yleensä ole 11- tai 80-vuotiaita. Jos heistä halutaan tietää, täytyy jalkautua. (...) Vanhoista, nuorista, opiskelijoista, työttömistä ja maahanmuuttajista puhutaan kuin muuttokuorman mahtumattomista laatikoista: mihin nuokin pantaisiin, kuka ottaisi hoitaakseen? Ja paljonko veronmaksajien rahaa operaatioon kuluu? Voitaisiinko nuo mykät ”muuttolaatikat” vaihteeksi nähdä ratkaisuina, mahdollisuuksina? Niin tai näin, median tulisi antaa heille ääni. (108)

Hallituksen veroratkaisu syrjii eläkeläisiä. (...) Useat asiantuntija- ja johtotehtävissä toimivat ovat pidentäneet työuraansa ja ajatelleet jatkavansa työntekoa 63 ikävuodesta 68 vuoteen saakka toivoen, että korotetulla eläkekertymällä saisi paremman eläketurvan. (...) Toivottavasti verotuksen epäkohdista nousee aito teema seuraaviin eduskuntavaaleihin. (138)

Joissakin ryhmän mielipidekirjoituksissa edetään negaation kautta positiivisuuteen esittämällä esimerkiksi jokin ikäihmiseen kohdistuva vääräys ja kertomalla, miten asiat oikeasti ovat, ja miten ikäihmisiä tulisi kohdella. Helsingin Sanomien pääkirjoitussivun Vieraskynä-palstalla julkaistussa arkkipiispa Kari Mäkisen kirjoituksessa tiivistyy osuvasti se puhetapa, jolla vanhuudesta ja

ikäntymisestä tällä hetkellä mediassakin puhutaan.

Olemme siirtyneet tilanteeseen, jossa arvoja ei suuntaa elämäkokemus vaan yhteiskunnan tehokas ja tuottava ydin. Se näkyy tavassa, jolla väestön ikäntymisestä puhutaan. Ikäntymistä lähestytään usein talouden ongelmana. Se ”murtaa huoltosuhteen” tai ”kasvattaa kestävyysvajetta”. Toisessa puhetavassa vanheneminen on vihollinen, jota vastaan on taisteltava. (...) Nuoruudelle ominainen aktiivisuus olisi säilytettävä mahdollisimman kauan, koska sen perusteella ihmistä arvostetaan. Kolmas puhetapa keskittyy vanhuspalveluiden tarjontaan ja käyttämiseen. Vanhus on kuluttaja, jolle osoitetaan paikka kustannustehokkaassa palvelujärjestelmässä. (...) Vanheneminen ei ole matka kohti vähenevää ihmisyyttä. (177)

Kaksi ryhmän kymmenestä kirjoituksesta on uutista (19, 145). Uutisten aiheet ovat ikäihmisille positiivisia: toisessa uutisessa ikäihmiset ovat mielipidekyselyn vastaajia eli samassa asemassa kuin muidenkin ikäluokkien edustajat. Toisessa uutisessa heidän asemaansa on luvassa parannuksia.

Joukko ahvenanmaalaisen Ålandsbankenin osakkeenomistajia vaatii yhtiötä järjestämään ylimääräisen yhtiökokouksen. (...) Osakkaat haluavat ylimääräisen yhtiökokouksen käsittelevän ehdotusta pankin yhtiöjärjestyksen muuttamisesta siten, että siihen sisältyvä äänioikeusrajoitus ja hallituksen ikärajoitus poistetaan yhtiöjärjestyksestä. (...) Yhtiöjärjestyksestä on tarkoitus muuttaa siten, että sen 11. pykälästä poistetaan määräys, jonka mukaan 67 vuotta täyttänyt henkilö ei ole vaalikelpoinen hallituksen jäseneksi. (19)

Tyypiryhmän kirjoituksissa ikäihmisiin viitataan muun muassa nimityksillä *vastaajat*, *he*, *vireä vanhus*, *nuorekas ikäihminen*, *kuluttaja* ja *HS:n lukija*. Selkeästi positiivisia määritelmiä ovat *nuorekas ikäihminen* ja *vireä vanhus*. Määritelmät tuovat mieleen Vakimon (2001) pohdinnan nuorekkuuden ihannoinnista. *Nuorekas* ja *vireä* ovat sanoina ehkä jotain sellaista, jota ei ensimmäisenä liitetä ajatuksiimme vanhuuden ikänormista – etenkin, kun suurimmaksi osaksi ainakin sukupuolettomatluokan kirjoituksista yli 65-vuotiaisiin liitettävät nimitykset ovat negatiivisia. Vakimo (2010, 171) puhuu omassa väitöskirjassaan *huippusenioreista*, *teräsvaareista* ja *rokkimummoista*, jotka koettelevat ikänormeja ja puhuvat nuorekkaasta *supervanhuudesta*. Neutraaleja nimityksiä ovat *ihminen/ihmiset*, *kuluttajat* ja *HS:n lukijat*. Ne esittävät sukupuolettonta vanhusta kuin ketä tahansa muuhun ikäryhmään

kuuluvaa ja ovat siksi positiivisia. Nämä nimitykset voisi liittää esimerkiksi Hytin (2010, 3) *Kuin kuka tahansa* -diskurssiin.

Kirjoitusten vanhukset ovat tyypillisimmin eläkeläisiä, toimivia ihmisiä, joilla on juttujen mukaan vielä annettavaa maailmalle. Vanhuksilla on elämäkokemusta, josta kuka tahansa voi ottaa oppia. Vanhukset eivät ole vain yhteiskunnan vaivana, vaan he ovat tasavertaisia mihin tahansa ikäryhmään verrattavissa olevia kuluttajia, joilla on oikeus samanlaisiin asioihin kuin millä tahansa muulla ikäryhmällä. Olennaista on se, että he edustavat kaikkia vanhuksia: sukupuolettomia yli 65-vuotiaita, joille haetaan kirjoitusten myötä oikeutta tai joiden arvosta jutuissa muistutetaan.

5.4.3 Uutisen etäinen ikäihminen

Tyypiryhmään kuuluvat jutut kertovat yli 65-vuotiaista uutismaisen etäisesti. Kirjoitukset ovat tyypillisimmillään kuin lehtien lyhyitä onnettomuus uutisia, joissa tietyn ikäinen henkilö on kuollut vaikkapa autokolarissa – kuitenkin sillä erotuksella, että kirjoituksissa ei mainita henkilön sukupuolta. Kirjoituksissa lähdetään liikkeelle tapaus edellä. Sukupuoleton henkilö mainitaan jutussa, sillä hän liittyy siihen olennaisesti, vaikka ei jutun pääosassa olisikaan. Tyypillistä jutuille on myös se, että niissä ei puhuta yli 65-vuotiaan itsensä suulla.

Nykyistä ASP-järjestelmää tulisi kehittää siten, että myös vanhemmat ja isovanhemmat voisivat verovapaasti kerryttää lapselle varoja asunnon ostoon. (150)

Ryhmään kuuluu seitsemän kirjoitusta, joista viisi on uutista ja kaksi mielipidekirjoitusta. Uutisista kolme on julkaistu kotimaan osastolla, yksi premisivulla ja yksi taloudessa. Uutistekstit käsittelevät SPR:n evakointiharjoitusta (82, 83), kaupungin epämielisiä vaipparahjoja (68), asuntosäästämistä (150) sekä yhteisöllistä vanhusasumista (8). Mielipidekirjoituksissa puhutaan ikäihmisten työssä jaksamisesta (44) ja peloista (197).

Kirjoitusten nimeämät *ikäihmiset, vanhukset, isovanhemmat ja palvelutalon asukkaat, nuo ja he* ovat ihmisjoukko, josta uutisoidaan siksi, että heille tai heidän ikäryhmälleen on sattunut tai tapahtunut

jotakin. He ovat siis jutun keskiössä olematta kuitenkaan jutun pääkohde. Vanhus-toimijan sijasta jutun pääosassa on esimerkiksi ikäihmisiin liitetty tapahtuma tai asia.

...asukkaat osallistuivat Suomen punaisen ristin valtakunnalliseen Sydäntalvi-evakuointiharjoitukseen. Lauantain aikana yli 5000 vapaaehtoista evakuoiti tuhansia vanhainkotien ja palvelutalojen asukkaita. (83)

Tuntuu epätoivoiselta kuunnella jauhamista työssä jaksamisesta, kun ei ymmärretä, miten laukkaavaa on likinäköisyyden lisääntyminen lähityön provosoimassa akkommodaatorasituksessa. (...) Niin kauan kuin tuota akkommodaatorasitusta ei huomioida, on turha edes keskustella ikäihmisten työssä jaksamisesta. (44)

Kirjoituksissa ikäihminen ei itse kerro, mitä hänelle kuuluu tai mitä hän on vailla, vaan niissä toimivat alle 65-vuotiaat määrittelevät pitkälti sen, minkälaisia ikä ihmiset ovat ja mitä he tarvitsevat.

Halusimme huomioida vanhuksia ja muita erityisryhmiä ystävänpäivän merkeissä. (82)

Turkkisen mukaan ikääntyvälle väestölle suunnattujen asuntojen sijainti on erittäin tärkeä. Vieressä täytyy olla palveluja kuten ruokakauppa ja julkinen liikenne. Yhteisöllisyys on tärkeitä. (8)

Ensimmäisessä lainauksessa haastateltava määrittelee vanhukset vammaisten ohella *erityisryhmäksi*. Jälkimmäisessä lainauksessa jutussa haastateltu *Viikon henkilö* taas kertoo oman kokemuksensa puitteissa sen, minkälaisia asuntoja ikäihmiset tarvitsevat, ja mikä on heille tärkeää.

Tyypiryhmän kirjoituksissa sukupuolettomat ikäihmiset ovat jotakin sellaista, josta kirjoitus etäännyttää meidät muut, jotka emme kuulu yli 65-vuotiaiden ikäryhmään. Muun muassa Halonen (2002, 3) toteaa, että vanhukset ovat tekstien tuottajien mielikuvissa toisia. Ryhmään kuuluvien kirjoitusten sukupuolettomiin ikäihmisiin liitettyt määritelmät, esimerkiksi *nuo* ja *he*, viittaavat sanoina toiseuteen. Kirjoituksen kohteena olevat ovat jotain muuta kuin me. Myös Flygarin (2006, 72, 74) mukaan vanhukset pidetään sanomalehtiteksteissä etäällä *meistä muista*, ja heitä pidetään *toisen luokan kansalaisina*.

6. LOPUKSI

Tutkin pro gradussani, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa yhden tutkimusviikon aikana, ja eroavatko kirjoitukset sen perusteella, onko niissä esitetty henkilö sukupuoleltaan mies tai nainen. Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa julkaistiin tutkimusviikon aikana 213 kirjoitusta, joissa käsitellään yli 65-vuotiaita. Iän perusteella lehdistä kerätyt kirjoitukset jakautuivat kuin itsestään ikääntyvistä naisista, ikääntyvistä miehistä, molemmista sukupuolista ja sukupuolettomasta vanhusmassasta kertoviin kirjoituksiin. Kuten aiemmissa sukupuolta ja/tai ikää tarkastelevissa tutkimuksissa, erosivat kirjoitukset tässäkin tutkielmassa määrällisesti ja laadullisesti silloin, kun kirjoituksissa esitettiin yli 65-vuotiasta naista tai miestä.

Kuten esimerkiksi suomalaisen uutismedian seurantaraporteista käy ilmi, naisten ja miesten esittämistapa on erilainen (mm. Suikkanen et al. 2012, 12). Oma tutkielmani paljastaa, että esittämistapa eroaa myös silloin, kun puhutaan yli 65-vuotiaista naisista ja miehistä. Naiset ja miehet jaetaan heti syntymästään lähtien kahteen sukupuoleen ja tätä jakoa jatketaan tutkielman tulosten mukaan myös vanhuusiässä. Kuten Judith Butlerin ajatuksia lainaten todettiin edellä luvussa 2.3, media toistaa sukupuolta ja tekee sitä koko ajan uudestaan ja uudestaan. Ikääntyneelläkin on siis sukupuoli, mutta kun puhutaan vanhemmista ihmisistä, mukaan tulee myös sukupuolettomuuden käsite. Sukupuolettomuuden avulla voidaan käsitellä sellaisiakin ongelmalliseksi miellettyjä aiheita, joiden käsittelyssä ei haluta nostaa esiin yksilöitä.

Aineistona olevien kirjoitusten luokittelun ja määrällisen analyysin jälkeen nousi ensimmäisenä selkeästi esille se, että yli 65-vuotiaista miehistä ja yli 65-vuotiaista naisista kirjoitettiin lehdissä erittäin epätasa-arvoisesti. Yli 65-vuotiaita naisia esitettiin vain 37 jutussa, kun samanikäisistä miehistä kerrottiin 115 kirjoituksessa – siis yli kolminkertaisesti naisiin verrattuna. Määrällisessä analyysissä selvisi, että mies- ja naiskirjoitukset eroavat toisistaan myös silloin kun vertaillaan sitä, millä osastoilla ja miten paljon yli 65-vuotiaista naisista ja miehistä kirjoitetaan, minkälaisia iän määreitä ja nimityksiä heihin liitetään, minkälaisen aiheiden kautta ikänaisista ja -miehistä useimmin puhutaan sekä minkälaisissa toimijarooleissa ja kuinka usein sukupuolet ovat kirjoituksissa. Vaikka luvut ovat välillä pieniä, kaikki osoittavat johdonmukaisesti miesten ja naisten esitysten samansuuntaisen eron.

Ikämiehistä ja -naisista kirjoitettiin monipuolisesti lehtien eri osastoilla. Naisten aluetta oli kuitenkin selkeimmin kulttuuriosasto, jossa julkaistiin 19 prosenttia kaikista ikänaisista kertovista jutuista. Kotimaan-, ulkomaan- ja mielipideosastolla julkaistiin kussakin 11 prosenttia ikänaisista kertovista kirjoituksista. Yli 65-vuotiaat miehet taas hallitsivat ulkomaanosastoa, josta löytyi 28 prosenttia kaikista ikämiehiin liittyvistä kirjoituksista. Ulkomaanosaston voitokkuutta tutkimusviikolla selittänee paavi Benedictus XVI:n ero. Ero kirjoitti sekä Turun Sanomat että Helsingin sanomat kirjoittamaan useita erilaisia uutisia, artikkeleja, mielipiteitä ja kolumneja. Paavista riitti itse asiassa ammennettavaa melkein aiheeseen kuin aiheeseen tutkimusviikon tiistaista loppuviikon lehtiin asti.

Seuraavaksi eniten miehistä kirjoitettiin kotimaansivuilla, joissa julkaistiin 16 prosenttia ikämiehiin liittyvistä kirjoituksista. Kulttuuriosastoilla miehistä kerrottiin 14 prosentissa mieskirjoituksista. Huomionarvoista on, että vaikka urheilun katsotaan yleisesti olevan enemmän miehiä kuin naisia kiinnostava aihealue, ei ikämiehiä esitetty urheilusivuilla kuin kaksi kertaa. Ikänaiset eivät olleet edustettuina urheilusivuilla lainkaan.

Ilmeisesti ikämies voi olla julkisuuden henkilö, toisin kuin samaa ikäluokkaa edustava nainen. Kun julkisuus oli miestoimijoiden iän määre lähes 40 prosentissa tapauksista, oli sama prosenttiosuus naistoimijoiden kohdalla vain 7,5 prosenttia. Tämä saattaa kertoa siitä, että naiset ovat yli 65-vuotiaina julkisuuden tavoittamattomissa. Toisin kuin ikämiehet, ikänaiset näyttävät tutkimustulosten perusteella irrottaneen otteensa vallan kahvasta.

Siinä missä julkisuus toimi miesten iän suurimpana määrittäjänä, naisia määritettiin eniten eli 20 prosentissa tapauksista ilmoittamalla heidän ikänsä, nimensä ja tittelinsä. Miesten ikä, nimi ja titteli ilmoitettiin 27 prosentissa tapauksia. Sekä yli 65-vuotiaita nais- että miestoimijoita määriteltiin ikänsä puolesta suhteellisen tasapuolisesti: 42 prosentissa tapauksista naistoimijan ikä ilmoitettiin. Miesten kohdalla ikä ilmoitettiin 38 prosenttisesti.

Suikkanen ja kumppanit (2012, 41) ovat tulleet siihen johtopäätökseen, että median toimijana miestä määritellään harvoin jos koskaan sukupuolensa edustajana. Tutkielmani ei tue täysin tätä väitettä. Miltei kymmenessä prosentissa ikämiehiä käsitteleviä kirjoituksia miestä esitettiin ikänsä lisäksi sukupuolensa kautta esimerkiksi *miehenä*, *poikana* ja *isoisänä*. Pääosin yli 65-vuotiaisiin miehiin ei

kuitenkaan tarvinnut liittää minkäänlaisia nimityksiä, vaan heitä määritti useimmin julkisuus.

Aihepiirit, joiden kautta ikämiehistä ja -naisista puhutaan, eroavat toisistaan huomattavasti. Esimerkiksi suomalaisen uutismedian vuosiseurannan vuoden 2010 raportissa kerrotaan, että sukupuolten välillä on eroa silloin, kun puhutaan kirjoitusten aihepiireistä. Kun naisten aluetta ovat perheen ja parisuhteen lisäksi hyvinvointi, ovat miesten aluetta kaikki muut aihepiirit (Suikkanen & Syrjälä 2010, 94).

Omassa aineistossani ikääntyneiden naisten kolme suurinta aihealuetta olivat kulttuuri, taide ja viihde (yhdeksän prosenttia kirjoituksista), sosiaali- ja hoivapalvelut (13,5 prosenttia kirjoituksista) sekä koulutus ja työ (11 prosenttia kirjoituksista). Vaikka kirjoitusten aiheet eivät perhettä tai parisuhdetta ikänaisten kohdalla suoranaisesti käsitelleetkään, tuotiin perhe tai parisuhde esille kirjoituksissa muulla tavoin aiheista huolimatta. Miesten aihealueita olivat uskonto (21 prosenttia kirjoituksista) ja ulkomaan politiikka (13 prosenttia kirjoituksista) sekä kotimaan politiikka (13 prosenttia kirjoituksista). Miesten kohdalla perhe tuotiin harvemmin esille kirjoituksissa.

Ikääntyneiden naisten ja miesten toimijaroolit eroavat toisistaan etenkin silloin, kun puhutaan naisista tai miehistä kirjoitusten päätahoina tai -puhujina. Ikämiehet olivat kirjoituksissa päätahoina lähes kaksi kertaa niin usein kuin ikänaiset. Ikänaisia oli ikämiehiin verrattuna suhteessa suurempi määrä miltei kaikissa muissa toimijaroleissa: nainen oli keskeisenä tahona 22 prosenttia, mainintana 22 prosenttia ja kuvassa 10 prosenttia tapauksista. Miestoimijoilla vastaavat luvut olivat 16, 12 ja kolme prosenttia. Muuna tahona miehet ja naiset olivat prosentuaalisesti lähes yhtä monta kertaa, miehet kahdeksan prosenttia ja naiset 7,5 prosenttia tapauksista. Toimijaroolien jakautuminen miesten ja naisten kesken kertoo siitä, että ikämiestä esitetään tyypillisesti kirjoituksen pääroolissa. Yli 65-vuotias nainen taas joutuu helpommin tyytymään sivuhenkilön rooliin.

Kun puhutaan pehmeistä ja kovista uutisista, ikääntyneitä naisia ja miehiä esitettiin aineistossa epätasa-arvoisesti. Naisista kirjoitettiin pehmeissä uutisissa: muun muassa henkilökuvissa ja kulttuurijutuissa. Miehiä taas esitettiin kovissa uutisissa, joissa he esiintyivät kirjoituksen pääroolissa tai keskeisessä osassa, esimerkiksi lausuntoa antavana tietyn alan asiantuntijana tai asiaan vihkiytyneenä poliitikkona. Kun vertaillaan esimerkiksi yli 65-vuotiaiden naisten urasta kertovia kirjoituksia yli 65-vuotiaiden miesten vastaaviin, voidaan todeta, että ikänainen antoi asiantuntijalausunnon vain yhdessä

kirjoituksessa. Miehet taas jakoivat mielipiteitään useammassa jutussa. Siinä missä työuransa kautta esitetty mies otti kantaa telakan tilanteeseen emeritusprofessorina, joutui nainen yleensä tyytymään rooliinsa esimerkiksi edesmenneenä taiteilijana.

Luokkiin jaetusta aineistosta löytyneet tyyppiryhmät kertovat niistä tyypillisimmistä rooleista ja asetelmista, joita yli 65-vuotiaille sukupuolensa edustajille annettiin ja joiden kautta heitä esiteltiin sanomalehdissä tutkimusviikon aikana. Ikämies löytyi Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien kirjoituksissa vallan kahvasta ja elinkeinoelämän huipulta useammin kuin naispuolinen ikätoverinsa. Oli poliitikkoa, päätoimittajaa ja erikoislääkärinä – siis yhteiskunnallisesti katsottuna hieman korkeampaan asemaan päässeitä toimijoita, jotka ovat saaneet elämässään aikaiseksi jotakin kertomisen arvoista. Uransa kautta esitetyt yli 65-vuotiaat naiset olivat hekin perusduunaria korkeammassa asemassa. Vaikka iso osa ikänaisia käsittelevistä kirjoituksista kertoikin naisten työelämästä, tuotiin teksteissä miltei aina jollakin tavalla esille myös se, että naisella on tai on ollut perhe tai puoliso.

Kun kyseessä oli työura, ikämiehiä äidytettiin kuvailemaan kirjoituksissa naisia enemmän. Yli 65-vuotiaisiin miehiin liitettiin tutkimusaineistona olevissa artikkeleissa prosentuaalisesti enemmän uraan viittaavia nimityksiä. Naisiin taas liitettiin prosentuaalisesti enemmän henkilöön ja sukupuoleen viittaavia nimityksiä. Ikämiehistä kirjoitettaessa kumppani tai lapset tuotiin esille vain hyvin harvoin, ja yhteiskunnallisesti merkittäviä työuria esiteltiin pääsääntöisesti erillään perheistä ja puolisoista. Ikääntyneitä naisia esitettiin työn ja perheen lisäksi hyvinvointipalveluista kertovien aiheiden kautta hauraina yksilöinä, jotka tarvitsevat elämässään yhteiskunnan apua. Jotakin samankaltaisuutta löytyi ikämiesten esitystavasta vain silloin, kun heitä esitettiin samassa kirjoituksessa ikänaisten kanssa.

Olenkin Halosen (2002, 9) kanssa samaa mieltä siitä, että toisin kuin naisille, ikä on miehille voimavara, ja ikämiestä esitetään mediassa naista helpommin työkykyisenä. Iso osa oman tutkimusaineistoni ikämiehistä oli vielä mukana työelämässä, ja miehiä määritteli ennen kaikkea heidän tittelinsä tai yhteiskunnallinen statuksensa. Ikänaisten kohdalla vain kolmessa jutussa nainen oli nykyinen tai entinen johtaja tai poliittisesti aktiivinen henkilö.

Ojalan ja Pietilän (2010, 340) mukaan vanhoja miehiä ei oteta mukaan julkiseen keskusteluun. En allekirjoita tätä väitettä. Kuten tutkimusaineistoni osoittaa, ikämiehet kyllä näkyvät ja kuuluvat lehtien

sivuilla ja saavat kirjoituksissa äänensä kuuluviin. Se, pääsevätkö julkiseen keskusteluun ottamaan osaa tavalliset ikämiehet, on ihan eri asia. Kun yli 65-vuotiaita esittäviä lehtitekstejä tarkastellaan, voidaan sanoa, että suurimmassa osassa esitetään ikämiestä. Hän ei kuitenkaan ole tavallinen kadulla vastaan tuleva ikämies vaan poliitikko tai korkeassa asemassa oleva uratykki, joka ei välttämättä edusta valtaosaa ikämiehistä – mikäli niin sanotut tavalliset ikämiehet edustavat valtaosaa suomalaisista yli 65-vuotiaista miehistä.

Kun yli 65-vuotiaat nainen ja mies esiintyivät molemmat samassa tekstissä, ei sukupuolten välinen kontrasti ollut niin suuri kuin niissä kirjoituksissa, joissa miehiä ja naisia esitetään erikseen. Eroja löytyi etenkin ikämiesten kohdalla: Siinä missä pelkästään ikämiestä esittävän kirjoituksen aiheena oli pääasiassa politiikka ja toimijana julkisuudesta tunnettu yli 65-vuotias poliitikko, esitettiin samassa kirjoituksessa esiintyviä ikänaaisia ja -miehiä tyypillisimmin pehmeämpien arkisten uutisten kuvittajina ja esimerkkihenkilöinä.

Kun samassa kirjoituksessa esiintyivät sekä yli 65-vuotias mies että nainen, sai ikämieskin näyttää tavallisempaa puolta itsestään. Miehestä käytettiin useammin perheeseen liitettäviä määritelmiä kuten ukki, vaari ja pappa, ja muutamassa jutussa nainen ja mies edustivat ikäihmisiä pariskuntana. Miehistä käytettiin näissä kirjoituksissa myös naisia enemmän sukupuoleen viittaavia nimityksiä. Nimitykset eivät tosin edustaneet perhettä, vaan olivat usein mairittelevampia kuin naissukupuoleen liitetyt nimitykset.

Tekstejä, joissa yli 65-vuotiaita naisia ja yli 65-vuotiaita miehiä esitetään yksin ja kirjoituksia, joissa heitä esitetään yhdessä yhdistää se, että miehiä ja naisia keskenään verrattaessa ikämiehet esiintyvät kummassakin tapauksessa kaksi kertaa niin usein päätoimijoina kuin ikänaiset. Mies oli siis naista enemmän esillä, esiintyi hän jutussa itsekseen tai yhdessä naisen kanssa, ja nainen sai miestä harvemmin paistatella artikkelin pääroolissa – vieläkin harvemmin kuin silloin, kun hän esiintyi jutussa itsekseen.

Yli 65-vuotiaat sukupuolettomana massana -luokka nieli sisälleen suurimman osan kirjoituksista, joissa ikäihmiset nähdään ongelmajätteenä. Siinä missä Sinikka Vakimon (2001, 171) mukaan sanomalehtiteksteissä ikääntyvää naista esitetään muun muassa ongelmadiskurssissa ja hauras nainen

pannaan kirjoitusten kuvituksessa edustamaan ongelmallisia ikääntyneitä, nousee niin sanottu ongelmadiskurssi esiin omassa tutkielmassani ennen kaikkea sukupuoliottomat-luokasta puhuttaessa. Tutkiessaan ikääntyneiden naisten mediakuvaa Helsingin Sanomissa Hilkka Hytti (2010, 42–46) ei löytänyt Vakimon havaitsemaa ongelmadiskurssia omasta aineistostaan. Vaikka en omalle tutkimusaineistolleni diskurssianalyysiä tehnytään, ongelmadiskurssin piirteitä oli selkeästi havaittavissa sukupuoliottomat-luokan kirjoituksissa.

Sukupuoliottomat vanhukset ovat harmaata massaa, joka esitetään häivytettynä ja jota ei henkilöidä. Kuten Halonen (2002, 7) esittää, vanhuksista puhutaan *toisina*: he eivät ole itse äänessä, vaan heidän puolestaan puhuvat viranomaiset ja muut asiantuntijat, joille vanhuus on lähinnä tilastoja ja vanhukset erilaisia vanhuspalveluiden asiakkaita. Pakarinen (2004, 2) puhuu miltei samasta asiasta ulkopuolisen vanhuuden diskurssina, jossa joku toinen puhuu vanhusten puolesta. Tutkimusaineistossani vanhukset sysättiin toisiksi etenkin silloin, kun heitä esitettiin sukupuoliottomana massana. Flygarin mukaan (2006, tiivistelmä) vanhuudesta annetaan suurimmaksi osaksi negatiivinen kuva, jossa vanhuus nähdään riippuvuutena ja uhkana. Aistin vastaavanlaista ilmapiiriä oman tutkielmani sukupuoliottomat-luokan kirjoituksista.

Kun vanhuudesta haluttiin kirjoittaa ongelmaakeskeisesti, turvauduttiin teksteissä siis sukupuoliottomaan vanhusmassaan. Vaikka ongelmaakeskeyttä voidaankin pääasiassa pitää negatiivisena asiana, on tutkielmassani esiin noussut luokka sukupuoliottomat itse asiassa myös jokseenkin edullinen luokka yli 65-vuotiaita miehiä ja naisia ajatellen: kun medially on tarve puhua yli 65-vuotiaasta ongelmana, voidaan puhetapa suunnata vanhuksiin ja ikääntyneisiin eli sukupuoliottomaan massaan sen sijaan, että esiin nostetaan yksilö – nainen tai mies. Koska vanhuudesta puhuttaessa puhetapa on mediassa toisinaan jokseenkin ongelmaakeskeinen, olisi hyvin tärkeää, että ongelmadiskurssia ei suunnata vain jompaankumpaan sukupuoliin.

Suurin osa *Yli 65-vuotiaat sukupuoliottomana massana* -luokan kirjoituksista olivat kotimaanosastolla ja taloussivuilla julkaistuja kovia uutisia siitä, miten käy, kun vanhusten määrä Suomessa kasvaa. Kirjoituksissa haettiin myös ratkaisuja siihen, miten vanhusongelma saadaan selätettyä. Tyypillisimmät tavat esittää sukupuoliotonta vanhusmassaa oli pitää vanhusta yhteiskunnallisena ongelmana, penätä vanhuksille arvostusta tai esittää heitä uutisissa etäällä ”meistä muista”.

Vaikka sukupuoli-erot luokkaa keräsikin suurimman osan ikääntyneitä ongelmana kuvaavista kirjoituksista, liitettiin huonovointisuus, heikkous ja hoivan tarve sekä vanhuuden mukanaan tuomat ongelmat oman tutkielmani aineistossa kuitenkin myös yksilöihin. Esimerkiksi *Yli 65-vuotiaat nainen ja mies aineistossa* -luokan tyyppiryhmässä Vanhuus ei tule yksin vanhuutta tarkasteltiin asiana, joka vaikuttaa sekä miehiin että naisiin.

Mikäli kirjoituksissa haluttiin käsitellä vanhuutta ongelma-keskeisesti yhden esimerkkihenkilön kautta, otettiin esimerkiksi useammin nainen kuin mies. Ongelmadiskurssin piirteitä löytyi esimerkiksi *Ikääntyvä nainen aineistossa* -luokan tyyppiryhmästä Hauras ja avuton ikänainen. Miesten kohdalla vanhuuden heikkous nostettiin harvemmin esille silloin, kun yli 65-vuotiaasta miestä esitettiin kirjoituksessa yksinään.

Ikämiehiä ja -naisia esitetään oman tutkielmani mukaan Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien sivuilla hyvinkin epätasa-arvoisesti ja sukupuolittuneen stereotyyppisesti. Irma Kaarina Halonen (1999, 59) väittää, että uutisten maailma on keski-ikäisten miesten maailma. Omassa tutkielmassani tulos on selkeä: ikäihmisten maailma on mediassa selkeimmin ikämiesten maailma, sillä mies on nostettu esiin yli kolme kertaa niin usein kuin samaa ikäluokkaa oleva nainen.

Sitä, mitä tämä kertoo suomalaisesta yhteiskunnasta ja mediasta voidaan tämän tutkielman puitteissa vain spekuloida. Miksi vain ikämiehillä tuntuu olevan tarpeeksi meriittiä päästä lehtien sivuille osaksi julkista keskustelua? Kertooko tämä siitä, että ikämiehet ovat naisia useammin vallan kahvassa niin Suomessa kuin ulkomailla? Onko toisiaan niin, että uutisia kirjoittavat toimittajat eivät löydä asiantuntijahaastateltaviksi samanikäisiä naisia, ja pääsisivätkö yli 65-vuotiaat naiset paremmin lehtien sivuille, jos mediassa arvostettaisiin tavallisten ihmisten mielipidettä samalla tavalla kuin virkamiesten?

Tässä tutkielmassa ei selvitetty sitä, minkälainen käsitys TS:n ja HS:n lukijoille piirtyy yhden viikon aineiston perusteella yli 65-vuotiaista ihmisistä ja heidän sukupuolestaan. Pyrin kuitenkin vastaamaan kysymykseen oman kokemukseni kautta. Tutkimusaineistoni kirjoituksia lukiessa voi päätellä ainakin sen, että 1940-luvulla ja sitä ennen syntyneet miehet ovat luoneet uraa sillä aikaa, kun naiset ovat

tehneet lapsia ja hoitaneet perhettä.

Aineistosta syntyneen mielikuvan mukaan nykyään stereotyyppiseksi mielletty käsitys naisista pullantuoksuisina äiteinä on nykyisten yli 65-vuotiaiden naisten kohdalla saattanut hyvinkin pitää paikkansa. 1950-luvulla passatut ja palvelleet pojannassikat vaikuttavat nyt politiikassa. Samanikäisten kanssasarien konservatiivinen kotikasvatus taas on taannut sen, että naisille perhe on aina kuolemaan saakka se kaikista tärkein asia, vaikka 1960- ja 1970-lukujen kapinahengestä johtuen naisella olisi ollut hyväkin työpaikka. Ja mikäli vanhuksset eivät ole ura edellä kohti elämän ehtoopuolta kulkevia ikämiehiä tai pullantuoksuisia isoäitejä, he ovat yhteiskunnassa kytevä aikapommi ja ongelma, jonka hoitamiseen on tehtävä pikaisia ratkaisuja.

Aika näyttää, muuttuuko ikääntyneiden miesten ja naisten esittämistapa mediassa. Ne, jotka ovat tällä hetkellä yli 65-vuotiaita, ovat eläneet sitä aikaa, kun sukupuoliroolit ovat olleet mustavalkoisempia kuin nykyään. Vaikka Suomi ei edelleenkään ole kaikille tasa-arvoinen maa, pyritään tasa-arvokeskustelua pitämään yllä jatkuvasti, ja esimerkiksi sukupuolten välinen tasa-arvokuilu kapenee koko ajan. Siksi 50 vuoden kuluttua tätä pro gradu -tutkielmaa muistuttavan tutkimuksen avulla voidaan löytää hyvinkin erilaisia tutkimustuloksia.

Suikkasen ja kumppaneiden (2008, 50–51) mukaan työikäiset ovat kaikkein eniten esillä mediassa, ja ikäihmiset tuodaan uutisissa esille vain harvoin. Oman tutkielmani aineisto tukee tätä tulosta. Vaikka en tutkielmassani analysoinut sitä, miten paljon ikäihmisiä nostettiin esiin sanomalehdissä muihin uutistoimijoihin verrattuna, voi tutkimusviikon keskimääräisiä juttumääriä tarkasteltuna todeta, että yli 65-vuotiaat toimijat olivat Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien sivuilla suhteellisen marginaalissa.

Ikäihmiset esiin nostavia juttuja löytyi kahdesta lehdestä viikon ajalta vain 213. Ikäihminen nostettiin esiin yhdessä Turun Sanomien numerossa keskimäärin 13,5 jutussa ja Helsingin Sanomissa 17 jutussa. Kun vertaa ikäihmisiä esittävien juttujen määrää sanomalehtien päivittäiseen kokonaisjuttumäärään, on ikäihmisten osuus hyvin pieni. Esimerkiksi Turun Sanomien torstaina 14.2.2013 ilmestyneessä lehdessä julkaistiin kaikkiaan 142 juttua, joten yli 65-vuotias pääsi esiin vain 9,5 prosentissa jutuista. Helsingin Sanomien saman päivän lehdessä oli juttuja kaikkiaan 155, joten ikäihmisiä esiin nostavien juttujen osuus oli siinäkin vain 11 prosenttia.

Tutkimusaiheeni on tulevaisuutta ajatellen erittäin tärkeä: koska väestön keski-ikä kohoaa ja ikääntyvien määrä nousee koko ajan, on tärkeää tiedostaa se, millä tavalla ikäihmisistä puhutaan mediassa ja varsinkin sanomalehdessä, jonka on sanottu tavoittavan etenkin vanhemmat ihmiset. Nämä vanhemmat ihmiset ovat koko ajan terveempiä ja elinvoimaisempia kuin vielä muutama vuosikymmen sitten. Ihmiset ovat työelämässä pidempään ja jaksavat harrastaa vielä korkealla iällä sekä vaikuttaa ja ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Vanhustyön Keskusliiton Eloisa ikä -ohjelman Taloustutkimuksella teettämään kyselyyn vastanneista yli neljännes ei pidä median välittämää kuvaa vanhuudesta totuudenmukaisena. Lähes kolmannes vastaajista ei osannut sanoa, onko median välittämä kuva ikäihmisistä ja vanhuksista oikea tai väärä. Suurin osa Suomalaiseen Ikägallupiin vastanneista henkilöistä oli kuitenkin sitä mieltä, että iäkkäitä ihmisiä tulisi arvostaa enemmän. (eloisaika.fi 2013.) Medialla on tämän arvomaailman muuttamisessa suuri rooli.

Kokemus omasta iästä on sidottu tiukasti yhteiskunnan rakenteisiin (Tiihonen 2007, 25). Siksi on hyvä muistaa, ettei tietyn ikäistä ihmisryhmää saisi lokeroida mediassa tietynlaiseen muottiin. Koska sosiaalinen todellisuutemme rakentuu sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi kielellisessä vuorovaikutuksessa, on erittäin tärkeää, että median antama kuva ikäihmisistä muuttaa muotoaan sitä mukaan kun ikäihmisten todellisuuskin muuttuu.

Mediataloissa mietitään koko ajan enemmän ja enemmän sitä, miten ja kuinka paljon kasvavasta vanhusväestöstä pitäisi kertoa. Esimerkiksi Turun Sanomat on kiinnittänyt asiaan aiempaa tarkempaa huomiota ja nimennyt vuoden 2014 TS-vuositeemaksi vanhuuden. Lehdessä julkaistaan vuoden aikana erilaisia teemaan liittyviä kirjoituksia, jotka erotetaan muusta toimituksellisesta aineistosta vuositeemaa varten laaditulla vinjetillä.

Päätoimittaja Kari Vainion (2014, henkilökohtainen tiedonanto) mukaan vanhuus-teemavuodelle ja sitä käsittelevälle juttusarjalle on tällä hetkellä yhteiskunnallista tilausta. Päätoimittaja kertoo, että vanhuudesta kertovia artikkeleja ei ole sidottu tiettyihin aiheisiin tai tietyille sanomalehden osastoille. Tähän mennessä Turun Sanomat on kirjoittanut juttusarjassaan muun muassa vanhustenhoidosta,

ikäihmisille suunnatusta ystäväpalvelusta sekä muistisairauksien vähentymisestä ikääntyneillä turkulaisilla. Vainion mukaan lähtökohdiltaan positiivisen juttusarjan tavoitteena on muun muassa informaation jakaminen ja ikäihmisten esille nostaminen.

Turun Sanomien vuositeema vanhuus olisi oiva tutkimuskohde ikäihmisistä ja heidän mediakuvastaan kiinnostuneelle graduntekijälle. Vuoden 2014 aikana julkaistun aineiston avulla voisi tutkia, miten ikäihminen nostetaan esiin Turun Sanomien juttusarjassa, ja minkälaista kuvaa teemavuoden kirjoitukset vanhuksista luovat.

Tämän tutkielman tarkoituksena ei ollut selvittää sitä, minkälainen kuva lukijoille yli 65-vuotiaista aineiston perusteella piirtyy, eikä se olisi tutkielman puitteissa mahdollistakaan. Tämä voisi kuitenkin olla hyvä aihe jatkotutkimukselle. Tutkielmani on kurkistus siihen, miten yli 65-vuotiaista kirjoitetaan Turun Sanomissa ja Helsingin Sanomissa yhden tutkimusviikon aikana. Laajempaa aineistoa ja samoja tutkimusmenetelmiä käyttämällä voitaisiin vertailla sitä, pitävätkö tutkielman lopputulokset paikkaansa myös isommassa aineistossa.

Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisivat olla myös ikämiehet yksinään. Aiemmin on tehty jonkin verran tutkimusta siitä, miten ikääntyvää naista kuvataan mediassa. Ikääntyvien miesten mediakuvasta ei juuri suomalaista tutkimusta löydy, vaan miehiä tyydytään sivuamaan naisia koskevassa tutkimuksessa. Olisi mielenkiintoista perehtyä tutkimukseen, jossa pohditaan, minkälainen mediakuva yli 65-vuotiaista miehistä annetaan sanomalehdessä tai muissa medioissa, joiden kuluttajakunta vanhenee – etenkin, kun oman tutkielmani perusteella tuiki tavallinen ikämies ei näyttäisi saavan sijaa sanomalehden sivuilla, toisin kuin korkean uran tehnyt ikätoverinsa.

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Flygar, Mia (2006). *Seniorit sivuilla. Suomalainen vanhuus Helsingin Sanomien uutisteksteissä*. Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Grönfors, Martti (1982). *Kvalitatiivisen kenttätöön menetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Halonen, Irma Kaarina (1999). *Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille*. Tampere: Tampere University Press.
- Halonen, Irma Kaarina (2002). *Sukupuolen paikkoja median ikämatriisissa*. Tiedotustutkimus 3/2002, 2–14. Tampere: Tampere University Press.
- Helin, Satu (2002). Palvelujärjestelmä iäkkään ihmisen voimavarojen tukijana. Teoksessa Eino Heikkinen & Marjatta Marin (toim.). *Vanhuuden voimavarat*. Helsinki: Tammi, 35–67.
- Hytti, Hilikka (2010). *Ikääntynyt nainen mediassa*. Terveystieteiden pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Julkunen, Raija (2010). *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Jyrkämä, Jyrki (2001). Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino 267–323.
- Karisto, Antti (2005). Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa Antti Karisto (toim.) *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 17–58.
- Koskinen, Simo (2007). Ikäihmisten asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa: Taimi Tulva, Ilkka Uusitalo ja Kimmo Harra (toim.) *Vanhuuden monet kasvot*. Helsinki: OKKA – Opetus-, kasvatusta- ja koulutusalojen säätiö, 18–49.
- Liljeström, Marianne (2004). Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 111–138.
- Marttinen, Virve (1997). Muistokirjoituksista journalismiin. *Nekrologit Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Suomen Sosiaalidemokraatti - Demarissa 1935–1995*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Nikander, Pirjo (1999). Elämänkaaresta elämänkulkuun: iän muuttuva merkitysmaailma. Teoksessa Ilka Kangas & Pirjo Nikander (toim.). *Naiset ja ikääntyminen*. Helsinki: Gaudeamus, 27–45.
- Ojajarvi, Sanna (2004). Toistamisen politiikka: Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa Tuomo Mörä, Inka Salovaara-Moring & Sanna Valtonen (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 255–273.
- Ojala, Hanna & Pietilä, Ilkka (2010). *Sosiaaligerontologian näkökulmia sukupuolistuneeseen vanhenemiseen*. Gerontologia 24 (2010): 4, 5. artikkeli. Jyväskylä: Kasvun ja vanhenemisen tutkijat ry, 335-344.
- Pakarinen, Marja (2004). *Kohdattu, olematon ja ulkopuolinen vanhuus. Diskurssianalyttinen tutkimus vanhuudesta sanomalehdessä*. Terveystieteiden pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pettersson, Maria (2013). *Puran pommin*. Helsingin Sanomat 17.5.2013: Nyt-liite, 8–11.
- Pietilä, Ilkka & Ojala, Hanna (2010). *Miesten vanheneminen 2000-luvun Suomessa. Näkökulmia muuttuviin arkielämän käytäntöihin ja yhteiskuntapolitiikkaan*. Futura 29 (2010): 3, 7. artikkeli. Turku: Tulevaisuuden tutkimuksen seura, 66-71.
- Puustinen, Liina; Ruoho, Iris & Mäkelä, Anna (2006). Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) (2006). *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 15–44.
- Rantamaa, Paula (2001). Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Anne Sankari & Jyrki Jyrkämä (toim.) *Lapsuudesta vanhuuteen – Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 49–95.
- Ronkainen, Suvi (2004). Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 44–69.
- Ruoho, Iris (2006). Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen & Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus, 171–192.
- Suikkanen, Risto; Holma, Aino & Raittila, Pentti (2012). *Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012 loppuraportti*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Suikkanen, Risto; Saloniemi, Aira & Holma, Aino (2008). *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2008*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja B 51. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Suikkanen, Risto & Syrjälä, Hanna (2010). *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2010*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja B 55/2010. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tanhua, Inkeri (2012). *Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Tiihonen, Arto (2007). Ikäkokemusta jäljittämässä. Teoksessa Sirkka-Liisa Heimonen & Ilkka Syrén

(toim.) *Kokemus ja kokemuksellisuus ikääntyessä. Seminaariesityksiä 26.–27.11.2007.* Helsinki: Ikäinstituutti, 25–29.

Tilastokeskus (2012). *Suomi lukuina 2012.* Helsinki: Edita Publishing Oy.

Vakimo, Sinikka (2002). *Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä.* Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ylöstalo, Hanna (2006). *Naisia, miehiä vai ihmisiä? Sukupuolten tasa-arvo työpaikkojen tasa-arvotyössä ja feministisessä tutkimuksessa.* Naistutkimus 19 (2006): 3, 3. artikkeli, 17–28. Helsinki: Suomen Naistutkimuksen Seura.

Verkkosivustot

Alelehti.fi (2013). Helsingin Sanomat. Haettu 15.5.2013: <http://alelehti.fi/tilaa/helsingin-sanomat/>.

Eloisa ikä (2013). *Suomalainen ikägallup: Vanhuuden ikäraja on nyt määriteltä – 72 vuotta.* Haettu 4.3.2014: <http://www.eloisaika.fi/ajankohtaista/uutiset/?x25663=70980>.

Eläketurvakeskus (2013). *Työeläkejärjestelmästä voi jäädä vanhuuseläkkeelle joustavasti.* Haettu 5.5.2013: <http://www.etk.fi/fi/service/vanhuuseläke/241/vanhuuseläke>.

Finlex.fi (2013). Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Haettu 22.5.2013: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>.

Finlex.fi (2013). Suomen perustuslaki. 2. luku 6 §, perusoikeudet. Haettu 21.5.2013: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Hs.fi (2011). *Uusi thaiyhtiö palkkaa transsukupuolisia stuerteiksi.* Haettu 13.5.2013: <http://www.hs.fi/talous/artikkeli/Uusi+thaiyhtiö+palkkaa+transsukupuolisia+stuerteiksi/1135263693047>

Kansallinen mediatutkimus (2013). Levikintarkastus 2012. Haettu 15.5.2013: <http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Levikkitilasto2012.pdf>

Kansallinen mediatutkimus (2013). Lukijamäärät 2012. Haettu 15.5.2013: http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukija_2012_perustaustat.pdf

Kela.fi (2013). *Eläkeikä lähestyy.* Haettu 30.4.2013: <http://www.kela.fi/elakeika-lahestyy>.

Kilponen, Juha & Kinnunen, Helvi (2005). *Väestön ikääntyminen ja talouden yleinen tasapaino.* Euro & Talous, 3/2005, 90–97. Haettu 5.5.2013: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/euro_ja_talous_vanhat/Documents/3_VaestonIkääntyminen.pdf.

Lähdesmäki, Tuuli; Hurme, Pertti; Koskimaa, Raine; Mikkola, Leena & Himberg, Tommi (2009). Menetelmäpolkuja humanisteille. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Haettu 14.5.2013: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/luokittelu>

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 6.5.2013: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Haettu 6.5.2013: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html.

Salokorpi, Jussi (2013). *Kaius Niemi johtamaan Helsingin Sanomia*. Yle Uutiset. Haettu 3.3.2014: http://yle.fi/uutiset/kaius_niemi_johtamaan_helsingin_sanomia/6811795.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2001). *Ikääntymisen vaikutuksista työmarkkinoilla*. Haettu 2.5.2013: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/romppanen/vaesto.htm>.

Tampereen yliopisto (2012). Uutismedian vuosiseuranta 2008–2012. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Comet. Haettu 18.5.2013: <http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/comet/tutkimus/uutismedia.html>.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE (2013). *TANE edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa*. Haettu 21.5.2013: <http://www.tane.fi/fi>.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE (2013). *TANEn visio, missio ja arvot 2012–2015*. Haettu 21.5.2013: <http://www.tane.fi/fi/tane/strategia>.

Tarjouslehti.fi (2013). Turun sanomat. Haettu 15.5.2013: <http://tarjouslehtia.fi/turun-sanomat/>.

Tilastokeskus (2012). Ikä. Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät. Haettu 17.5.2012: <http://stat.fi/meta/kas/ika.html>.

Tilastokeskus (2013). Siviilisäätty. Tilastokeskus, Käsitteet ja määritelmät. Haettu 21.5.2013: <http://www.stat.fi/meta/kas/siviilisaaty.html>.

Tilastokeskus (2003). *Väestön ikääntyminen on suhteellista*. Tilastokeskus, Tietoaika-lehti; sähköinen artikkeliarkisto. Haettu 4.5.2013: http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_05_03_nieminen.html.

Valtiokonttori (2013). *Monta ikää*. Haettu 17.5.2013: http://www.valtiokonttori.fi/fi-FI/Virastoille_ja_laitoksille/Henkilostohallintoa_ja_johtamista_tukevat_palvelut/Johtamisen_ja_esimiestyon_tuki/Ikajohtaminen/Mita_ika_on/Monta_ikaa.

Valtiovarainministeriö (2006). *Raportti väestön ikääntymisen vaikutuksista eläkemenoihin ja eläkkeiden rahoitus pohjaan Suomessa*, tiivistelmä. Haettu 3.5.2013: http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20060216R

aport/name.jsp.

Muut lähteet

Ruoho, Iris (Henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2013).

Vainio, Kari (Henkilökohtainen tiedonanto 13.3.2014).

LIITE 1

Turun Sanomien ja Helsingin Sanomien kirjoitukset 11.–17.2.2013

Nro.	päivä	lehti	otsikko	sivu
1.	11.2.2013	TS	Ylioppilastulva alkoi huolestuttaa	2
2.	11.2.2013	TS	Obama pyrkii yhdysvaltojen uudistajien jalanjäljille	2
3.	11.2.2013	TS	Luonnon yhteen sitomat	3
4.	11.2.2013	TS	Turku maksaa eniten seudulla ovelle viedystä kauppakassista	3
5.	11.2.2013	TS	Laturetki elää edelleen	7
6.	11.2.2013	TS	Kauppakassin tulo kotiovelle on kunnasta kiinni	8
7.	11.2.2013	TS	Ihalainen toppuutteli kiirettä eläkeratkaisussa	8
8.	11.2.2013	TS	Turkuun lisää yhteisöllistä vanhusasumista	10
9.	11.2.2013	TS	Identtiset epäilytynä – DNA ei auta	11
10.	11.2.2013	TS	Kodin tulipalo sekoittaa elämän	17
11.	11.2.2013	TS	(Tekstiviestimielipide, ei otsikkoa)	20
12.	11.2.2013	TS	Tervetuloa terassikanat ja ulkoilevat eläimet	20
13.	11.2.2013	TS	On paljon tehtävää!	20
14.	11.2.2013	TS	Luonnon yhteen liimaamat	21
15.	12.2.2013	TS	Slow Time	2
16.	12.2.2013	TS	Väsänyt paavi ilmoitti eroavansa tehtävästään	3
17.	12.2.2013	TS	Mannerheimin kipsinen kuolinnaamio löytyi	8
18.	12.2.2013	TS	Palvelutaloon lisätiloja Naantalissa	9
19.	12.2.2013	TS	Ålandsbankenin ylimääräinen yhtiökokous	10
20.	12.2.2013	TS	Paavi Benedictus XVI väistyy katolisen kirkon johdosta	12
21.	12.2.2013	TS	Ero hämmästytti ja järkytti italialaisia	12
22.	12.2.2013	TS	”Paavi on vanha ja väsynyt”	12
23.	12.2.2013	TS	Folke Gräsberg ensiesittää Sibeliuksen tuntemattoman	15
24.	12.2.2013	TS	Kuolleet/Ruotsin kielen opettaja	16
25.	12.2.2013	TS	Haaste otetaan vastaan	17
26.	13.2.2013	TS	Ohikulkijat ylistivät talovanhuksia	7
27.	13.2.2013	TS	Alkoholidenttiyksikkö aloittaa Salossa keväällä	8
28.	13.2.2013	TS	Hyväkkäitä verorahoilla	12
29.	13.2.2013	TS	Talousvaliokunta pitää valtion telakkaomistusta mahdollisena	14
30.	13.2.2013	TS	Paavi hyvästelee katolilaiset Pietarinaukiolla	16
31.	13.2.2013	TS	Philip Catherine haluaa yhä oppia uutta	18
32.	13.2.2013	TS	Lava kutsuu hyvän asian puolesta	18
33.	14.2.2013	TS	Poliittista painetta hallitukselle	2
34.	14.2.2013	TS	Isoäiti voi olla perhepäivähoitaja	6
35.	14.2.2013	TS	Turun vanhuksia muuttaa MRSA-bakteerin vuoksi	6
36.	14.2.2013	TS	Hallitus lupaa selvittää uutta omistusta ja TUI-rahoitusta	9
37.	14.2.2013	TS	Obama haluaa nostaa minimipalkkaa ja kohentaa keskiluokan oloja	14
38.	14.2.2013	TS	Paavin viimeinen messu kokosi yhteen tuhansia uskovaisia	14
39.	14.2.2013	TS	Kaikkien ystävä	19
40.	14.2.2013	TS	(Tekstiviestimielipide, ei otsikkoa)	20
41.	14.2.2013	TS	Juhlasalin jumppatunnit säilytettävä	20
42.	14.2.2013	TS	Presidentin lahjakissa ansaitsisi merkkipäivän	20
43.	14.2.2013	TS	Koulupukuja käytettiin klassillisessa lyseossa	20
44.	14.2.2013	TS	Työssä jaksamisesta	20
45.	14.2.2013	TS	Rantakartanon rouva palaa Someron kesään	22
46.	14.2.2013	TS	”Ompu” maistuu keräilijöille	23
47.	14.2.2013	TS	Jumalan avulla ryssä päin	24
48.	15.2.2013	TS	EK:n saatanalliset säkeet	2
49.	15.2.2013	TS	Leipäjonoissa nähdään nälkää	5
50.	15.2.2013	TS	Poliisin nettiajanvaraus tukossa Turussa	6
51.	15.2.2013	TS	Ikääntyvä muistikin vetreytyy aivojumballa	8
52.	15.2.2013	TS	Saunapalo karkotti vanhukset evakkoon	8
53.	15.2.2013	TS	Sailaksen seuraaja Hetemäki kaipaa nopeita päätöksiä talouteen	9
54.	15.2.2013	TS	(Tekstiviestimielipide, ei otsikkoa)	12
55.	15.2.2013	TS	S-ryhmä nappasi markkinaosuutta päivittäistavarakaupassa Keskolta	14
56.	15.2.2013	TS	Parlamenttivaalien loppukiri alkoi	15
57.	15.2.2013	TS	Paavi ”piiloutuu maailmalta”	16
58.	15.2.2013	TS	Fantastisia tarinoita varastosta	18
59.	15.2.2013	TS	Kuoleman voittaa vain...	19
60.	15.2.2013	TS	Kuolleet/Taidemaalari Jaakko Sievänen	20

Nro.	päivä	lehti	otsikko	sivu
61.	15.2.2013	TS	Kuolleet/Yrittäjä Olavi Sipilä	21
62.	16.2.2013	TS	Usko Jumalaan	2
63.	16.2.2013	TS	Osuvasti	2
64.	16.2.2013	TS	Susikeskustelu täytti Köyliön Lallintalon ääriin	3
65.	16.2.2013	TS	MRSA-tartuntoja yritetään hillitä eristysyksiköllä	3
66.	16.2.2013	TS	Turku perusti eristysyksikön MRSA-epidemian vuoksi	8
67.	16.2.2013	TS	Mies kuoli metsätyöturmassa	11
68.	16.2.2013	TS	Kaupunki eväsi laittomasti vaipparahat palvelutalon asukkaalta	12
69.	16.2.2013	TS	Punaisella Ristillä talvimyrskyharjoitus	13
70.	16.2.2013	TS	Jälkimaku	16
71.	16.2.2013	TS	Hagelin nimitys ministeriksi viivästyi USA:ssa	21
72.	16.2.2013	TS	Vatikaani kiirehtii uuden paavin valintaa	21
73.	16.2.2013	TS	Lumi Pörrö-Karsu, ystäväni	24
74.	16.2.2013	TS	Julmaa huvia	25
75.	16.2.2013	TS	Kuolleet/Päätoimittaja Erkki Laatikainen	27
76.	16.2.2013	TS	Kuolleet/Maakuntaradion päällikkö Vesa Laaksonen	27
77.	16.2.2013	TS	Kuolleet/Naistentautien ja synnytysten erikoislääkäri	27
78.	16.2.2013	TS/Extra	Kuin salama kirkkaalta taivaalta	3
79.	16.2.2013	TS/Extra	Uutta virtaa Aasiasta	11
80.	16.2.2013	TS/Extra	J.L. Runeberg ja viinanhuuriset virret	16
81.	16.2.2013	TS/Extra	Muisto kotipaikasta	21
82.	17.2.2013	TS	Evakuoitavat pääsivät kyytiin ja juhliin	3
83.	17.2.2013	TS	Sisukodin asukkaat evakuoitiin juhlimaan	7
84.	17.2.2013	TS	Ihalainen toivoo palkkaneuvottelujen aikaistamista	8
85.	17.2.2013	TS	Kyproslaiset vaaliuurnille	13
86.	17.2.2013	TS	Päämanaaja kiitti väistyvää paavia alan kehittämistä	14
87.	17.2.2013	TS	Venezuelassa juhlittiin Chavezin kuvia	14
88.	17.2.2013	TS	Telakan synkät näkymät	17
89.	17.2.2013	TS	Talven sietoa	18
90.	17.2.2013	TS	Voodoo!	20
91.	17.2.2013	TS	Ilkikurisuutta, intohimoa ja sankarillisuutta	21
92.			JÄTETTY TUTKIMUKSEN ULKOPUOLELLE	
93.	17.2.2013	TS	Mairen dokumentista voimia ja virkeyttä	23
94.	17.2.2013	TS	Kuolleet/Professori Veikko Ennola	23
95.	17.2.2013	TS	(Tekstiviestimielipide, ei otsikkoa)	24
96.	11.2.2013	HS	Muistisairaus vie toiseen maailmaan	A3
97a.	11.2.2013	HS	Kaksi vuotta ilman Mubarakia	A3
97b.	11.2.2013	HS	Italian on valittava makea tai katkera	A4
98.	11.2.2013	HS	Hietalahden halli täyttyy herkuista	A18
99.	11.2.2013	HS	Kun rakkaankin nimi lopulta unohtuu	A20
100.	11.2.2013	HS	Oliko oikea päätös myydä Puotilan kartano yrittäjille Krishnojen sijaan?	A22
101.	11.2.2013	HS	Diktaattorien jäljet haihtuvat hitaasti?	B14
102.	11.2.2013	HS	Jemenin Saleh vaikuttaa yhä	B14
103.	11.2.2013	HS	Tunisia Ali saudien hoteissa	B14
104.	11.2.2013	HS	Toiveiden kirkkoon luottavat muslimitkin	B16
105.	11.2.2013	HS	Kapellimestari kävi usein Suomessa	C9
106.	12.2.2013	HS	Hauras paavi jättää paikkansa	A2
107.	12.2.2013	HS	Eroava paavi sai arvostusta ja vahvasti kirkkokuntaansa	A4
108.	12.2.2013	HS	Mistä kirjoitettaisiin tänään: heistä, meistä vai minusta?	A5
109.	12.2.2013	HS	Paavin voimat loppuivat	B1
110.	12.2.2013	HS	Kiistelty konservatiivi	B2
111.	12.2.2013	HS	Edellisestä erosta lähes 600 vuotta	B3
112.	12.2.2013	HS	Kardinaalit kutsutaan koolle	B3
113.	12.2.2013	HS	Berlusconin oikeudenkäyntiä lykättiin vaalien yli	B4
114.	12.2.2013	HS	Intia etsii Allahababin joukkokuoleman syyllisiä	B4
115.	12.2.2013	HS	MTK: Tuet on hyvitettävä	B5
116.	12.2.2013	HS	Poliitikon sanaa, runoilijan vapaudella	C3
117.	12.2.2013	HS	Michelangeloa piti odottaa 500 vuotta	C5
118.	12.2.2013	HS	Kiina yrittää suitsia ulkomaisia muusikoita	C7
119.	12.2.2013	HS	Brittiläinen Mumford & Sons voitti parhaan albumin Grammyn	C7
120.	12.2.2013	HS	Yksi tykkää aseesta ja toinen lehmästä	C8
121.	12.2.2013	HS	Monipuolinen muusikko tuli Saksasta	C14
122.	13.2.2013	HS	Mikä jäi paavin perinnöksi?	A3
123.	13.2.2013	HS	Ehkä tiesin, ehkä en	A4
124.	13.2.2013	HS	Eduskuntakeskustelu on vilkastumaan päin	A4
125.	13.2.2013	HS	Paavin olisi hyvä tajuta nykymaailmaa	A5
126.	13.2.2013	HS	Martti Hetemäestä Sailaksen seuraaja	A17

Nro.	päivä	lehti	otsikko	sivu
127.	13.2.2013	HS	Paapan mökki pysyy suvussa	A19
128.	13.2.2013	HS	Kuin kylä kerrostalossa	A20
129.	13.2.2013	HS	Uudenmaan liitto narahti nimityksestä	A23
130.	13.2.2013	HS	Pohjois-Korea yhä lähempänä ydinasetta	B2
131.	13.2.2013	HS	Pietarin kirkolla toivottiin uudistumista	B3
132.	13.2.2013	HS	Eksyksissä keskellä ihmismerta	B4
133.	13.2.2013	HS	Ministerit harkitsevat metsämaksua	B8
134.	13.2.2013	HS	Hiihdossa muhii kapina	B11
135.	13.2.2013	HS	Tallberg odottaa painiväeltä ”luunkovaa lobbausta”	B12
136.	13.2.2013	HS	Jazztaituri sävelsi Wislawa Szymborskalle	C5
137.	13.2.2013	HS	Pianisti Esa Helasvuo palasi omiin hommiin	C6
138.	13.2.2013	HS	Veroratkaisut haittaavat työurien pidentämistä	C 9
139.	13.2.2013	HS	Eläimille asiamies, vaan ei vanhuksille	C11
140.	13.2.2013	HS	Atomipommista syntyi manga	C13
141.	13.2.2013	HS	Kansalaisaktivisti ja jazzrunoilija	C13
142.	14.2.2013	HS	Niinistö hoiti Venäjällä asioita, joihin pystyy vaikuttamaan	A5
143.	14.2.2013	HS	Luottamuksesta on pulaa	A14
144.	14.2.2013	HS	Hallitus ei lupaa telakkaomistusta	A17
145.	14.2.2013	HS	HS:n lukijat valmiita eläkeiän nostoon	A18
146.	14.2.2013	HS	Pitkäkosken maja menee remontiin	A20
147a.	14.2.2013	HS	Kerjäläinen kaiveli mummon keittiössä	A21
147b.	14.2.2013	HS	Kalifornian ihmisjahti päättyi liekkeihin	B4
148.	14.2.2013	HS	Takaisin Joseph Ratzingeriksi	B5
149.	14.2.2013	HS	Katainen tuskastui lukusotkuun	B6
150.	14.2.2013	HS	Nordea: Vauvat asuntosäästäjiksi	B11
151.	14.2.2013	HS	Aarre sijoittajien armoilla	C1
152.	14.2.2013	HS	Elämäkerta selvittää, miten Fazer liukui Warnerin käsiin	C3
153.	14.2.2013	HS	Juutalainen palestiinalaisten asialla	C15
154.	14.2.2013	HS	Humoristilla oli vakavakin puolensa	C16
155.	14.2.2013	HS	50 vuotta sitten/ Sophie Mannerheimin ruumiinsiunaus Pariisissa eilen	C16
156.	14.2.2013	HS/Torstai	Näin minä rukoilen	14
157.	15.2.2013	HS	Juhani Suomi pitää itseään vorraajana	A3
158.	15.2.2013	HS	Rakkaus ansaitsee viisi tähteä	A3
159.	15.2.2013	HS	Järjestöjen valta uhkaa rapautua	A4
160.	15.2.2013	HS	Hetemäen valinta valtiosihteeriksi vahvistui	A21
161.	15.2.2013	HS	Ahtisaari kaipaa päätöksiä eikä suunsoittoa	A21
162.	15.2.2013	HS	Sijainti ja automyönteisyys vetävät	A22
163.	15.2.2013	HS	Mikä on paras penkkarijulistite?	A25
164.	15.2.2013	HS	Kerrostalopalo vei miehen sairaalaan Mellunmäessä	A26
165.	15.2.2013	HS	Romu elättää Sarulestin romanit	B1
166.	15.2.2013	HS	Taidemaalari Jaakko Sievänen on kuollut	C3
167.	15.2.2013	HS	Tappajat kuoleman ja veren kääntöpiirillä	C6
168.	15.2.2013	HS	Puolustusvalinnat kertovat arvostelukyvystämme	C15
169.	15.2.2013	HS	Suojelupoliisi varoitti Kunto Kalpaa	C16
170.	15.2.2013	HS	Sosiaalipolitiikan tienraivaaja oikealta	C17
171.	15.2.2013	HS/Nyt	10 tehtävää kuolleelle	4
172.	15.2.2013	HS/Nyt	Näyttää etäisesti tutulta, ehkä	7
173.	15.2.2013	HS/Nyt	Epärehellistä suomalaista ruokaa	9
174.	15.2.2013	HS/Nyt	Elämä lyhyt, rakkaus pitkä	16
175.			JÄTETTY TUTKIMUKSEN ULKOPUOLELLE	
176.	16.2.2013	HS	Abit, keksikää uusi Suomi	A2
177.	16.2.2013	HS	Tehokkaalla yhteiskunnalla on opittavaa vanhuksilta	A3
178.	16.2.2013	HS	Köyliössä vaadittiin susia hengiltä	A15
179.	16.2.2013	HS	Teoksen tyhjä tila vakuutti Niinistön	A18
180.	16.2.2013	HS	Mies kuoli metsätyöturmassa Sastamalassa	A20
181.	16.2.2013	HS	Hiihtoladulla ei enää sovi huutaa ”latua”	A22
182.	16.2.2013	HS	Asteroidi ohitti Maan turvallisesti	B2
183.	16.2.2013	HS	Uusi ”paavin pankkiiri” nimitettiin	B3
184.	16.2.2013	HS	Hylystä tuli turistiryssä	B4
185.	16.2.2013	HS	Ruotsin kuningas juhlii 40-vuotista valtakauttaan	B8
186.	16.2.2013	HS	Äitiyspakkauksesta tuttu helistin palaa	B10
187.	16.2.2013	HS	Malin musiikki on hätätilassa	C4
188.	16.2.2013	HS	San Remo valtasi uutisotsikot	C5
189.	16.2.2013	HS	Nobelisti vahvisti Sibelius-yhteyden	C9
190.	16.2.2013	HS	Hilma af Klint on kevään nimi Tukholmassa	C9

Nro.	päivä	lehti	otsikko	sivu
191.	16.2.2013	HS	Veronalennus eläkeläisillekin	C19
192.	16.2.2013	HS	Kuuluva ääni Keski-Suomesta	C24
193.	16.2.2013	HS/Lauantai	Ei mikään dementikko	18
194.	17.2.2013	HS	Sirkka Härmäläinen eläköityi pehmeästi	A2
195.	17.2.2013	HS	Teknologiasta apua ikääntyvään Suomeen	A3
196.	17.2.2013	HS	Paavi pysyy turvassa Vatikaanissa	A3
197.	17.2.2013	HS	Suomea uhkaa triffidien kapina	A5
198.	17.2.2013	HS	Teknologia hoitaa vanhuksista täyttyvää Suomea	A6
199.	17.2.2013	HS	Ahneeksi ja hölmöksi leimattu	A11
200.	17.2.2013	HS	Mussolini voi paksusti	B1
201.	17.2.2013	HS	Vatikaanissa pysyminen suojaa paavia oikeusjutuilta	B4
202.	17.2.2013	HS	Taide ja talous tarvitsevat toisiaan	B6
203.	17.2.2013	HS	Syntisten marssi	C1
204.	17.2.2013	HS	Mikä on pelkkä numero?	C7
205.	17.2.2013	HS	Kansainvälinen Koivisto	C11
206.	17.2.2013	HS	Arvioimme Putinin väärin	C15
207.	17.2.2013	HS	Suojelkaa suomalaista sutta	C25
208.	17.2.2013	HS	Haluammeko jättää laskun nuorille?	C26
209.	17.2.2013	HS	Maataloustuissa ilmastoa ei huomioida riittävästi	C26
210.	17.2.2013	HS	Kuollutta vanhusta pitäisi muistaa	C27
211.	17.2.2013	HS	Muistamme/Veikko Ennola, professori (1932–2013)	C38
212.	17.2.2013	HS	Kasvun paikka	E8
213.	17.2.2013	HS	Vain mamman soosia saa ylistää	E8

LIITE 2

KIRJOITUSTEN KOODAUSKORTTI ⁶

Kirjoituksen järjestysnumero ja otsikko: 6, Kauppakassin tulo kotiovelle on kunnasta kiinni

Julkaisualusta ja osasto: Turun Sanomat 11.2.2013, Kotimaa

Luokka: *Ikääntyvä nainen aineistossa*

Yli 65-vuotiaiden iän määreet ja esitystapa jutussa: ikä + nimi (82-vuotiaan), kuva, vanhus

Muut kuin ikään viittaavat nimitykset: äiti, kaarinalainen

Kirjoituksen aihepiiri: Kunnan järjestämä suoraan kotiovelle -kauppapalvelu

Yli 65-vuotiaiden toimijaroolit kirjoituksessa: 1 kpl toimijoita, A) päätaho tai -puhuja

Kirjoitukselle tyypillistä: Esittää yli 65-vuotiasta naista hoivattavana. Ikänainen ei pärjää ilman kunnan tai perheensä apua. On riippuvainen tyttärestään. Tarvitsee rollaattoria liikkumiseen (sosiaali- ja hyvinvointipalvelut, perhe).

⁶ Koodauskorttiin on otettu mallia Hilikka Hytin (2010) kehittämästä koodauskortista, jota hän käytti pro gradu -tutkielmassaan *Ikääntynyt nainen mediassa*.

LIITE 3

Yli 65-vuotiaista käytetyt muut kuin ikään viittaavat nimitykset

LUOKKA 1: IKÄÄNTYVÄ NAINEN AINEISTOSSA

Naisen sukupuoleen viittaavat nimitykset kirjoituksissa: *anoppi, nainen, äidillinen opettaja, leski, äiti, Suomen Marsalkan vanhempi tytär, Turutar, isoisän täti, Suomen ensimmäinen naispresidentti ja rouva.*

Uraan viittaavat nimitykset naisia käsittelevissä kirjoituksissa: *kätilö, pitkän järjestöuran tehnyt, Marttaliiton puheenjohtaja, Marttaliiton kunniapuheenjohtaja, pitkäaikainen kaupunginvaltuuston ja -hallituksen jäsen, kansanedustaja, presidentin valitsijamies, kunnallisneuvos, sosiaalivaliokunnan puheenjohtaja, jazzrunoilija, taiteilija, kuvaamataidon opettaja, taideterapeutti, abstraktin taiteen pioneeri, oopperan hallituksen puheenjohtaja, ekonomisti, Suomen pankin pääjohtaja, Euroopan keskuspankin johtokunnan jäsen, Suomalaisen kamariorkesterin hallituksen puheenjohtaja, taideyliopiston hallituksen varapuheenjohtaja, entinen keskuspankkiiri, tanssitaiteilija, Ruotsin kielen opettaja, toimitusjohtaja, legendaarinen Helsingin Sanomien Turun toimittaja, presidentti ja perhepäivähoitaja.*

Henkilöön viittaavat nimitykset naisia käsittelevissä kirjoituksissa: *kokoomuksen merkittävimpiä sosiaalipolitiikan asiantuntijoita, sosiaalipolitiikan tienraivaaja, tarmonpesä, kansalaisaktivisti, väkevä esittäjä, humoristi, lauttasaarelainen, pasifisti, maailmanmatkaaja, lähimmäisten auttaja, meren, luonnon ja eläinten ystävä, antroposofi, kulttuurielämän vaikuttaja, vaikuttaja, ruotsin kielen kehittäjä, kaarinalainen, purjehtija, keramiikan harrastaja, raiskauksen uhri, uhri, me, poislähtijä, palvelutalon asukas ja kauppapalvelun asiakas.*

LUOKKA 2: IKÄÄNTYVÄ MIES AINEISTOSSA

Miehen sukupuoleen viittaavat nimitykset kirjoituksissa: *mies, miehet, eläkkeellä oleva merimies, koulupoika, liike- ja järjestömiehen, sivistynyt herrasmies, maailman vaikutusvaltaisimpia miehiä,*

musiikin monitoimimies, konservatiivinen saarnamies, kirkonmies, showmies, namusetä, työssä viihtyjien isä ja ikoni, tiedemies, seuramies, työläiskodin poika, vakaumuksen mies, sulhasmies, nuori mies, koulupoika, jokapoika, Klassikon pojat, pojat, Itäisenkadun koltiaiset, poikajoukko, Falcon pojat, turkulaismiehet, poikasakki ja ikämiehiä varttuneet.

Uraan viittaavat nimitykset miehiä käsittelevissä kirjoituksissa: *professori, ylimeteorologi, rovasti, tasavallan presidentti, hindupappi, paavi, keskustaoikeiston vaaliliittoa vetävä, sanomalehti Keskisuomalaisen vastaava päätoimittaja, yhteiskuntatieteiden maisteri, sosionomi kunnallistoimittaja, osaava toimittaja, keskustapuolueen äänenkannattaja, mestarikirjoittaja, Nobel-palkittu runoilija, ruotsalaisrunoilija, pääministeri, Ruotsin kuningas, vanha merikarhu, geofysiikan emeritusprofessori, valtiotieteen tohtori, ulkoministeriön johtosihteeri, johtava kekkostutkija, kirjailija, automekaanikko, nykykirjailija, kovatasoinen kirjailija, taidemaalari, maaliskuu-ryhmän kärkihahmo, Suomen taideakatemian rehtori, presidentti, entinen presidentti, rauhannobelisti, antropologian professori, osallistuva antropologi, luennoitsija, Musiikki Fazerin johtaja, Rooman emerituspiispa, eläkkeelle jäänyt poliisipäällikkö, työministeri, mangataiteilija, pianisti, Kansainvälisen olympiakomitean suomalaisjäsen, Hiihtoliiton nykyinen puheenjohtaja, vuorineuvos, Valmetin pääjohtaja, Metson pääjohtaja, Hiihtoliiton edustaja Suomen olympiakomitean hallituksessa, katolisen kirkon johtaja, ulkoministeri, Tampereen yliopiston kunnallisoikeuden emeritusprofessori, edellinen valtiosihteeri, eroava paavi, monipuolinen muusikko, kapellimestari, sovittaja, säveltäjä, sanoittaja, ammattimuusikko, haitaristi, basisti, laulaja, vasemmistopoliitikko, entinen pääministeri, entinen professori, kiistelty teologi, Saksan johtava teologian professori, Münchenin arkkipiispa, uskonopin kongregaation johtaja, Eurooppa-keskeinen paavi, arabikevään kaatama hallitsija, itsevaltiainen presidentti, ex-presidentti, entinen yksinvaltiainen, raudanluja johtaja, virkaa toimittava pääministeri, teknokraattipääministeri, Egyptin entinen presidentti, matematiikan lehtori, matematiikan professori, poikkeuksellisen laaja-alainen matemaatikko, diktaattori, tutkija, opettaja, roomalaiskatolisen kirkon paavi, merenkulkutalouden emeritusprofessori, suurimman oppositioryhmän, oikeistolaisen Dicyn johtaja, työministeri, naistentautien ja synnytyksen erikoislääkäri, Turun Naistenklinikan pitkäaikainen poliklinikan vastuulääkäri, lääkäri, lääketieteen ja kirurgian tohtori, kollega, maakuntaradion entinen päällikkö, valokuvaaja, toimittaja, päätoimittaja, republikaanipuolueen entinen senaattori, piispa, yrittäjä, puutarhuri, K-kauppias, kuorma-autoilija, itsenäinen taksiautoilija, VPK:n palopäällikkö, Auran Säästöpankin isännistön puheenjohtaja, kaitafilmikuvaaja, taidemaalari, maaliskuuryhmän*

kärkihahmoihin kuuluva, romantikko, informalisti, ekspressionisti, uusrealisti, Suomen Taideakatemian rehtori, Kuvataideakatemian kunniatohtori, valtiosihtööri, sotilaspappi, KTR 12:n patteriston pastori, graafikko-taiteilija, piirtäjä, taiteilija, mainospiirtäjä, vapaa taiteilija, varapresidentti, keskustan kansanedustaja, varsinaissuomalainen kansanedustaja, valiokunnan puheenjohtaja, belgialaiskitaristi, muusikko, kitaristi, talousvaliokunnan puheenjohtaja, saksalaispaavi, kanadalainen kardinaali, Milanon arkkipiispa, Rooman kirkon päämies ja presidentti.

Henkilöön viittaavat nimitykset miehiä käsittelevissä kirjoituksissa: *Kunnianhimoinen, työteliäs, varakas, utelias, satraappi, saksalaissyntyinen, paikkakuntalainen, valtiotieteen kandidaatti, nuori tarkkailija, eläkeläinen, Sarulestin romaniyhteisön bulibasha, kyläpäällikkö, Israelissa asuva, juutalainen, poliittinen aktivisti, ylimielinen, patruunamainen, kuvataiteen vanha mestari, suuri mestari, renessanssimestari, yksi taidehistorian suurimmista mestareista, rovaniemeläinen, kanadalainen, nigerialainen, suosittu puhuja, tiukan linjan konservatiivi, puhtaan uskonopin vartija, saksalainen, hänen pyhyytensä, ”jumalan rottweiler”, konservatiivinen saarnaopillinen inkvisiittori, kiistelty konservatiivi, kumara, hauras, fyysisesti heikko, kirkon ”rottweiler”, sydämellinen maestro, suosittu, potilas, heikkokuntoinen, tuomittu rikollinen, hahmo, tylsä, syntyperäinen turkulainen, edelläkävijä, sotaveteraani, kumarainen, kunnioitettu, ylioppilas, keskustan satraappi, paikkakuntalainen, paikallisvaikuttaja, ihminen, rehellinen, uskottava, edeltäjä, sotakiikhoilija, rintamakirjeenvaihtaja, Liedossa asuva, keräilijä, avoin, vuorovaikutteinen, minä, turkulainen, hän, väsynyt, Jumalan kuva, älykkö, lahtelainen, falcolaiset ja amerikkalaisen valtavirran taitava lukija.*

LUOKKA 3: YLI 65-VUOTIAAT NAINEN JA MIES AINEISTOSSA

Naisten sukupuoleen viittaavat nimitykset: *lukutaidottomat kyläläisnaiset, Wislawa-rouva, gamla maja (vanha Maija), nuori nainen, matriarkka, rouva ja äiti.*

Naisten henkilöön viittaavat nimitykset:

Hindupyhiinvaeltajat, pyörätuolissa istuva, helluntaiseurakuntalainen, Toivo Kärjen löytö (Paula Koivuniemestä), suuruus, asukas, vantaalainen ja krakovalainen.

Naisten uraan viittaavat nimitykset: *piika, palvelijatar, korkealle iälle ehtinyt palvelijatar, poloinen palvelijatar, nuori piika, Nobel-runoilija, taiteilijoiden parhaimmistoa, runoilija, lastenhoitaja, yrittäjä, konkariyrittäjä ja 46 vuotta hallikauppiaana työskennellyt.*

Miehistä käytetyt nimitykset:

Miesten sukupuoleen viittaavat nimitykset: *poika, isä, mies, suomalainen suurmies, palvottu suurmies, kirjailijarenttu, tavallinen mies, häntäheikki, kansanomainen mies, Maamme-laulun isä ja entinen isäntä.*

Miesten henkilöön viittaavat nimitykset: *Jehovan todistaja, turkulainen, hiihtohimoinen, puolalainen, itävaltalainen, mynämäkeläinen, harras kristitty, kaksijakoinen henkilö, poikkeustapaus, fani, suomalaisuuden esitaistelija, patriootti, henkilö, mökin omistaja ja täysi juoppo.*

Miesten uraan viittaavat nimitykset: *Puheenjohtaja, etsinnän veteraani, sairaalatietopalvelun johtaja, ohjaaja, kultasepän koulutuksen saanut, yrityksen perustaja, jazztaituri, jazztrumpetisti, trumpetinsoittaja, jazzmuusikko, jazzvirtuoosi, säveltäjä, sanoittaja, laulaja, yhteistyökumppani, entinen vankilan apulaisjohtaja, kirkonmies, maisteri, pappi, lehtori, lehtimies, suomen kansallisrunoilija, runoilija, runoilijanero, pelätty opettaja, suomalaisen kevyen musiikin mestari ja merikapteeni.*

Molempiin sukupuoliin viittaavat nimitykset:

Moni, me, hän, he, päähenkilöt, kaksi ranskalaisen elokuvan veteraania, ihmisen, sänkyyn sidottuja sekopäitä, kammottavia vanhuksia, yksinasuvien joukko, toimeentulevia, toimintakykyisiä, reservi, kansalaisia, ypäjäläiset, muutaman vuoden nuorempi kaveripari, kurssilaiset, muistikurssin osallistujat, suomalaisen iskelmämusiikin keskeisiä esittäjiä, sivistyneitä musiikki-ihmisiä, pariskunta, 60-luvun elokuvien tähdet, ranskalaistähdet, maaseudun asukkaat, ihmiset, muistisairas, rakas ja puoliso.

LUOKKA 4: YLI 65-VUOTIAAT SUKUPUOLETTOMANA MASSANA

Sukupuolettomien nimitykset kirjoituksissa: *Ihminen/i ihmiset, vastaajat, (vanhuksia ja muita) erityisryhmiä, kotihoidon piiriin kuuluvat, laitoshoidossa olevat, Turun (vanhukset), (vanhuspalveluiden pitkäaikaishoidon) asukkaat, MRSA:ta kantavat/MRSA:n kantajat, tartunnan saaneet, he, nuo, mykät "muuttolaatikot", vireä vanhus, nuorekas ikäihminen, kuluttaja, evakuoitavat, toisen luokan kansalaiset, rasite, suurin menoerä, vanhuuden lannistama, liikuntakyvyttömät, ruoka-avun turkulainen asiakas, HS:n lukijat ja vinksahantut vanhus.*

LIITE 4

Taulukko 12: Toimijaroolit *Yli 65-vuotias nainen ja mies aineistossa* -luokan kirjoituksissa

Kirjoituksen järjestysnumero	Naistoimijoiden lukumäärä	Naistoimijoiden rooli	Miestoimijoiden lukumäärä	Miestoimijoiden rooli
5.	1	C	2	A, C
51.	2	E, E	1	E
55.	3	E, E, E	1	E
59.	1	E	1	B
64.	1	E	3	E, E, E
79.	1	D	1	D
80.	2	B, B	2	A, A
98.	2	B, E	1	E
99.	1	A	1	B
123.	1	A	1	D
127.	1	C	1	B
132.	1	D	1	B
136.	1	B	1	A
142.	1	D	1	D
146.	1	B	1	B
151.	2	D, D	5	A, A, B, D, E
156.	1	A	1	A
158.	1	A	1	A
162.	1	C	1	C
174.	1	B	2	A, B
179.	1	D	3	D, D, D
186.	1	C	1	B
187.	1	D	1	D
204.	1	D	1	D
24 juttua	30 naista		35 miestä	

Toimijarooleja ovat A) päätahto tai -puhuja, B) keskeinen tahto tai -puhuja, C) muu tahto tai -puhuja, D) maininta ja E) kuvien henkilö/henkilöt.